

narobe

številka 24

december 2012 – februar 2013

Intervju

Marina Gržinić
Barbara Hammer

Tema

Spletne zmenkarije
En sam klik stran

Salvador Dalí
Narcisova
metamorfoza

narobe .
revija,
kjer je
vse prav.

Narobe ti šenkamo!

Na naslovnici je Heather Cassils, ki je leta 2011 s performansom Teresias nastopila na 17. Mednarodnem festivalu sodobnih umetnosti Mesto žensk. Fotografija je delo Nade Žgank, ki že od samega začetka sodeluje z revijo *Narobe*. Februarja in marca letos je sodelovala na mednarodni skupinski razstavi *Invisible Knowledge* v Galway Art Centru na Irskem. Na razstavi so bila predstavljena dela, ki so nastala kot plod sodelovanja med irsko umetnico dr. Áine Phillips in skupino priznanih mednarodnih umetnikov. Nada Žgank je z irsko umetnico sodelovala prav v okviru festivala Mesto žensk leta 2011. Sicer pa Heather Cassils lahko vidite tudi v video spotu skladbe *Telephone* Lady Gaga, v katerem je odigrala eno od zapornic.

Zadnje ...

Gledališki in filmski igralec Marko Mandić si v zadnjem času uspešno gradi filmsko kariero v Nemčiji. Na letošnjem Berlinalu se je pojavil v kar dveh filmih: *Zlato* (r. Thomas Arslan) in *Izgubiti glavo* (r. Stefan Wasterwelle). Slednji govori o berlinski gejevski sceni in prav zato je eden od člankov o Mandiću v nemškem časopisu nosil naslov »Slowene, Schurke, schwuler Lover« (Slovenec, ničvrednež, gejevski ljubimec). V *Delu* so zadnji del naslova prevedli kot »prepoten ljubimec«. Seveda, Slovenec v tujini ne more biti peder. Le kako bodo potem lahko ponosni nanj?

Ljudmila Novak je v parlament povabila Joannes Bucherja, predstavnika ameriške katoliške organizacije Human Life International (HLI). Kot so poročali v *Mladini*, so v Novi Sloveniji pojasnili, da si omenjena organizacija prizadeva k istim ciljem kot njihova stranka. HLI se zavzema za absolutno prepoved splava, homoseksualce pa označujejo kot »gigantski biološki sesalnik«, ki po svetu pobira bolezn. AIDS je zgolj vrh ledene gore. Dokler bodo homoseksualci lahko prosto potovali po svetu, pravijo v HLI, se bodo še naprej širile različne kuge. Ah, stvari so tako preproste, kajne, Ljudmila?

Papež je odstopil. Njegova anti-homoseksualna doktrina (kondomi imajo luknje bla, bla bla ...) je bila navdih za vrsto subverzivnih akcij upora.

Benetton ga je na svojem plakatu uprizoril v poljubo z egiptovskim imamom Ahmedom Muhammaedom el-Tayebom. Vatikan je plakat označil za znak grozljivega nespoštovanja papeža in dosegel, da je bil odstranjen z enega od mostov v Rimu.

Novozelandsko podjetje Powershop ga je uprizorilo na plakatu, na katerem blagoslavja gejevski par. Kljub pritožbam je novozelandsko oglaševalsko združenje ASA odločilo, da plakat ni žaljiv.

Njegova potovanja so bila prav tako inspiracija za proteste. V Španiji so se, na primer, istospolni pari poljubljali ob cesti, po kateri se je vozil, v Ukrajini so ga pričakale feministke zgoraj brez, ki so se ob njegovem odstopu odpravili v Pariz v znamenito cerkev Notre Dame in tam – prav tako zgoraj brez – udarjale po zvoncu in sporočale: »Pope no more«

Narobe. Revija, kjer je vse prav.
Letnik VI, številka 24
December 2012 – februar 2013

ISSN 1854-8474

Urednik: Roman Kuhar
[roman.kuhar@gmail.com]

Sodelovali so: Aleš Zobec, Anamarija Šporčič – Janis, Andrej Zavrl, Anja Kopač Mrak, Barbara Rajgelj, Eva Gračanin, Irena Kralj, Irena Woelle, Jasna Magič, Lothar Orel, Luka Pieri, Matej Repič, Mihael Topolovec, Mitja Blažič, Simon Maljevac, Suzana Tratnik, Tine Germ, Zala Hriberšek, Željko Blačič

Lektorica: Zala Hriberšek

Urednica fotografije: Nada Žgank

Fotografija na naslovnici: Nada Žgank

Oblikovanje: Irena Woelle

Izdaja: Društvo informacijski center Legebitra
Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana

Vodja projekta: Simon Maljevac

Tisk: Tiskarna Pleško

Naklada: 800 izvodov

Revija je izšla ob finančni podpori ŠOU (Študentska organizacija Univerze v Ljubljani), Urada RS za mladino, Urada za mladino MOL in Študentske organizacije Slovenije.

Revija *Narobe* je objavljena pod licenco Creative Commons [priznanje avtorstva + nekomercialno]. Licenca je dostopna na www.creativecommons.si

Narobe ti šenkamo!

Naročite si *Narobe* na dom po pošti

www.narobe.si

[rubrika: naročanje]

Narobe na

www.facebook.com

[išči: Revija Narobe]

DOGODEK, KI GA NI BILO

»Judith Reisman pride k nam,« mi je z nekakšno utrujenostjo na obrazu rekel dr. Aleksandar Štulhofer, ko sem vstopil v njegov premajhen kabinet na Filozofski fakulteti v Zagrebu. »Jo poznaš?« Za hip me stisne – hm, bi jo moral? Je to kakšno ime, ki sem ga prešprical? – a ko odgovorim, da prvič slišim zanjo, in mi on poja-sni, da gre za profesorico, ki trdi, da je bil seksolog Kinsey pedofil, si oddahnem. Še en izgubljen primer sodobnih kvazi-akademskih križarskih vojn, pomislim.

Judith Resiman je na Hrvaško povabila stranka HDZ. Bila naj bi še ena močna municija, usmerjena proti tistim, ki so pripravljali predmet zdravstvene vzgoje – še posebej proti tistemu modulu, za katerega je bil odgovoren Štulhofer: za spolno vzgojo. Uvedba zdravstvene vzgoje v šole je na Hrvaškem povzročila vik in krik med dežurnimi moralisti iz de-žurnih »človekoljubnih« organizacij. Trdijo, da se bodo otroci v šoli učili seksati, samozadovoljevanje ne bo označeno kot ogro-žajoče za zdravje in – joj, prejoj – homoseksualnost je v teh knji-gah predstavljena kot zgolj ena od oblik seksualnosti. Judith Reisman, ki je v ZDA izobčenka iz akademskega prostora, njene knjige pa tiskajo neznanstvene založbe, jim je prišla prav: tu namreč hvalimo vse, kar pride od tam. In če ima spredaj še dr., po-tem je to tako rekoč zagotovilo za sveto resnico.

Reisman je gostovala na več fakul-tetah, med drugim na Fakulteti za politične študije, kjer so ji štu-dentke in študenti zastavili nekaj neprijetnih vprašanj. Ker nanje ni znala odgovoriti, jih je obtožila, da so indoktrinirani s komuniz-

mom. Takrat se je na njihovo stran postavil dekan in ji zabrusil nekaj krepkih. »Če imajo od koga sprane možgane,« je dejal, »potem jim jih je sprala cerkev.«

Vrhunec njenega gostovanja na Hrvaškem naj bi bilo soočenje s Štulhoferjem na Filozofski fakulte-ti. V predavalnico se je iz minute v minuto zgrinjalo več študentov in prostor je bil slednjič napolnjen do zadnjega kotička. Bilo je tako polno, da Reisman in Štulhofer v predavalnico sploh nista mogla vstopiti. Zbrane je nagovoril dekan in prosil, da naj tisti, ki ne sedijo, odidejo in pogovor spremljajo prek interneta. »Drugče žal ne gre,« je dejal in zbranim dal deset minut, da naredijo potreben prostor. A nihče se ni premaknil in postajalo je jasno, da so študentke in študenti »nadmudrili« organi-zatorje: svoj avtonomni prostor univerze niso želeli onečediti z moralističnim propagandnim stro-jem, ki ga poganja RKC. Soočenje je bilo odpovedano.

»K nam je še povabili ne bi,« je pozneje stvari komentirala kolegi-ca s FDV. Sam o tem nisem povsem prepričan. Bržkone bi se tudi pri nas našel kdo, ki bi jo hotel v akademskem prostoru »prodati« v smislu nekakšne kulture sožitja. Nenazadnje je na hodnikih Filo-zofske fakultete v Ljubljani pred leti prav v imenu omenjenega so-žitja visela ogromna fotografija nadškofa Urana, ki je bil njega dne gost na fakulteti. No, študen-tje so sliko sicer nekajkrat vrgli dol ... a nekdo jo je vztrajno postavljaj nazaj.

ROMAN KUHAR, UREDNIK

Kazalo

-
- 2 **Novice od tu**
 - 3 **Novice od tam**
 - Intervju**
 - 8 Dr. Marina Gržinić: Ne vrtimo se v krogu, vrtimo se nazaj
 - 11 **Zgodilo se je pred ...**
 - Tema**
 - 12 **Spletne zmenkarije: En sam klik stran**
 - 15 **GaysGoGreen**
 - Aids**
 - 16 **Novo upanje v boju proti virusu HIV in aidsu**
 - Komentar**
 - 17 **Dr. Anja Kopač Mrak: Družinski zakonik**
 - Kolumna**
 - 18 **Barbara Rajgelj: Ni nemoгоče, da smo zmotljivi in manjši od svojih predstav**
 - 19 **Andrej Zavrl: Gotof sn: slava in hvala Fejsbuki!**
 - EU**
 - 20 **V Evropskem parlamentu združeni za LGBT**
 - Radio**
 - 22 **Oddaja za kalibriranje sluha in posluha**
 - Slika**
 - 24 **Dalí: Narcisova metamorfoza ali vztrajnost narcizma?**
 - Komentar**
 - 27 **Mitja Blažič: Človekove pravice – Potemkinova vas**
 - 27 **Simon Maljevac: In sloni letijo po zraku**
 - Knjiga**
 - 28 **Suzana Tratnik: Rezervat**
 - 29 **Dragoslava Barzut: Pristojan život**
 - 30 **Teja Oblak: Kadetke, tovornjakarice in tete**
 - 33 **Gledališče**
 - Film**
 - 34 **Magnifica Presenza**
 - 36 **Nisi v Ameriki: O lezbicnem življenju na Madžarskem**
 - 37 **Plošča**
 - 38 **Protesti**
 - Intervju**
 - 40 **Barbara Hammer: Majhne akcije, ki sprožijo pozitivne spremembe**
 - 43 **Pet dobrih: Janez Konda**
 - Šport**
 - 44 **Elitni šport in gejevska identiteta**
 - Portret**
 - 46 **Harry Hay: Patriarh gibanja**
 - i na piko**
 - 48 **Suzana Tratnik: Na lovu za radikalnimi feministkami**

Obljube Boruta Pahorja

foto: rtvslo.si

Proti koncu leta 2012 Slovenijo niso pretresali le protesti, ampak tudi predvolilne kampanje za predsednika ali predsednico Republike Slovenije. Ob rekordno nizki udeležbi (42,41 %) je zmago slavil (zaradi pomanjkanja boljše ga izraza recimo temu tako) Borut Pahor. V času kampanje je za *Narobe* na vprašanje: »Kaj konkretno boste kot predsednik republike naredili za odpravo sistemske diskriminacije istospolnih parov in družin v Sloveniji?«, odgovoril: »Predsednik lahko glede na z ustavo določene pristojnosti in odgovornosti, zlasti pa s svojo moralno in državniško avtoriteto, v svojih nastopih in delovanju opozarja tudi na določena vprašanja v družbi. Konkretno na primer lahko državne organe opozarja na problematiko istospolnih parov in družin z namenom, da bi izenačevanje njihovega položaja in statusa v kar največji meri upoštevali pri pripravi zakonskih rešitev. Odnos do tega in podobnih vprašanj je torej odvisen od osebnosti predsednika in ne po ustavi določenih pristojnosti. Sam se zavedam pomena številnih odprtih vprašanj različnih civilno-družbenih organizacij, skupin ter posameznikov in zato se bom tudi v prihodnje zavzemal in opozarjal na rešitve, s katerimi lahko skupaj odpravimo mnoge ovire in prispevamo k boljšemu življenju vseh nas.

To sem počel in aktivno zagovarjal tudi v času, ko sem vodil vlado, ko smo pripravili Družinski zakonik, stranka, katere kandidat sem na letošnjih predsedniških volitvah, pa ga je kot vodilna vladna stranka prejšnjega mandata predlagala in aktivno podpirala v času referendumske kampanje, in obžalujem, da zakon takrat ni dobil podpore volivk in volivcev.« Lepe besede. A konkretnost očitno ni Pahorjeva odlika.

Kuhinja istospolnega para

Konec januarja sta Kamala in Katarina Čuk izdali kuharsko knjigo »Okusite svoje sanje« in kuharske kartice KamAlaCard, ki poleg receptov vsebujejo še »pozitivne misli«. Te naj bi še tako štorastega kuharja spravile k samozavesti in k okusnim kuharskim rezultatom. Pri *Narobe* knjige bržkone ne bi niti opazili, če avtorici ne bi bili lezbični par, ki za povrhu – in

vsem nam v olajšanje – tega ne skrivata. Prav nasprotno, s pojavljanjem v medijih želita spodbuditi javnost k razmišljanju o istospolnih parih kot enakovrednih in aktivnih članih in članicah družbe. Pri tem ju ne ustavi to, kar o istospolnih parih pravi država. Z njo sta že imeli težave, saj se niti registrirati nista mogli, ker je Kamala makedonska državljanka in bi morala tети na občini prinesiti dokazilo, da Makedonija nima zadržkov za sklenitev istospolne zveze v Sloveniji, kar je seveda absurd. Kamalo in Katarino lahko spremljate na njunem blogu <http://fullblissliving.com/>, krajši pogovor z njima pa preberite na *Narobe* blogu (vnos: 6. februar), kjer sta pojasnili tudi, kaj bi skuhalu Alešu Primcu in podobnim homofobom, ki so preprečili sprejetje Družinskega zakonika.

Svetovni dan boja proti aidsu

V rdeče pentlje odeta in s kondomi zasičena je minila prvo decembrska sobota, ko smo obeležili 25. svetovni dan boja proti aidsu pod geslom *AIDS: H generaciji brez aidsa*. Statistika v Sloveniji ni preveč ohrabrujoča, saj po podatkih Inšti-

tuta za varovanje zdravja (IVZ) narašča število okuženih z virusom HIV. Skupno je bilo v obdobju zadnjih desetih let, od 2002 do 2011 in do 26. novembra 2012, prepoznanih 394 okužb z virusom HIV, medtem ko je umrlo 21 bolnikov z aidsom. Na IVZ so do 26. novembra 2012 prejeli podatke o 41-ih novih diagnozah okužbe s HIV.

Težišče boja proti virusu HIV in aidsu v Sloveniji je že nekaj let usmerjeno predvsem k preventivi oziroma kombinirani preventivi, zmanjševanju vedenj ter zmanjševanju stigmat in diskriminacije. Ključno je pravočasno odkrivanje okužbe, ki omogoča uspešnejše zdravljenje in zmanjševanje širjenja bolezni. Med drugim se lahko anonimno in brezplačno testirate vsak ponedeljek (razen ob praznikih) med 18. in 20. uro na sedežu Društva informacijski center Legebitra (Trubarjeva 76a, Ljubljana). Več o testiranjih na www.testiran.si.

Mavrični šport

Pri lgbt-športnem društvu Out in Slovenija so novembra organizirali seminar *Nevidni v športu*, na katerem so govorili o lgbt-osebah v

vrhunskem športu. Srečanje so pripravili v sklopu projekta *Brez prostora za homofobijo v nogometu*, predsednik Out in Slovenije Andrej Pišl pa je na seminarju med drugim predstavil podatke o razkritih lgbt-športnicah in športnicah na zadnjih večjih svetovnih profesionalnih športnih tekmovanjih. Na olimpijskih igrah v Londonu je bilo tako med 10.960-imi udeleženkami in udeleženci samo 21 razkritih gejev in lezbijk. Na paraolimpijskih igrah pa med 4.286-imi športniki in športnicami zgolj 2 razkriti istospolno usmerjeni osebi. Slabša je statistika v slovenskem vrhunskem športu. Po kategorizaciji Olimpijskega komiteja Slovenije je pri nas registriranih 990 vrhunskih športnic in športnikov, od tega je samo ena športnica javno razkrila, da je lezbijka, je še povedal Pišl.

No, mi smo pravzaprav našli dve: smučarsko tekačico Barbaro Jezeršek in triatlonko moči Andre-

jo Valant, a slednje omenjena statistika bržkone ne vključuje.

Nov priročnik za šole

Konec leta 2012 so pri Društvu informacijski center Legebitra nadaljevali z naslavljanjem odnosa šolskega okolja do homoseksualnosti in nasilja, še posebej homofobnega. Tako so objavili rezultate raziskave *Homofobija na naši šoli?*, ki so jo izvajali leta 2011 in je del mednarodnega projekta *Prebijmo molk: o homoseksualnosti v šoli*. Na podlagi rezultatov so izdali priročnik za učiteljice in učitelje pri uvajanju razprave o homoseksualnosti in homofobiji v srednji šoli z naslovom *Prebijmo molk!*. Informacije, opisi in predlogi v njem so primerni tudi za mladinske delavke in delavce.

Priročnik lahko dobite na sedežu Društva informacijski center Legebitra (Trubarjeva 76a, Ljubljana), dostopen pa je tudi v e-obliki na www.prebijmo-molk.si. Spletna stran poleg ločenih poglavij priročnika (nekatera bodo tudi razširjena) vsebuje tudi forum za učitelje in učiteljice ter je odprta za vse predloge uporabnikov in uporabnic.

**NOVICE OD TU PRIPRAVLJA
IN UREJA EVA GRAČANIN.**

Mavrična Amerika

Prva izvolitev Obame leta 2008 je sovpadla z razvpitim referendumom o Predlogu 8, ki je v Kaliforniji istospolnim parom odvzel že pridobljene pravice do sklepanja zakonskih zvez. Druga izvolitev prvega ameriškega predsednika, ki je iz Bele hiše javno podprl istospolne zakonske zveze, je bila pospremljena s povsem drugačnim izidom: v zveznih državah Maryland, Maine, Washington in Minnesota so na referendumu

zakonom – če smo namreč vsi ustvarjeni kot enakopravni, potem mora zagotovo biti tudi ljubezen, s katero se predamo drugim, enaka. Na inavguraciji je svoj blagoslov dal pastor episkopalne župnije iz Washingtona, ki je podpornik lgbt-pravic, zapela je Beyonce, nastopil pa je tudi Richard Blanco, ki je prvi gejevski pesnik, ki je recitiral poezijo na inavguraciji ameriškega predsednika.

podprli istospolne zakonske zveze, hkrati pa je bila tega dne v zvezni državi Wisconsin izvoljena tudi prva razkrita lezbična senatorka, demokratka Tammy Baldwin (na sliki). »Nisem kandidirala, da bi ustvarjala zgodovino, kandidirala sem, da bi ustvarjala spremembo,« je neposredno po zmagi tvitnila Baldwin. 50-letna članica kongresa je močna podpornica enakopravnosti LGBT-oseb, pravic žensk in zdravstvene reforme.

Bolj kot omenjene zmage, pa je odmeval drugi inavguracijski govor Baracka Obame, ki je med drugim dejal, da naše potovanje ne bo končano, dokler ne zagotovimo enakopravnosti za istospolno usmerjene osebe: »Naše potovanje ne bo končano, dokler naši bratje in sestre, ki so istospolno usmerjeni, ne bodo enaki pred

Pravice lgbt-oseb in OZN

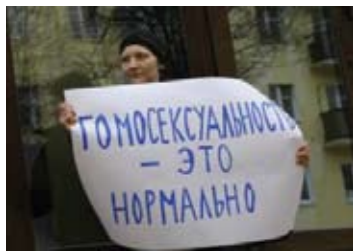
Le dan po mednarodnem dnevu človekovih pravic, 10. decembru, so v štabu OZN organizirali poseben dogodek, namenjen boju proti homofobiji. Generalni sekretar OZN Ban Ki-moon je ob tem jasno in glasno dejal, da imajo lgbt-osebe enake pravice kot vsi preostali. »Tudi oni so rojeni svobodni in enakopravni.«

Iz OZN so ob tem sporočili, da je mnenje o človekovih pravicah lgbt-oseb med državami deljeno, vendar se v zadnjih letih obrača v zeleno smer. Ko so leta 2005 predlagali prvo skupno izjavo o človekovih pravicah, spolni usmerjenosti in spolni identiteti, je bilo za le 32 držav. Do leta 2011 je izjavo podpisalo že 85 držav, med njimi tudi Slovenija, Hrvaška, BiH, Srbija, Makedonija ... Kot da so s tem hotele še enkrat poudariti: »Nič nimamo proti lgbt-osebam. Samo ne v moji hiši.«

Ruska mavrična jara kača

Napadi na lgbt-osebe so v Rusiji del vsakdana, še posebej od takrat, ko so v različnih ruskih regijah sprejeli zakone, ki prepovedujejo t. i. homoseksualno propagando, kar pravzaprav pomeni prepoved pozitivne reprezentacije homoseksualnosti. Podoben zakon, ki bo veljal na zvezni ravni, je bil predložen tudi ruski Dumi.

Kljub temu se ruski aktivistke in aktivisti ne dajo. 19. novembra 2012 je Odbor za človekove pravice pri OZN presodil v korist aktivistke Irine Fedotove, ki so jo

sodne oblasti v Rjazanu leta 2009 obsodile in kaznovale s 1.500 rublji (pbl. 40 evrov) zaradi napisov, ki jih je držala v rokah pred šolo: »Homoseksualnost je normalna« in »Ponosna sem na svojo homoseksualnost«.

Odbor za človekove pravice je presodil, da je Rusija s tem prekršila njene pravice do svobode izra-

Irina Fedotova in Irina Shipitko sta maja 2012 neuspešno poskušali stopiti v zakonsko zvezo na upravni enoti v Moskvi

žanja in nediskriminacije, ki sta zajamčeni v 19. in 26. členu Mednarodnega pakta o državljskih in političnih pravicah. Aili Jernov, višji pravni svetovalec, je ob tem dejal, da je odločitev odbora zelo pomembna, saj je obratna od odločitve istega odbora iz leta 1982, ko se je v podobnem primeru, Hertzberg proti Finski, strinjal s

prepovedjo javnega izražanja spolne usmerjenosti. Rusija mora Fedotovi plačati odškodnino in zakone prilagoditi določbam Pakta o državljskih in političnih pravicah.

Ukrajinska mavrična jara kača

Biksajo ga tudi v Ukrajini. Ukrajinski parlament razmišlja o potrditvi predloga zakona, ki bo kriminaliziral pozitivno reprezentacijo gejev in lezbijk, parad ponosa in celo projekcijo filmov, kot je

Ponosno v Mumbaju

Sredi zime, na hladen deževen dan, bi se človek z veseljem premaknil nekam na toplo. Če k temu dodaš še glasbo bobnov, dobro družbo in aktivistični duh, bi bil skoraj vsak z veseljem na Paradi ponosa v Mumbaju. Drugega februarja 2013 se je tam odvila četrta Parada ponosa.

Če pustimo romantiko in eksotiko ob strani, ima indijska LGBT-skupnos žal ogromno razlogov za proteste. Konservativna in z različnimi skrajnimi verskimi prepričanji prežeta dežela enakosti pred zakonom in v družbi ni posebej naklonjena. Homoseksualnost je bila s 377. členom indijskega kazenskega zakonika dekriminalizirana komaj 16. avgusta 2008.

Lezbijke, geji, biseksualci in transspolne osebe v Indiji doživljajo diskriminacijo na podlagi svoje spolne usmerjenosti doma in na delu. Hudim pritiskom, da se morajo poročiti z osebo nasprotnega spola, se je praktično nemogoče izogniti. A, kot je dejal eden od udeležencev parade: »Ne želimo si vašega pomilovanja. Potrebujemo le pravice, ki nam gredo.« Če vas je zamikalo, ne pozabite označiti Mumbai na svojem potovalnem koledarčku za prihodnje leto.

TEKST IN FOTO: IRENA KRALJ

Gora Brokeback. Kazni, ki jih predvideva predlog, so denarne in do 5 let zaporne kazni za ponovne kršitelje in kršiteljice. Eden od inkubatorjev omenjene zakonodaje je Evangeličanska cerkev krščanskega upanja v Kijevu. Glavni pastor Valerij Rešetinski meni, da je boj proti homoseksualnosti stvar »nacionalne varno-

sti«, od katere je odvisno preživetje naroda. Po njegovem je srž problema v svobodi govora seksualnih manjšin, ki s tem kršijo njegovo neodtujljivo pravico, da mu ni treba slišati ničesar žaljivega. Dodaja, da ne moreš delati vsega, kar si želiš, ker so okrog tebe ljudje, ki imajo iste pravice kot ti. (Besede so že prave, samo razumevanje je zverženo.)

Ukrajina je sicer prva med bivšimi sovjetskimi republikami, ki je dekriminalizirala homoseksualnost, in sicer leta 1991.

Hiperaktivni Evropski parlament

Evropski parlament je decembra sprejel dve resoluciji, v katerih je Rusijo in Ukrajino pozval k umiku prepovedi pozitivne reprezentacije homoseksualnosti. Parlament je oktobra objavil tudi študijo potencialnih smernic EU za enakopravnost lgbt-oseb. Decembra so sprejeli novo izčrpno poročilo o temeljnih pravicah v EU, ki vključuje tudi obsežen oris položaja lgbt-oseb in zahteve po ukrepih na področjih homofobnega in transfobnega nasilja ter diskriminacije. Istega meseca so sprejeli še letno

poročilo o človekovih pravicah v svetu in Strategijo EU o prioritetah na področju človekovih pravic, po kateri nediskriminacija na osnovi spolne usmerjenosti in spolne identitete ostaja prioriteta EU, tudi v zunanjih odnosih. Evropski parlament je decembra pozval tudi 78 držav, ki še vedno kriminalizirajo lgbt in interseksu-

alne osebe, da takoj preoblikujejo zakonodajo in prenehajo z vsemi oblikami preganjanja. Pozval je tudi države članice, naj razmislijo o reformah zakonodaje s področja partnerstev in zakonih zvez, saj je verjetnost za zaščito temeljnih pravice lgbt-oseb večja v državah, kjer imajo te osebe dostop do civilnih partnerstev ali zakonske zveze.

Francija da, Poljska ne

V poljskem parlamentu so zavrnilo vse tri predloge zakona o civilnih partnerstvih, ki jih so jih predlagale vladajoča stranka in dve stranki opozicije. Predlogi so se med seboj razlikovali le v podrobnostih. Največ nesoglasij se je spletalo okrog terminologije. Nevladne organizacije in opozicija sta predlagali termin istospolna življenjska partnerstva, pozicija in nevladne organizacije, ki zagovarjajo pravice trans oseb, pa so zagovarjale spolno nevtralnejši termin. Predlogi zakona sicer niso urejali le istospolnih civilnih partnerstev, ampak tudi raznospolna.

Drugače pa se je izšlo v Franciji. Francoski parlament je z 249-imi glasovi proti 97-imi podprl zakon o istospolnih porokah, ki ga je 7. novembra 2012 predstavil francoski predsednik Francois Hollande. Čeprav so konservativci na zakon vložili kar 5000 amandmajev, vse kaže, da bo zakon sprejet, podpira pa ga tudi več kot 60 % francoskih državljanov in državljanov.

Zgodovinska sodba

Evropsko sodišče za človekove pravice je v začetku januarja 2013 izdalo odločbo, s katero je potrdilo, da verska prepričanja ne morejo biti razlog za diskriminacijo na

osnovi spolne usmerjenosti. Čeprav 9. člen Evropske konvencije o človekovih pravicah zagotavlja pravico posameznika, da v javnosti manifestira svojo vero, je ta pravica – kot vse ostale – zamejena s pravicami drugih ljudi. Sodišče je razsojalo v primeru matičarke Lillian Ladele, ki zaradi svojih verskih prepričanj ni želela opraviti svoje službene dolžnosti in skleniti civilno partnerstvo za istospolni par, in v primeru Garyja McFarlaneja, ki istospolnemu paru ni želel nuditi partnerske terapije. Oba sta zaradi tega izgubila službo.

Sodišče je odločilo, da je bila odločitev delodajalca Lillian Ladele legitimna, saj je bil istospolni par diskriminiran zaradi spolne usmerjenosti, medtem ko Lillian Ladele ni bila kršena pravica biti nediskriminiran na osnovi svoje vere. Sodišče je podobno razsodilo tudi v primeru Garyja McFarlaneja in soglasno odločilo, da ni prišlo do kršitve njegove pravice do svobode verovanja.

In memoriam

17. decembra je v 65. letu starosti zaradi bolezni umrl Richard Adams, eden prvih borcev za istospolne zakonske zveze. Umrl je v domu za ostarele, kjer je živel s svojim dolgoletnim partnerjem Tonyjem Sullivanom.

Adams in Sullivan sta se spoznala v gejevskem baru »The Closet« v Los Angelesu leta 1971. Njuno pojavljanje v javnosti se je začelo, ko sta slišala za uradnico v okrožju Boulder v Koloradu, Clelo Rorex, ki je izdajala dovoljenja za poroko istospolnim parom. Od okrožnega tožilca je namreč izvedela, da v Koloradu noben zakon ne prepoveduje izdaje tovrstnega dovoljenja istospolnim parom.

Adams in Sullivan (na sliki) sta bila leta 1975 med prvimi šestimi pari, ki jima je Rorex izdala dovoljenje. Desetletja sta se borila s homofobno birokracijo za priznanje njune zakonske zveze. Sullivanu je v 80-ih letih grozila celo deportacija v rodno Avstralijo. Adams na žalost ne bo dočakal sodbe ameriškega vrhovnega sodišča o zakonu o obrambi zakonske zveze (Defense of Marriage Act). Je pa dočakal izenačenje istospolnih in raznospolnih parov v primerih deportacije.

Hvala, Richard in Tony. V začetku januarja 2013 je v starosti 92 let umrla Jeanne Manfred, mama Mortyja Manfreda, gejevskega aktivista, ki je ustanovila znamenito ameriško podporno skupino PFLAG (Starši, družine in prijatelji lezbijk in gejev). Jeanne Manfred se je vključila v gejevsko in lezbično gibanje leta 1972, ko so njenega sina na protestu za pravice homoseksualcev pretepli homofobični huligani in je zaradi tega pristal v bolnišnici. Jezo, ki jo je ob tem občutila, je najprej zlila v pismo, ki ga je po-

slala uredniku časopisa The New York Post. V njem je kritizirala policijo, ki ni zaščitila njenega sina pred homofobičnim napadom. V podporo svojemu sinu se je dva meseca pozneje udeležila protesta homoseksualcev (na sliki), ki je danes poznan kot njujorška Parada ponosa. Na protestu je nosila transparent z napisom, ki je pozival starše homoseksualcev, naj se združijo in podprejo svoje istospolno usmerjene otroke. Prvi sestanek PFLAG je organizirala leta 1973 v New Yorku. Udeležilo se ga je dvajset staršev. Danes ima PFLAG več kot 350 podružnic po ZDA in združuje tisoče staršev.

Hvala, Jeanne.

Reparativna terapija v imenu vere

V prejšnjem *Narobe* smo poročali, da je spodnji dom parlamenta ameriške zvezne države Kalifornija potrdil zakon, s katerim je prepovedal »reparativno terapijo«. Zakon bi ščitil mladoletne lezbijke, geje, biseksualne in transspolne osebe pred terapijami, ki jih mladim, v prepričanju, da lahko »spremenijo njihovo spolno usmerjenosti in spolni izraz«, predpisujejo specialisti in specialiste za mentalno zdravje. Zdaj pa je ameriško prizivno sodišče odložilo izvedbo zakona. Panel zveznih sodnikov namreč

meni, da zakon ne more začeti veljati pred zaslišanjem o njegovi zakonitosti. Odložitev uveljavitve so zahtevali izvajalci terapije. Trdijo namreč, da je zakon v nasprotju s prvim amandmajem ameriške ustave, ki zagotavlja versko svobodo. (V imenu vere je dovoljeno vse.)

Transseksualnost ni duševna motnja

Ameriško psihiatrično združenje (American Psychiatric Association – APA) je 1. decembra s seznama duševnih motenj črtalo motnjo spolne identitete. V svojem priročniku o diagnostiki in statistiki duševnih motenj, ki bo izšel letos, so se odločili, da bodo od zdaj naprej uporabljali nevtralniji termin, in sicer spolna disforija. Transaktivisti so se dolgo borili za izključitev termina motnja s transpodročja, saj stigmatizira transosebe.

V Mehiki geji darujejo kri

Tik pred koncem leta je v Mehiki začel veljati nov zakon, ki moškimi, ki imajo spolne odnose z moškimi (MSM), dovoljuje darovanje krvi. Stari zakon je to tej skupini eksplicitno prepovedoval. Novi zakon prepoveduje darovanje krvi osebam, ki so okužene z virusom HIV ali hepatitisom in njihovim partnerjem ali partnerkam, ter osebam, ki imajo rizične

spolne odnose ne glede na spolno usmerjenost. MSM, ki uporabljajo kondome, si ne injicirajo drog in niso spolni delavci tako lahko darujejo kri.

Slovenijo je tako poleg Bosne, o čemer smo pisali na *Narobe blogu*, prehitela tudi Mehika. Kaže, da ne bomo nikoli v ničemer nikakršen svetilnik.

Val homofobije na Balkanu

Javno poljubljanje istospolnih parov pred zagrebško katedralo v protest proti cerkveni homofobiji (Januar 2013), foto: Matej Čelar.

Ne, tudi v jesenskih in zimskih mesecih leta 2012 prebivalke in prebivalci Balkana niso preživeli brez homofobnega nasilja in diskriminacije. O nasilju smo sicer podrobneje pisali na *Narobe blogu*. Sledi le povzetek.

Ozmerjeni, popljuvani, obrcani in pretepeni so bili posamezniki in posameznice v Skopju, Tirani, Zagrebu, Mostarju ... V Tirani je protestnikom in protestnicam, ki so pred makedonskim veleposlaništvom izražali podporo lgbt-aktivistkam in aktivistom iz Makedonije, s smrtjo grozil 25-letni študent Redon Malokui: »Ne pojavljajte se v javnosti, sicer vas bom ubil! Hitler je imel prav, ko je pobijal take, kot ste vi! Poglejte, kaj z ljudmi, kot ste vi, počnejo Srbi! Enako bomo počeli tudi tukaj v Albaniji.« (Združeni v sovražstvu press.)

Zamaskirani neznanci so kamenjali še center za podporo lgbt-populaciji na Starem bazarju v središču Skopja. V Prištini pa so nasilneži razdejali prostore in pretepli uslužbenca mladinskega centra Boro Ramizi ter poškodovali prostor nevladne lgbt-organizacije Libertas.

V letu 2013 nas tako ne more nič več presenetiti. Razen nenasilja in popolne enakopravnosti.

Iz Srbije pa tole ...

Srbski parlament je konec decembra sprejel spremembe kazenskega zakonika, s katerimi je uvedena oteževalna okoliščina za kazniva dejanja iz sovražstva na podlagi rase, veroizpovedi, nacionalne ali etnične pripadnosti, spola, spolne usmerjenosti in spolne identitete. Tako kot v Sloveniji se bo oteževalna okoliščina upoštevala pri izreku kazni za tovrstna kazniva dejanja.

Srbska politika uveljavlja spremembe zakonodaje tudi zaradi želje po vstopu v EU. Kot smo poročali v prejšnji številki revije *Narobe*, je Evropska komisija kot pravni kriterij za vstop v EU določila tudi spoštovanje pravic lgbt-oseb. Septembra pa je sprejela tudi direktivo o zagotavljanju pravic žrtvam zločinov v EU, ki predvideva posebno podporo in zaščito oseb, ki so bile žrtve zločinov med drugim zaradi svoje spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnega izraza.

Uganda spet o smrtni kazni za geje

Ugandski parlament se spet pripravlja na sprejem brutalnega zakona, ki kriminalizira homoseksualnost in zanjo uvaja smrtno kazen. Če jim bo uspelo, obstaja nevarnost, da bo pobitih na tisoče prebivalcev Ugande, zgolj zato, ker so istospolno usmerjeni.

Po množičnem globalnem odzivu je ugandski predsednik Yoweri Kaguta Museveni leta 2011 ustavil sprejem omenjenega zakona. Konec leta 2012 pa so želeli verski ekstremisti v ugandskem parlamentu izkoristiti politične napetosti v državi v pričakovanju, da bodo nemiri na ulicah Ugande pozornost mednarodne javnosti odvrnili od drugega poskusa sprejema sporne zakonodaje. Strategija ni uspela. Zaradi mednarodnega pritiska in bližajočih se praznikov so poslanke in poslanci na zadnjem parlamentarnem zasedanju v letu 2012 razpravo o zakonu premaknile na konec dnevnega reda. Zakon tako še vedno lahko sprejmejo letos. Mogoče ne kot božično darilo za krščanske prebivalke in prebivalce Ugande, kot je to napovedala predstavnica parlamenta Rebecca Kadaga, ampak kot darilo za valentinovo.

NOVICE OD TAM PRIPRAVLJA IN UREJA EVA GRAČANIN.

Foto: Nada Zgank/Memento

ROMAN KUCHAR

POGOVOR Z DR. MARINO GRŽINIČ

Ne vrtimo se v krogu, vrtimo se nazaj

Marina Gržinič je doktorica filozofije, raziskovalka na ZRC SAZU, kritičarka, kuratorica, profesorica na dunajski Akademiji za likovno umetnosti ... in, kot so ji nekoč rekli, militantna video delavka. Že od začetka osemdesetih je namreč video – poleg znanstvene produkcije – njen najpomembnejši izrazni jezik. In prav njen zadnji dokumentarni film *Razmerja o 25. letnici Škuc LL*, ki ga je pripravila skupaj z Aino Šmid in Zvonko Simič, je bil izhodišče za najin pogovor.

Najino prvo srečanje sva morala odpovedati, med drugim tudi zaradi tega, ker je bila za tisti dan napovedana Dru-ga vseslovenska vstaja, ki sva se je oba želela udeležiti. Ali v teh vstajah vidite potencial politične reformacije v Sloveniji? Verjetno že, sicer se jih ne bi udeleževali ... ali pa ste vendarle morda skeptični?

Konec je pravljice o samostojni Sloveniji kot oazi demokracije in blaginje. Imamo turbo oropano realnost, v kateri so izginile skorajda vse socialne in ekonomske pravice, manjšini (tistim, ki jih je sistem naredil za manjšine) pa je večina odvzela pravice kar na referendumih. Zadnja sramota je Družinski zakonik. Enostavno rečeno: obstaja zgodovina te velike zgodbe o fašizaciji neoliberalne slovenske države, če si sposodim ta zgodovinski pojem za opis procesov diskriminacije, rasizma, razlaščenja. Prav refleksija te zgodovine mora biti vgrajena v osnovi sedanjih emancipacijskih zahtev. Hočem reči: strinjam se, da te naše kriminalce-politike in ostalo kohorto zapremo v zapor in ne le da jih zamenjamo. A naše emancipacijske zahteve ne morejo biti zavite v retoriko nacionalne države in v njeno patriarhalno in rasi-stično matrico. Še posebej to sklicevanje na

moralo nima nobenega smisla. Kapital nima morale, oblast nima morale, cerkev nima morale – vsem trem gre za oblast, deregulacijo, razlaščenje in nenehno politiko diskriminacije. Nacionalna država je danes le neoliberalna, kapitalistična, rasistična struktura, ki nenehno diskriminira in marginalizira vse tiste, za katere meni, da so »drugi« – kot so to izbrisani, migranti, LGBTQI populacija. Resnica pa je, da se ta produkcija drugega (rasizem) nikoli ne ustavi, in da ko ni več »drugih«, na vrsto pridejo »naši«. Prav to se dogaja zdaj: na vrsti ni samo delavska scena, na vrsto je prišel tudi srednji razred. Toda to se ni zgodilo čez noč, ta proces traja že dobrih dvajset let. Lahko ga opišem v urbanem slengu aktivistične teorije: gre za proces, ki je spremenil nekdanji javni socialni sistem v zasebno neoliberalno retorto, ki rabi le še poceni prekarno delovno silo, tako poceni, da jo niti plačati ni treba več. To je proces spremembe blaginje (welfare) le še v delovno silo (workfare), ki je vse bolj gola in bosa. Tako da je odgovor z naše strani jasen: boj (warfare)! Boj za pravice, enakost in druga-čen socialni sistem, ampak tega ni brez refleksije zgodovine.

Islandci, ki so pred časom prav tako protestirali v t. i. kuhinjski revoluciji, pravijo, da moramo vztrajati. Ampak njihova politična kultura (in tudi zgodovina) sta vendarle drugačni od naše ...

Ne verjamem, da nam lahko značaj pri tem pomaga. Prej nam lahko pomaga analiza matrične moči, ki nenehno reproducirajo sisteme diskriminacije, izkoriščanja. Če vemo, da je krščansko-heteronormativna logika v srcu zahodnega kapitalizma, ki se je reproduciral s pomočjo brutalnega kolonializma in se potem-takem še globoko »zlizal« s fašizmom in nacizmom, potem ne preseneča, da so postopki nespoštovanja osnovnih človekovih pravic, skorajda naturalizirani v nacionalnih identitetah. Pred kratkim so Francozi množično protestirali proti predsedniku Hollandu: »V Parizu več sto tisoč protestnikov proti istospolnim porokam«. Čeprav naj bi bila velika razlika med Francozi in Slovenci, Slovence naj bi namreč domnevno desetletja kolonizirani, Francozi pa so, nasprotno, znani kot kolonizatorji, vidimo, da smo si še kako podobni, ko gre za teptanje osnovnih pravic. Ni čudno, da so nas tako odprtih rok sprejeli v EU.

Ko sem bral pogovor z organizatorjem islandskih protestov, igralcem Hörðurjem Torfasonom, me je posebej vznemiril podatek iz njegove biografije: Torfason je namreč gej, ki je prvi na Islandiji v sedemdesetih letih javno spregovoril o svoji spolni usmerjenosti in zahteval enake pravice za homoseksualce. Je zgolj naključje, da je nekdo s tako izkušnjo organiziral revolucijo? Hočem reči: je prav v marginaliziranih identitetah skrit potencial za družbene spremembe – bolj kot v vseh drugih?

Strinjam se, da če imaš v svoje življenje vtakano izkušnjo diskriminacije, pa naj si v Gani ali v Franciji ali v Sloveniji, to lahko pomaga v procesu politično praktičnega boja. Čeprav to ni garant (spomnimo se homokonzerv, kot bi rekla Nataša Velikonja), je to vendarle ena od možnosti oblikovanja in vztrajanja na emancipatoričnem procesu (ki mu gre za enakost, če je emancipatoričen), in ki ne bo klonil pod zahtevami nacionalnih interesov. Čeprav se moramo zavedati, da današnji kapitalizem ne-guje (socialno) politiko, gre tej le za discipliniranje sub-alternih pozicij. Njena tendenca je revolucija, a le taka, kot jo je poimenoval Gramsci: pasivna revolucija, saj je politika neoliberalnega kapitalizma klientelistična in korporativistična.

Je torej Foucault imel prav, ko je malo pred svojo smrtjo trdil, da homoseksualnost ni »oblika želje«, pač pa nekaj, kar si je »vredno želeli«? Hotel je reči, da je prav v izkušnji homoseksualnosti skrit potencial za množenje različnih načinov bivanja, za iskanje alternativnih možnosti življenja ...

Odgovorila bom z zgodbo. Pred enim tednom sem na Dunaju gledala odličen dokumentarni film Rose von Praunheima *Trilogija o aidsu* iz leta 1990. To trilogijo je Praunheim naredil v devetdesetih letih prejšnjega stoletja v New Yorku ter orisal samo-konstituiranje gejevske NGO scene v boju proti aidsu. Film pokaže, da je veliko gejev umrlo prav zaradi povsem homofobne scene v ZDA, ki je omogočila, da so institucije in njeni predstavniki več let zadrževali informacijo, da bi takojšnja uporaba kondomov rešila veliko gejev v prvem valu aids-morije. Film sem gledala v okviru razstavnega projekta z naslovom *Aids kot oblika governmentálnosti*. Projekt sta organizirala umetnika Ivan Jurica in Miltiadis Gerathanasis, ki sta želela pokazati na težo te bolezni v novih oblikah regulacije in diskriminacije gejevske

populacije – ta se je danes spremenila vzdolž geopolitične delitve sveta. Stanje glede aidsa v Evropi ali Afriki je danes, na primer, diametralno nasprotno. Hočem reči, da se je prav znotraj homoseksualne scene same razvil celoten sistem boja proti tej bolezni za pravico ne le preživeti, ampak tudi živeti svoje življenje.

Vas potem preseneča dejstvo, da je dvajset, trideset let po Foucaultovem pričakovanju, da bo gejevska in lezbična skupnost skreirala nove oblike skupnega bivanja in pobegnila patriarhalnim normam, ostala bolj ali manj samo še borba za vstop v institucijo, ki jo poznamo prav iz te kulture: v zakonsko zvezo?

Menim, da gre za različne oblike boja in strateške odločitve. V luči enakosti, ki je za mene aksiom, v luči egalitarnosti, ne manj in ne več, pač pa za vse enake možnosti in pravice (in potem šele skupaj več), menim, da je treba v Sloveniji in posebej v nekdanji vzhodni Evropi zahtevati prav vse, kar je drugim tako rekoč »podarjeno«, ker jih sistem vidi kot mesto lastne »naravne« reprodukcije. To pa je reprodukcija patriarhalno-krščanske-heteroseksualne matrice, ki je rasistična matrica.

Kako ste spremljali razpravo o Družinskem zakoniku? Kaj po vašem pomeni zavrnitev tega zakona za slovensko družbo – in, nenazadnje, tudi širše: za prostor postsocialističnih družb vzhodne Evrope?

Razprava o Družinskem zakoniku je bila katastrofalna, politične igrice v ozadju zakonika pa ostudne. A zakonik prihaja na koncu zgodovine o tej državi, ki je ena od bolj homofobnih, rasističnih, šovinističnih zgodovin v Evropi. To, kar se je dogajalo v teh dvajsetih letih, ni samo razpad sistema, ampak – kar je še bolj grozljivo – oblikovanje povsem desnega populističnega diskurza, pri čemer so množični mediji odigrali pglavitno vlogo. Sedaj se aktivni novinarjev zbuja iz zimskega spanca in protestirajo, ko pa so imeli možnost, recimo, oblikovali javni diskurz, predstavljati emancipatorno politiko, so povsem zatajili. Temu so roko podale tudi številne državne kulturne institucije in neoliberalna politika znanja v šolstvu. Očitno je namreč, da je velika večina mladih ali apolitična ali homofobna. Slogan zadnje Parade ponosa »Naprej v srednji vek« je odlično povzel bistvo dogajanja okrog Družinskega zakonika.

Če primerjate družbo in čas, ko se je zgodil Družinski zakonik, z zgodnjimi osemdesetimi, ko ste delovali v novih družbenih gibanjih, tudi v gejevskem gibanju – med drugim ste uredili drugo številko Viksa o homoseksualnosti in kulturi – in ste vprašanje homoseksualnosti šele odpirali v kulturnem in političnem smislu: kako različni sta bili ti dve družbi? Vidite napredek ... ali se stvari vrtijo v krogu?

V tistem času so se zadeve začele in so imele glede na zgodovinski kontekst pot naprej. Danes se mi zdi, da se sploh ne vrtimo v krogu, ampak da se vrtimo nazaj, na delu je velika regresija. Vse bolj se kaže, da imamo dva procesa glede privatizacije zgodovine: eden je proces izničenja, drugi pa praznjenja. Ta dva procesa nista enaka. Eden briše zgodovino, drugi pa jo spreminja v neko vrsto prazne retorike emancipatorne politike.

V osemdesetih ste se začeli ukvarjati z videom. Kaj vas je tako pritegnilo, da je video postal vaš ključni medij umetniškega izražanja?

Ukvarjanje z videom je bilo v povezavi z neko možnostjo politizacije socialnega, in ne z neko prazno estetsko gesto umetnosti; javni prostor je namreč pripadal politiki, a je bil ta v resnici povsem depolitiziran. V tem kontekstu se socialistična kultura pojavi kot možnost politično-teoretične intervencije. Post-socializem je zares radikalno realiziral formulo, da je postmodernizem predvsem politika kot kulturna matrica. Paradoks je, da smo to matrico razvili v socializmu veliko bolj kot v kapitalizmu. Alterscena je torej odprla možnost množične kulture in prihod subkulturnih izrazov. Video, ki se je vezal na pop in rokenrol, je tako postal pravišnji medij za nove zahteve, kajti prav tedaj se je praksa (umetniškega) videja razdelila na dvoje: na eni strani smo imeli visoko estetizirani, a povsem prazni modernizem, na drugi strani pa radikalni, trash postmodernizem. Ta slednji je bil kot subkulturni in trash predhodnik nečesa, kar Giorgio Agamben danes imenuje profano. Razredni boj, kritika meščanske ideologije in profano so se lepo združili v najinih video delih; z Aino Šmid, s katero sva začeli delati video leta 1982 in to še danes počneva, sva bili tedaj »militantni video delavki«, to pa je nekako tako kot »sex worker« (smeh).

Kaj je takrat pomenilo biti ženska v video umetnosti?

Ker sem se skorajda »vse« naučila iz gejevске scene, v smislu pogleda na umetnost, identitne prakse in politične pozicije, se s tem vprašanjem nisem ukvarjala. Najin prvi *coming out* v videu z Aino je bil namreč politična lezbična pozicija ali, natančneje, preden sem se ukvarjala z ženskostjo (če sem se sploh kdajkoli), sem bila transvestit. In ker smo nenehno konstruirali naše like, je ta izhajal iz mešanice filmskih pozicij pri Warholu in Praunheimu. Vse to sem pozneje definirala v povezavi na Beatrice Preciado kot neko situacijo, ki se je umestila med konceptom »ženskosti« v gejevski sceni in konceptom »moškosti« v queerovskem kontekstu.

Kakšne politične potenciale je imela video umetnost ob svojem nastanku in kakšne ima danes, ko je možno kratak film narediti s kamero na mobilnetu?

Danes vsak lahko naredi video in to je odlično, še posebej, če si na pravem mestu in si zmožen, recimo, posneti neko situacijo nezasišlanega obrata – od revolucionarne zahteve do brutalnega kršenja pravic – in to objaviš. Video drugega vala, ki smo ga začeli leta 1982, je bil video, ki mu je šlo za subverzijo same prakse modernističnega videa in njegovih premis. Vedno me je zanimala le politika umetnosti.

Če se lahko še malo vračam v preteklost, potem naj omenim, da ste bili nekoč tudi članica punk benda in to je bil verjetno vaš vstop v alter kulturo. Je punk mrtev? (Vem, vem, punk's not dead ... smeh.)

O, da, punk je bil zadnje veliko subkulturno gibanje, super pomembno, kratko, a udarno. Samo če se spomnim pesmi »God Save the Queen« in »Her fascist regime« angleške skupine Sex Pistols ... Leta 1977 je niso hoteli predvajati ... recimo BBC. Bila sem članica prvega ženskega benda v ex-Jugi: Racija v kliniki Mercator, z Aino, Rotijo in drugimi smo pele in igrale. Punk je mrtev! A reperska scena živi, v ex-Jugi je nekaj odličnih primerov, recimo Edo Maajka.

Ko sva ravno pri alter kulturi: kar nekaj vidnih ustvarjalcev in ustvarjalk alter kulture je v osemdesetih prišlo s Hrvaške – predvsem iz Pulja in z Reke – na študij v Ljubljano: Aldo in Dario iz Borghesie, pa Neven Korda in nenazadnje vi ... in vsi ste v Ljubljani postali ključni element te scene. Kaj je bilo v Ljubljani osemdesetih tako privlačnega? So to isti razlogi, zaradi katerih so se tu razvila nova družbena gibanja in se je tu, nenazadnje, zgodil prvi *coming out* lgbt-skupnosti v vzhodni Evropi?

V Ljubljani ni bilo nič privlačnega. Sem sem prišla prav zato, ker nisem poznala nikogar, nič nisem vedela o Sloveniji, in prav tako nisem razumela niti ene slovenske besede. Kot italijanska manjšina smo tudi na Hrvaškem uporabljali le italijanščino in pika. Le zaradi šole se potem naučiš ostalih jezikov in teh je bilo kar nekaj. Zakaj sem prišla v Ljubljano? Želela sem se izviti iz zatohle domačnosti mesta, v katerem sem živela, in, kot so peli reški punkerji, je to veljalo bolj ali manj za vsa mesta v ex-Jugi, morda za Reko malo bolj (smeh): *prljavi grad!* V Ljubljani sem takoj padla v sceno, vpisala FSPN (danes FDV), sledila je zasedba Erjavčeve in potem galerija ŠKUC, ostalo pa se danes sliši le kot pravljica za lahko noč. Ali, kot je to odlično opisala Nataša Sukič v filmu *Razmerja*: »Naenkrat si kot na drugem planetu«.

Ob 25. letnici lezbične sekcije Škuc LL ste skupaj z Aino Šmid in Zvonko Simčič posneli dokumentarni film *Razmerja*, ki zgodovinsko orisuje nastanek lezbičnega gibanja v Sloveniji in nato tudi širše. Ste imeli pred začetkom pripravljanja dokumentarnega filma kakšne pomisleke, da je takšno zgodovino težko zabeležiti, ker imajo različni akterji in akterke najverjetneje različna razumevanja zgodovine tovrstnega aktivizma in različne ideje. Komu in na kakšen način pripisati »zasluge za narod«?

Takole bom rekla: že dolgo časa sem premišljevala, da bi naredila čisto političen film o tem, kar se je dogajalo teh zadnjih 30 let. A političen film lahko narediš le, če se vprašaš o političnem subjektu: kdo je tisti ali tiste, ki so v nekem prostoru izpisale potek boja za emancipacijo? Odgovor je enostaven: lezbična scena v figuri jedra sekcije LL. Obletnica je omogočila prav to, da zadeve zakoličim v tej perspektivi in da se lotim dela.

Kako ste se lotili dela – kot razumem brez finančne podpore? Koliko je v televizijskih in drugih arhivih sploh ohranjenega video gradiva o začetkih gibanja iz osemdesetih?

Ni šlo za neko univerzalizacijo, pač pa natančno trasiranje procesa nenehnega razlaščenja in z druge strani moči odpora in upora. Od arhivov sem uporabila to, kar sem naredila kot VHS videoprojekt »Zgodovina Galerije Škuc« v obdobju 1980–88. V filmu nam je šlo v prvi vrsti tako rekoč za oblikovanje novega arhiva, za na novo nastali govoreči arhivski material.

Meni osebno je bil seveda najbolj zanimiv prvi del filma, ki prikazuje tisti del zgodovine, katerega del sam nisem bil ... Vendar pa ste v drugi polovici filma fokus obrnili stran od linearnega prikaza zgodovine Škuc LL. Posegli ste še v druge republike nekdanje Jugoslavije, prikazali posnetke z zadnje Parade ponosa v Ljubljani in podobno. Zakaj?

Če hočeš imeti v filmu procese fašizacije, matrične oblasti in nasilja, ki sloni na perverzni relaciji med oblastjo in kapitalom, krščanstvom in heteroseksualnostjo, ni boljšega »merila« kot so parade ponosa. Koncentracija nasilja, sovraštva ali zapustitve s strani institucij in aparatov države je tako grozljivo »popolna«, da me je vsakič, ko gledam film, sram, da živim v taki državi. Po drugi strani pa je to naš prvi film v nekdanji Jugoslaviji o lezbični sceni, zato smo hotele, da bi vseboval vsa ta prelomna temna mesta.

Kaj vas je ob pripravi tega filma fasciniralo – v negativnem ali pozitivnem smislu – v smislu gradiva, ki ste ga iskali ali na novo posneli?

Fascinirala me je artikuliranost vseh teh pozicij. Veš, da je ta artikuliranost še kako prisotna,

ker jo bereš in ji slediš, a vendarle vsako akterko postaviš pred kamero z najbolj širokim spektrom vprašanj, ki so bila za vsako skrbno pripravljena, in si znova fasciniran, ko vidiš, kaj je to politična artikulacija, ki se nenehno kontekstualizira, kaj je to lezbična želja v svoji politični širini. Vedno me fascinira rekonstrukcija lastne zgodovine in zgodovine gibanja tako rekoč v živo, v kamero, v obraz gledalca.

Na tiskovni konferenci ob 25. letnici Škuc LL ste dejali, da ste za dokumentaren film posneli veliko novega gradiva – predvsem intervjuje z akterkami gibanja – in da bi si ti posnetki v celoti zaslužili tudi kakšen prikaz v javnosti. Lahko računamo na to?

Da, obstaja 15 ur materiala. Gre za intervjuje po točno določenih vprašanjih, ki so shranjeni kot velik arhiv, ki čaka na predstavitev v tej svoji needitirani obliki, ker so bili pogovori tudi tako zastavljeni in vodeni, vsak v kosu.

Je dokumentaren film že na poti po različnih festivalih? Kakšni so odzivi?

Na vzhodu, v nekdanji vzhodni Evropi (Pancevo, Novi Sad, Skopje, Sofija) so odzivi odlični, film se trenutno predvaja na Dunaju, ima tri ponovitve in so ga sprejeli dobro. Ogromno je komentarjev na film, čisto zadnji je ta, da zelo dobro funkcioniira v povezavi z že omenjenim filmom o aidsu R. V. Praunheima. Film je namreč vključen v razstavo o aidsu na Dunaju, o čemer sem govorila že prej. Menim pa, da je za zahod film vendarle preveč političen. Morda bo usoda našega filma podobna ameriškega filmu *Rojena v plamenih* Lizzie Borden iz leta 1983. Dolgo niso vedeli, kaj bi z njim počeli, ker je predstavljal intervencijo radikalne črnske lezbične scene v rasno in klasno razklani Ameriki.

Je bila ta celotna zgodba priprave dokumentarnega filma, proslavljanje 25-letnice gibanja itd. inspiracija še za kakšen vaš prihodnji projekt? Čemu se posvečate zdaj?

Zdaj bolj ali manj skušamo dobiti kakršenkoli denar za Zvonko in Aino, jaz imam službo. Onidve sta umetnici s statusom. Želela bi narediti film, s katerim bi analizirala zdajšnji razvoj slovenske kapitalistične družbe, fiasko množičnih medijev, fiasko nacionalne države, in strukturalni rasizem. V takem kontekstu je »doma« LGBTQI scena.

Zgodilo se je pred ...

5. leti

Novembra 2007 je Maribor vsaj navzven postal malo bolj lezbično obarvano mesto. V centru mesta je bila večina ulic in trgov v eni

sami sobotni noči preimenovana v naslednja imena: Lezbična ulica, Pot na lezbični vrh, Trg lezbičnih brigad, Trg lezbične revolucije, Pot k lezbijki in podobno. Akcijo je izvedla lezbična gverilska skupina *Ortolezbijka*, ki je v naslednjih mesecih preimenovala še nekaj ulic slovenskih mest.

10. leti

Decembra 2002 je Tatjana Greif na Ustavno sodišče vložila pobudo za oceno ustavnosti 3. in 16. člena

Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki določata, da zakonsko zvezo lahko skleneta le moški in ženska. Sodišče ji je odgovorilo, da pobude ne bodo obravnavali prednostno. O njej dejansko nikoli niso razsodili, saj je bil leta 2006 sprejet Zakon o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti.

15. leti

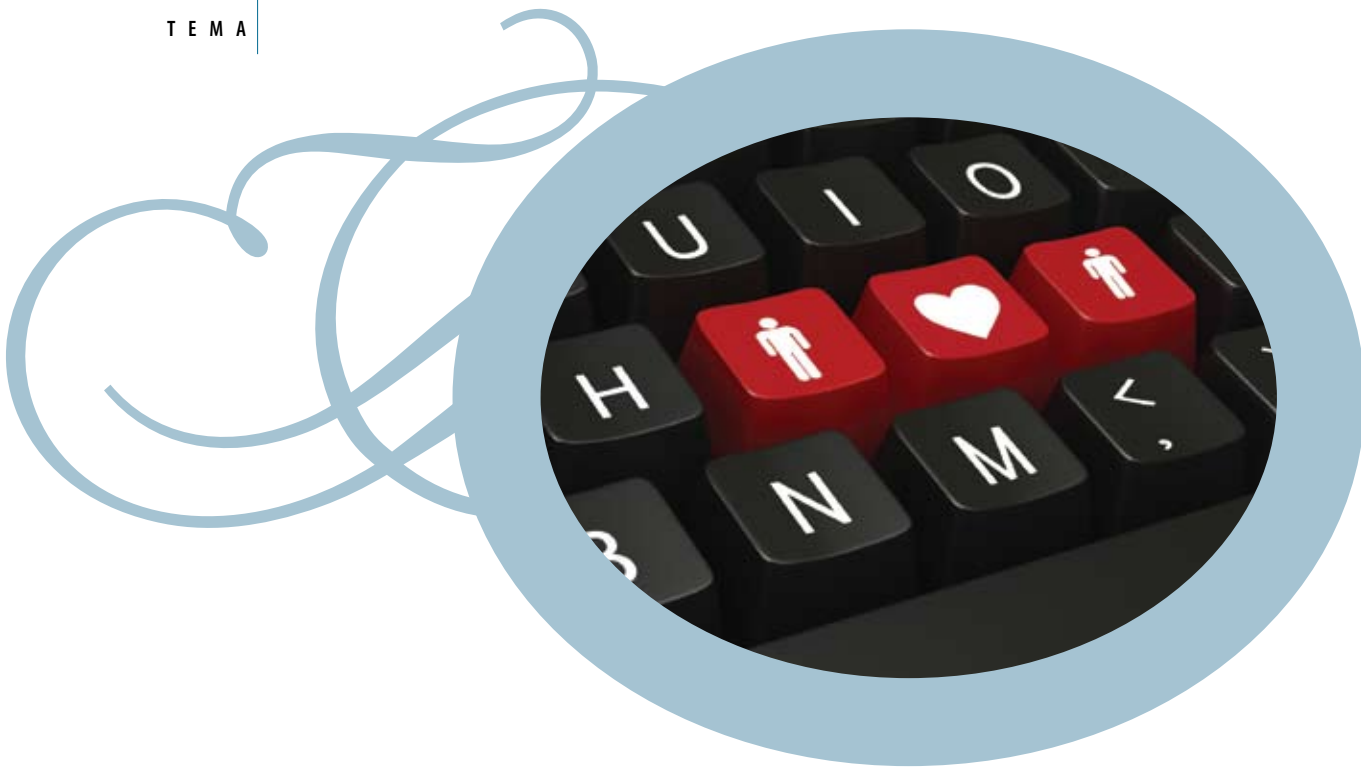
Januarja 1998 je Roza klub lansiral odmevno plakatno akcijo »Vse ljubezni so enako lepe«. Na enem od plakatov v

Ljubljani je nato nekdo pred besedo »lepe« dodal črko »s« - slepe. Imel je prav.

20. leti

Decembra 1992 je izšla zloženska *Spolnost in aids*, ki jo je oblikoval Andrej Brumen Čop. Spomladi 1993 je bila zloženska razlog za afero, saj je več katoliških organizacij menilo, da zloženska ni primerna in da mladino uvaja v homoseksualnost. Dr. Anton Dolenc, profesor na Medicinski fakulteti in predsednik Slovenskega zdravniškega društva, je takrat zatrdil, da je homoseksualnost »mrtva veja na živem drevesu življenja«.

ROMAN KU HAR

Spletne zmenkarije: En sam klik stran

Spomnim se, da sem v enem od *Revolverjev* sredi devetdesetih bral članek o pedrih v kibernetičnem prostoru navidezne resničnosti. To je bil bržkone moj prvi vpogled v takrat težko predstavljalne možnosti, ki jih prinaša internet. Spomnim se, da vseh tehničnih podrobnosti, ki jih je avtor opisoval, sploh nisem razumel. Jasno mi je bilo le to, da se je prek računalnika nekako povezal z nekimi geji v Ameriki, ki so ga spraševali, kako je oblečen in kako velikega kurca ima. Danes bi temu preprosto rekli virtualni seks ... a devetdeseta so bila tako nedolžna. In o čem takem še razmišljali nismo. (Nekateri.)

Spomin na omenjeni zapis mi ni dal miru in danes sem ga ponovno poiskal. Objavljen je bil v štirinajsti številki *Revolverja* leta 1995. Narit me vrže dejstvo, da je bilo to pred osemnajstimi leti. Osemnajstimi leti! Članek sem še enkrat

prebral, a tudi tokrat mi stvari niso bile preveč jasne: avtor, podpisan kot *Digital Queer*, opisuje nekakšne BBS-je (Bulletin Board System), med njimi *Free Modem Men*, na katere se priključi s klicanjem na ameriško telefonsko številko. Modem zagrabi in odvrta se tisti znani piskajoči zvok v telefonski slušalki, ki nam, starim, bržkone še odzvanja v ušesih. Za razliko od danes, ko je internet brezžično dostopen v vsaki luknji, si nekoč potreboval telefon in modem in – če si živel doma pri starcih – še dobre živce, da si se vsak mesec spopadel z njimi, ko je PTT (Pošta, telegraf, telefon) na dom poslal mesečni račun za telefon. Čeprav sem BBS-je očitno preskočil – moj prvi spomin seže do IRC-a ali mIRC-a (in, upam, da kakšen računalniški frik zdajle ne zavija z očmi, rekoč, da je to eno in isto ... evo, preprosto ne vem) – je vsebina, ki jo *Digital Queer* opisuje, poznana in domača: »Registriram se kot nov uporabnik (naslova mi pa le ni treba napisati) in že se pred menoj odpre nov svet. Pedri vseh ras, starosti in poklicev hočejo komunicirati z mano. Počasi, srčki, ne morem odgovarjati vsem naenkrat. Gremo lepo počasi. Ime: *HardFucker*, orientacija: gay, starost: 24 let, se mi zdi idealno, pa še 54 % se ujame z njegovimi željami po idealnem partnerju. Ga pokličem in tip se boče

pogovarjati. Izmenjava par besed (*how are ya? what are ya doin'?*) in potem izvem, da je potreben (*i'm so fucking horny. what are ya wearing, handsome?*) OK, smo v navidezni resničnosti, cool. Povem mu, da imam na sebi tesno oprijete 501 in da nimam spodnjic (*v resnici sem oblečen v zguljeno trenerko in spodnje blače, ki si jih moram ob prvi priliki preobleči*). Ne vem, zakaj, ampak tisto s 501 je tipa očitno še bolj razkurilo. Začne vzdihovati in me sproti še vpraša, kako velikega imam (*še en falocentrik, ki goji kult velikega kurca*), pa kaj me najbolj vzburi, če imam rad trdo igro, kakšno rit imam in mu pride, reče hvala in se odklopi. Vse s hitrostjo 14400 bitov na sekundo!«

No, danes se vse to počne z nekaj megabajti na sekundo, a vsebina ostaja enaka: eni iščejo ljubezen, drugi seks, tretji kao samo prijatelje (in še pogosteje »prijatelje s koristmi«, kot posrečeno Google Translate prevede frazo »friends with benefits«). A jasno je eno: glbt-skupnost je odigrala pionirsko vlogo pri uporabi virtualnega prostora za medsebojno spoznavanje. Virtualni prostor je namreč pogosto nadomestil neobstoječi fizični prostor, kjer bi se glbt-jevci lahko srečevali in družili, in je presegal družbeno homofobijo, s katero so bili prežeti fizični prostori. In še vedno so.

Med policami v trgovini

Čeprav je internet zagotovo pomembno spremenil razmerja med posameznikovo zasebnostjo in javnostjo – bežen pogled na Facebook zadošča – pa internet seveda ni bil prvi medij, ki je bil posrednik med ljudmi in je vplival na način našega spoznavanja, druženja in nenazadnje skupnega življenja. Mali oglasi v časopisu, poznejše oglasi na teletekstu, video in avdio sporočila v ženitnih posredovalnicah, pa posebni vprašalniki, ki so jih agencije uporabljale v šestdesetih letih in na osnovi odgovorov poskušale »spariti« primerne ljudi, pa – da ne pozabimo za tiste, ki se spomnite: *Kontakt pola* v *Revolverju* – ... vse to so bili predhodniki tega, čemur lepo slovensko rečemo internetni dejting ali, malo manj posrečeno, spletne zmenkarije.

Tovrstno spoznavanje potencialnih intimnih in/ali seksualnih partnerk oziroma partnerjev se zdi logičen naslednji korak, ki ga je omogočila tehnologija, čeprav med sociologi in sociologinjami, ki se ukvarjajo s tem vprašanjem, obstajajo tudi tisti, ki nekoliko nostalgичno menijo, da je omenjena tehnologija radikalno spremenila človeško občutje ljubezni. Zygmunt Bauman, velikan socio-

logije, kot so ga poimenovali ob njegovem gostovanju v Ljubljani leta 2011, na primer meni, da so prav spletne zmenkarije znak sodobne potrošniške družbe, v kateri smo »umetnost ljubezni« zamenjali s »komodifikacijo ljubezni«. Z drugimi besedami: ljubezen je postala predmet, ki ga je moč kupiti, tako kot vrečko sladkorja v trgovini. In na prvi pogled – roko na srce – spletne strani, kot so GayRomeo, delujejo prav na tak način: s par kliki določiš parametre zelenega partnerja, program preveri ponudbo in izpiše zadetke, ki bolj ali manj ustrezajo tvojim povpraševanjem. Približno tako, kot na izdelku v trgovini preveriš njegove sestavine in se odločiš (ali ne) za nakup. Baumanu je dal prav tudi eden od sodelujočih v avstralski raziskavi o internetnem dejtingu, ko je dejal, da so zanj spletne zmenkarije »nekaj takega kot nakupovanje v trgovini. Pogledaš, kaj je na voljo in se odločiš. Če mi je nekdo všeč, vprašam, če se dobiva. Če je za, se dobiva in se počiva dol. Preprosto.«

Zgolj za nesrečne v ljubezni?

Če se je časopisnih malih oglasov in ženitnih posredovalnic praviloma držala stigma, da so na tovrstno spoznavanje obsojeni tisti

nesrečniki, ki v resničnem življenju niso sposobni najti partnerja, za internetne zmenkarije tega ne moremo trditi. Prve psihološke raziskave na tem področju so sicer še poročale o tem, da se tovrstnega spoznavanja poslužujejo predvsem socialno izolirani posamezniki in posameznice, a vse to je že stvar preteklosti: danes so spletne zmenkarije nekaj, kar uporabljajo ljudje iz najrazličnejših družbenih okolij, splet pa jim ponavadi služi kot dopolnilo k preostalem načinom spoznavanja potencialnih partnerjev in partnerjev v tradicionalnih kontekstih, kot so bari, zabave, počitnikovanje in podobno.

Raziskava med uporabniki spletnih zmenkarij v Sloveniji¹ je pokazala, da sta dva ključna razloga, zaradi katerih ljudje posegajo po spletnih zmenkarijah, enostavnost pri dostopu do potencialnih partnerjev in hkrati visoka stopnja anonimnosti, ki omogoča enostav-

1 Avtorji raziskave, ki je bila opravljena na vzorcu 1334 uporabnikov in uporabnic spletnih zmenkarij v Sloveniji, so Alenka Švab, Tina Kogovšek in Roman Kuhar. Rezultate njihove raziskave je moč najti na spletnem naslovu: <https://sites.google.com/site/internetzmenki/>

no prekinitve komunikacije, če ti ta ne ustreza več. Pri vsem tem pa vendarle obstaja razlika med heteroseksualci in homoseksualci v raziskavi: za prve so spletne zmenkarije najbolj preprost način spoznavanja partnerjev, za druge pa, kot so poročali, je to pogosto edini možen način za spoznavanje drugih gejev oziroma lezbijk. Devetnajstletni David je tako na primer pojasnil:

»Partnerja na spletu ne iščem zato, ker bi bil sramežljiv in ne bi bil sposoben koga povabiti na pijačo, se z njim pogovoriti in na ta način spoznavati ljudi. To bi raje počel, a v Sloveniji takih barov ni. Ne moreš preprosto iti v strejt bar, se približati nekemu, za katerega sumiš, da je gej, ga povabiti na pijačo, se pogovarjati z njim, potem pa čez deset minut pristaneš na urgenci, ker se je izkazalo, da je tip v resnici homofob.«²

Ljubezensko sito

Ključni proces, v katerega so vključeni uporabniki in uporabnice spletnih zmenkarij, je proces filtracije. V tem procesu posameznik skozi svoja lastna merila filtra spletne profile drugih uporabni-

2 Izjave so vzete iz študentske raziskave o spletnih zmenkarijah med geji v Sloveniji, ki jo je opravila Doris Kocon.

kov in uporabnic, hkrati pa k filtraciji prispeva tudi z oblikovanjem lastnega profila. Rečeno drugače: izbor potencialnega partnerja ali partnerke poteka na osnovi tega, kakšno virtualno podobo posameznik ustvari o samem sebi (pri tem ima visoko stopnjo kontrole nad informacijami, ki jih pošlje drugim na spletu) in hkrati kako interpretira dostopne informacije o drugih, med katerimi izbira potencialne partnerje ali partnerke. Za Emila, triindvajsetletnega geja, je proces filtracije enostavno opravilo:

»Precej enostavno je 'prebrati' profile. Hitro lahko ugotoviš, kaj od nekoga lahko pričakuješ. Takšna 'branja' so morda malo bolj težavna pri profilih, kot je moj, kjer ni veliko informacij o meni. Zame je to čar [spoznavanja preko interneta] – da greš na zmenek na slepo. Mene bolj privlačijo tisti, ki so diskretni, kot pa tisti, ki v profilih o sebi napišejo cel roman.«

Nekoliko drugače filtracijo izvaja petindvajsetletni Urban:

»V profilu moraš navesti, ali iščeš prijateljstvo, seks, partnerstvo ali pogovor. Če nekdo išče samo seks, ga takoj izločim [iz svoje selekcije profilov]. Druga stvar je slika. Če ima tip sliko svojega golega telesa, če kaže mišice ali genitalije, ga izločim. Tretji test je ime profila. Če nekdo napiše 'vroč tip', 'velik kurac', 'mačo', ga

takoj izločim. [...] Le če izpolni vse moje pogoje, začnem z branjem sporočila, ki mi ga je poslal.«

Raziskave poročajo o visoki stopnji razočaranj, ki jih doživljajo uporabniki spletnih zmenkarjev. Eden od razlogov tiči v dejstvu, da posamezniku niso na voljo vse informacije o osebi, s katero komunicira v virtualnem prostoru. Poleg tega so te informacije lahko visoko nadzorovane, kar pomeni, da se v virtualnem prostoru lahko predstavljamo v bistveno bolj družbeno zaželenih podobah, kot jim v resnici ustrezamo. Drži seveda tudi obratno: tudi ob spoznavanju v živo, na primer v baru, lahko marsikatero svojo slabost prikrijemo ... a očitno je stik v živo še vedno toliko bolj informativen kot stik prek spleta, da lahko govorimo o relativno visoki stopnji razočaranj tistih, ki se spoznajo prek spleta in nato srečajo v živo. Ta razočaranja so povezana z dejstvom, da v spletni komunikaciji, ko si ustvarjamo podobo o človeku na drugi strani računalnika, manjkajoče informacije pogosto zapolnjujemo z idealiziranimi pričakovanji: tistega, kar o človeku ne vemo, si predstavljamo v idealizirani podobi, kar pa je seveda odličen recept za razočaranje. Na srečanju v živo namesto osebe, ki

smo si jo naslikali po podobi Davida Bechkama, srečamo povprečnega Janeza, ki za povrh še tako grozljivo sreba vročo kavo, da z njim ne bi želeli preživeti niti minute več. Nekateri so pri tem iznašli zanimive tehnike »pobega« z zmenka. Poznam kolega, ki se je redno srečeval na »zmenkih na slepo« s fanti, ki jih je spoznal na netu in zelo spretno pobegnil z zmenka, če je ocenil, da z izbrancem zgublja čas. S prijateljico je bil namreč dogovorjen, da ga pokliče po desetih minutah po začetku zmenka: če je bil fant ok, se je oglašil na telefon in rekel, da zdaj nimam časa za pogovor, če ni bil, je odigral panično sceno: »Kaj res? Kaj???,« se opravičil fantu, čes da je zadeva nujna ... in pobegnil s kraja »nesreče«.

Razočaranja so pri nekaterih tako velika, da so počasi zgubili že vso vero v možnost spoznati nekoga, ki bo po njihovi meri. Petindvajsetletni Urban je, recimo, pripovedoval tole:

»Profil ne predstavlja resničnosti. Da ti le vtis o tem, kar iščeš. Resnični profil je tisto, ko človeka srečaš v živo. [...] Spletni zmenki povzročajo veliko razočaranj zaradi prevelikih pričakovanj. [...] Ko srečaš nekoga na internetu, si lahko ustvariš iluzijo, da si človeka v bistvu srečal v živo, da je ta oseba kul in prava

zate. Ko pa ga srečaš v živo, se pa izkaže, da je prava katastrofa. To vem zato, ker se je nekajkrat zgodilo, da se ljudje niso marali, ko so videli profil od nekoga, ko pa sta se srečala v živo, pa sta postala partnerja. Menim, da virtualno spoznavanje partnerjev nima nobene prednosti. Prej ima slabosti.«

No, vsem nejevernim Urbanom naj vendarle povem, da je omenjeni kolega, ki je pogosto pobegnil z zmenkov na slepo, slednjič na slepem zmenku le našel nekoga ... in zdaj sta že deset let v bolj ali manj zadovoljivem partnerskem odnosu.

Zrcalce, zrcalce na steni ...

Kaj je pravzaprav tisto, kar so pomembne informacije v profilih na spletu, ki si jih ogledujemo in na osnovi katerih kliknemo tistega na drugi strani računalnika? Raziskava v Sloveniji je pokazala, da sta ne glede na spol ali spolno usmerjenost prva dva kriterija, na osnovi katerih spletni zmenkarji izbirajo potencialne partnerje, starost in videz na sliki. Le pri lezbijkah je ta vrstni red nekoliko drugačen: na prvo mesto so postavile interese zelene partnerke, nato starost, na tretjem mestu je besedilo, ki ga posameznica objavi o sebi na svojem profilu, sledita pa slika in kraj

bivanja. Geji so, nekoliko drugače, na tretje, četrto in peto mesto po pomembnosti informacij dali kraj bivanja, seksualne navade in telesno postavo partnerja. Emil, triindvajsetletni gej, pojasnjuje: »Slika [je najbolj pomembna]. Tako pa če si za nekoga privlačen, on pa se ti ne zdi privlačen, potem iz te moke ne bo kruha. [...] Videz je vse. To še posebej velja za geje. Na žalost je to tako. [...] Že sama struktura profila določa pomembnost informacij. Najprej je slika, potem fizični opis, nato predstavitevni tekst, če ga posameznik sploh napiše. Jaz se vedno znova vračam nazaj k sliki.«

Ko nihče ne ve, da si pes

Peter Steiner je v New Yorkerju leta 1993 objavil znamenito karikaturo, na kateri sta dva psa. Eden sedi za računalnikom in razlaga drugemu: »Na internetu nihče ne ve, da si pes.« S tem je zadel v srčiko problema: laži. Naj torej verjamem informacijam, ki jih dobim preko spletnih profilov potencialnih partnerjev in partnerk, ki so vsi idealne teže in postave, vsi razmišljajo o politiki, kulturi in literaturi, v seksualnem smislu pa so sploh vsi nadpovprečni in res bi bil neumen, če jih ne kliknem in spoznam. Raziskava med spletnimi zmenkarji v Slove-

niji je pokazala, da je 28 % vprašanih moških in 36 % vprašanih žensk na svojem spletnem profilu objavilo vsaj eno informacijo, ki je bila neresnična. Najmanj so se lagali heteroseksualci (29 %), sledi jim 39 % lažnivih homoseksualcev in 43 % biseksualcev, ki so prav tako »prodajali« lažne informacije.

Če podatke pogledamo od bližje, se lahko samo nasmihamo: heteroseksualne in biseksualne ženske in geji so najpogosteje lagali o svoji teži: odbili so kakšen kilogramček (ali več njih). Bržkone so menili, da bodo tokrat res shujšali in se bodo na zmenku v živo že lahko prikazali v svoji novi, vitki postavi. Pri lezbijkah, ki so se sicer tudi lagale o svoji teži, vendarle prevladujejo drugačne laži: ponavadi so se predstavljale starejše, kot v resnici so. Drugače je pri biseksualnih moških: ti so se predstavljali za mlajše. Življenje je torej oder. In oder je laž ...

Od besed k dejanjem

Še en zanimiv podatek prinaša omenjena domača raziskava: respondentke in respondente so spraševali, koliko časa je minilo od prvega srečanja na spletu do prvega srečanja v živo in nato do

prvega spolnega odnosa. Raziskava je pokazala, da moški prej prestopijo iz virtualnega v realni svet in posledično imajo prej tudi spolni odnos z osebo, ki so jo spoznali na spletu. Pri tem je seveda pomembno upoštevati tudi različne tipe razmerij, ki jih posameznik išče. Tisti, ki pogosteje iščejo partnerja zgolj za seksualno razmerje, tudi hitreje vstopijo v takšno razmerje v primerjavi s tistimi, ki iščejo partnersko razmerje. 10 % heteroseksualcev, 24 % homoseksualcev in 26 % biseksualcev se je prvič počilo dol kar na prvem zmenku. Pri tem so ga najbolj biskali biseksualci, saj 45 % pri tem seksu ni uporabilo kondoma. Sledijo jim heteroseksualci: kondom je na prvem zmenku pri spolnem odnosu uporabilo 67 % vprašanih, najbolj varno pa so to počeli homoseksualci: 82 % vprašanih je uporabilo kondom pri spolnem odnosu na prvem zmenku z osebo, ki so jo spoznali preko spleta.

Uspeh

Podatka, kakšna je uspešnost tistih, ki dejtajo po spletu, nisem našel. Bržkone ne obstaja niti podatek, kako uspešni smo, ko se srečujemo v realnem svetu, v barih, na zabavah, v knjigarnah. Lju-

bezni in takih stvari se pač ne da meriti. A ni razloga, da bi spletno zmenkarjenje kar tako postavili na hladno. To je zagotovo način, kako se v 21. stoletju spoznavamo, vstopamo v življenja drugih in se, nenazadnje, ljubimo. In če vse to že ali boste počeli na spletu, za konec še podatek o tem, koliko ljudi išče tisto, kar iščete vi: 64 % vprašanih gejev in lezbijk v raziskavi o spletnih zmenkarijah v Sloveniji išče ljudi za klepet, 32 % si želi prijateljstva in druženja in le slabih 18 % išče partnerstvo. Nekoliko manj, 15 % vprašanih homoseksualcev, na spletu išče partnerja za redni seks (»fuck buddy«), 14 % partnerja za eno noč, malce bolj pa se boste morali potruditi, če si želite ustvariti družino (4 %), vas zanima zgolj virtualni seks (4 %), ali, bog pomagaj, iščete partnerja za svingerstvo ali skupinski seks – teh je na spletu dober odstotek. A to so le uradni zaznamki. Tisto, kar lahko naredite s svojim šarmom, je izven vseh merskih inštrumentov takšnih in drugačnih raziskav.

GAYSGREEN

Tokrat: **GGG**

DONIRA
VOLILNI PROGRAM
ENAKOPRAVNOST
LGBTIQABC ...

+ 1

VODA
javna!

2

SEMENA
brez
patentov!

3

ENERGIJA
obnovljiva!

4

JAVNA DELA
zelena!

5

OČISTIMO
SLOVENIJO
pesticidov!

6

GSO*
prepovedani!

7

ČEBELE
ohranjene!

8

GOZDOVI
neizropani!

9

EKO HRANA
lokalna!

10

UTD*
veden!

woelle@gmail.com

*GSO gensko spremenjeni organizmi

*UTD univerzalni temeljni dohodek

MITJA BLAŽIČ NOVO UPANJE V BOJU PROTI VIRUSU HIV IN AIDSU

Ena od novosti, o kateri se je ob lanskih aktivnostih ob svetovnem dnevu boja proti aidsu pri nas, pred tem pa že na Mednarodni konferenci o aidsu julija 2012 v Washingtonu, veliko govorilo, je t. i. PrEP (Pre-Exposure Prophylaxis) – predekspozicijska profilaksa. To je nova preventivna metoda »zdravljenja« pred izpostavitvijo. Preprosteje: gre za možnost, da HIV-negativna oseba (iz skupine z visokim tveganjem za okužbo), preden ima tvegan spolni odnos za okužbo s HIV, preventivno redno uživa zdravilo. S tem naj bi se znatno zmanjšala možnost okužbe. Če se zdravilo jemlje konsistentno, trdijo pri Federalni ameriški agenciji za nadzor boleznin in preventivo (CDC – Centers for Disease Control and Prevention), je PrEP lahko učinkovita preventivna metoda pri moških, ki imajo spolne stike z moškimi (MSM) in heteroseksualcih. Zdravilo, ki ga sicer že dlje časa uporabljamo pri visoko učinkoviti antroretrovirusni terapiji za zdravljenje HIV-a in aidsa, poznamo po komercialnem imenu truvada.

Študije, ki so jih strokovnjaki izvajali med MSM in med heteroseksualnimi pari z visokim tveganjem za okužbo s HIV-om, so pokazale, da lahko preventivna uporaba truvade zmanjša tveganje za okužbo za vsaj 44 odstotkov pri zdravih gejih in biseksualnih moških. Pri serodiskordantnih heteroseksualnih parih – to so pari, pri katerih je en partner HIV-

pozitiven, drugi pa negativen – pa je odstotek še višji, in sicer 75.

»Zdravniki imajo odslej v svojem arzenalu za boj proti HIV-u in aidsu novo močno orožje,« so mediji komentirali novico, da je ameriška Agencija za hrano in zdravila FDA (Food and Drug Administration) sredi lanskega leta odobrila uporabo truvade za predekspozicijsko profilakso.

»Zdravilo znižuje količino virusa v krvi HIV-pozitivnih, klinične študije pa so pokazale, da lahko truvada, če jo jemljemo pravilno, pred okužbo ščiti tudi neokužene osebe iz skupin z visokim tveganjem za okužbo s HIV-om,« so še poročali.

Nova odobritev uporabe truvade je v stroki sprožila različne odzive. Nekateri strokovnjaki za javno zdravje opozarjajo, da bi lahko uporaba truvade v preventivne namene med uporabniki ustvarjala lažen občutek varnosti, ki jih bo vodil k napačnemu prepričanju, da so imuni na virus HIV in bodo zato opuščali uporabo kondoma in se lahkomišelnost prepuščali različnim oblikam tveganih spolnih odnosov. Opozarjajo tudi, da bi lahko nepravilno, zlasti neredno, jemanje zdravila, privedlo do odpornosti virusa na to zdravilo. Pri ameriški Federalni agenciji za hrano in zdravila pa so prepričani, da bodo prevladali pozitivni učinki, ki jih bo imelo povečanje obsega ljudi, upravičenih do uporabe truvade za zaščito pred HIV-om.

Kljub temu se bo od oseb, ki jim bodo zdravniki odobrili uporabo truvade v preventivne namene, pričakovalo, trdi del stroke, da se bodo redno testirali na HIV, da bodo dosledno in pravilno uporabljali kondom, ter da se bodo redno posluževali svetovanja in podpore. Klinične študije do zdaj niso dokazale, da bi uporabniki truvade kot profilakse zaradi dodatne zaščite seksali bolj tvegano, še dodajajo.

Del stroke tudi v Sloveniji profilaktični uporabi truvade pred tveganim spolnim odnosom ni naklonjen. Po besedah enega vodilnih strokovnjakov na področju HIV/aidsa pri nas, dr. Janeza Tomažiča s Klinike za infektivne bolezni in vročinska stanja Univerzitetnega kliničnega centra v Ljubljani, bi bila uporaba truvade, kot predekspozicijske profilakse, potencialno primerna predvsem za serodiskordantne pare. V tovrstnih partnerstvih bi lahko HIV-negativni partner uporabil truvado, kar bi zmanjšalo možnost prenosa virusa pri nezaščitenem spolnem odnosu. Pri istospolnih parih je ta odstotek nekoliko nižji. Široka uporaba truvade v javnem zdravju pa bi bila po besedah dr. Tomažiča neprimerna najmanj iz dveh razlogov: prvič, ker je strošek mesečnega zdravljenja s tem zdravilom okrog 500 evrov, tovrsten strošek pa bi bil za zdravstveno blagajno nevzdržen, in drugič, ker bi uporaba truvade v preventivne namene lahko spodbujala tvegano spol-

no vedenje, npr. opuščanje uporabe kondoma pri priložnostnih spolnih odnosih.

Brane Mozetič, ki na področju preventive deluje že od začetka epidemije aidsa sredi osemdesetih, pa novo sredstvo za boj proti povečevanju novih okužb s HIV-om pozdravlja, čeprav bi bil zaradi visoke cene zdravila krog uporabnikov sprva omejen le na premožnejše.

Neglede na to, kdo bo na koncu uveljavil svoje stališče v doktrini zdravljenja HIV-a in aidsa, ostaja dejstvo, da se v sodobnosti nagibamo k promoviranju t. i. kombinirane preventive. Ta pravi, da je na primer zgolj promocija dosledne in pravilne uporabe kondoma in lubrikanta pri potencialno tveganih spolnih odnosih premalo, da bi obvladali širjenje HIV-a. Za učinkovito zatrtje naraščajoče epidemije je potrebno posegati po več orodjih. Med njimi so: zgodnje odkrivanje in zdravljenje, ki vključuje tako zagotavljanje lahke dostopnosti do rednega periodičnega testiranja na HIV s svetovanjem, kot tudi dostopnost do visoko učinkovitih terapij, ki jih financira zdravstvena zavarovalnica, neposreden dostop do specialistov za spolno prenosljive okužbe, ki omogoča zgodnje odkrivanje in zdravljenje teh boleznin, promocija manj tveganih spolnih praks skupaj z dosledno in pravilno uporabo kondoma in lubrikanta, možnost PEP – postekspozicijske profilakse (kratkotrajnemu zdravljenju po tvegani izpostavitvi) ... Zato velja resno razmisliti o možnosti uvajanja predekspozicijske profilakse s truvado kot dodatnega orodja v skupnih prizadevanjih za obvladovanje epidemije HIV-a in aidsa. Tudi pri nas.

Foto: Nada Žgank/Memento

DR. ANJA KOPAČ MRAK

Družinski zakonik: zakon, ki ni stopil v veljavo, a je v mnogočem spremenil naš pogled

Kmalu bo minilo leto dni od padca Družinskega zakonika na referendumu, ki se nikoli ne bi smel zgoditi. A zahvala gre Ustavnemu sodišču Republike Slovenije. To ni niti presojalo o vsebini pobude za preprečitev referendumu, kar jim najbolj zamerim, in se je odločilo, da referendum dovoli zaradi proceduralnega razloga: zakon je namreč predvidel enoletni uveljavitveni rok. Vsak pravnik ve, da tako obsežnega zakona (skupaj z vsemi podzakonskimi akti in organizacijskimi spremembami) ni mogoče uveljaviti brez razumnega, predhodnega roka. Torej je Ustavno sodišče proceduro postavilo pred vprašanje človekovih pravic. Našlo je razlog, da dovoli referendum, na katerem je večina odločala o pravicah manjšine. Družinski zakonik, ki nikomur ni ničesar jemal, temveč je le priznal enake pravice vsem otrokom ne glede na to, v kakšnem tipu družine živijo, ki je otrokom zagotavljal učinkovitejše varstvo v primeru družinskega nasilja, je bil na referendumu s 54,55 % glasov proti 45,45 % zavržen.

Hvala 233.268 volivkam in volivcem, ki so odšli na referendum in obkročila ZA strpno in enakopravno družbo, kjer pripadajo človekove pravice vsem ne glede na različne osebne okoliščine. A na žalost je zopet zmagala demagogija cerkve in desnih političnih sil o »pravi« družini in »pravih« starših. S kampanjo zastraševanja, ki je bila najprej usmerjena k manjšini istospolno usmerjenih in pozneje, ko to ni delovalo, k vsem staršem, so zmagali. Soočeni smo bili z lažmi o uzakonjanju nadomestnega materinstva, o tem, da bodo delavke na Centrih za socialno delo odvzemale otroke staršem in podobno. Proti čustvenemu zastraševanju se kljub dejstvu, da je kampanja ZA Družinski zakonik združila civilno družbo in politične stranke, nismo mogli boriti na dovolj učinkovit način. A ne glede na žalostno dejstvo, da danes nimamo uveljavljenega družinskega zakonika, 233.268 glasov ZA daje upanje, da do tega trenutka ni več daleč. Trdno verjamem, da tri leta intenzivnega dela niso bila zaman, da se je nekaj premaknilo v glavah ljudi. Danes v Sloveniji nihče več ne trdi, da nimamo istospolnih družin in da njihovega pravnega položaja ni potrebno urediti. Upam le, da bo »boj« za izenačitev pravic, ki traja že vse od sredine osemdesetih let, kmalu končan in se bo Slovenija pridružila naprednim državam.

V teh treh letih sem spoznala kar nekaj izjemnih posameznikov in posameznikov, ki so bili/bile na nesebičen način, za dobro vseh, pripravljene/e žrtvovati svoj čas, denar in neizmerno količino živcev. Hvala jim, brez njih nikoli ne bi prišli do tu, kjer smo danes. Družinski zakonik je tako povezal izjemne posameznike/ce, civilno-družbene

organizacije in politiko. V kampanji smo pokazali/e, da zmoremo sodelovati za dosego skupnih ciljev, da zmoremo preseči nesoglasja in delovati v skupno dobro. Tako požrtvovalnih ljudi človek ne sreča pogosto in verjamem, da je to recept za prihodnost. Politika sama, brez široke podpore, nikoli ne bo zmogla velikih premikov. Navkljub splošnemu slabemu mnenju o politiki in politikih, sem v treh letih imela možnost sodelovati s številnimi, ki zaslužijo pohvalo za svojo delo. Nihče ne dela brez napak, a vložili so veliko svoje energije v sprejetje Družinskega zakonika. Ne smemo pozabiti, da je bil Družinski zakonik 16. junija 2011 vendarle sprejet v Državnem zboru s 43-imi glasovi ZA in 38-imi proti. In tudi Državni svet ni izglasoval veta (17:17).

Prve politične odločitve o Družinskem zakoniku so bile sprejete na sestanku koalicije v juniju 2009. Takrat je bila soglasno sprejeta odločitev, da z Družinskim zakonikom v celoti izenačimo položaj hetero- in homoseksualnih partnerskih skupnosti. Decembra istega leta je bil zakon tudi sprejet na vladi. V Državnem zboru je na matičnem odboru potekala razprava celo leto (od maja 2010 do maja 2011). Več kot 80 ur smo presedeli na odboru, kjer je prvič v vsej zgodovini sodelovala tudi cerkev s svojim predstavnikom. Govorilo se je veliko ... razumeli smo se bolj malo. Januarja 2011 so bila oblikovana dopolnila, ki so uvedla drugačno pojmovanje za partnersko skupnost dveh oseb istega spola z ohranitvijo vseh pravic, razen možnosti obojestranske posvojitve. Naš poskus kompromisa je šel v smeri, da se ohrani pojmovno razlikovanje med skupnostmi, pravice pa se izenačijo. Vpeljana pa je bila tudi določba, da partnerja v partnerski skupnosti skupaj ne moreta posvojiti otroka, lahko pa partner posvoji otroka svojega partnerja. To je bil za nas velik kompromis, ki pa žal ni dal zelenih rezultatov. Velikokrat se spomnim besed generalne direktorice za družino, mag. Ane Vodičar, ki je rekla: »Sedaj pa res nimajo več ničemur nasprotovati«. Podoben stavek mi je ob predstavitvi kompromisnega predloga za oddajo *Sveto in svet* na TV Slovenija dejal tudi njihov novinar. A na žalost temu ni bilo tako. Takrat se je šele pokazalo, da Aleš Primc in ostali nasprotniki ne želijo pristati na nikakršen kompromis. Za njih bi bilo sprejemljivo le, da se vprašanje istospolnih partnerskih skupnosti prenese v drug zakon in se tam ureja postopno pravico po pravico.

Mnenja glede pravilnosti odločitve o urejanju vprašanja istospolnih partnerskih skupnosti v Družinskem zakoniku so bila in še vedno so deljena. Ni malo ljudi, ki verjame, da bi bilo bolje popravljati ZRIPS. Morda je tak pogled mogoč danes, ampak brez triletne razprave o Družinskem zakoniku bi bil izkupiček ZRIPS-a mnogo manjši, kot se to zdi v tem trenutku.

Ta razprava bo kmalu spet postala aktualna in želim si, da bomo tokrat zmogli sprejeti in uveljaviti zakon, ki bo vključujoč in ne bo zaradi simbolnih razlogov delil otroke in njihove starše na tiste »prave« in tiste »neprave«. A brez izjemnih posameznikov in posameznikov tudi tokrat ne bo šlo ...

BARBARA RAJGELJ

Ni nemogoče, da smo zmotljivi in manjši od svojih predstav

Ko v tem pomembnem upornem zgodovinskem trenutku gledam in poslušam Slovenijo okrog sebe, se bojim, da se kljub vsemu zagonu in energiji ne bo nič zares spremenilo. Medtem ko so podporniki konservativizma hierarhično postrojeni v eno politično telo, z eno glavo in enim sporočilom »Janša, Janša«, je protestniško gibanje, pa tudi levica nasploh videti kot heterogeni večglavi dobrodušni zmaj, katerega vratovi nekoordinirano iščejo prostor pod soncem. Protestniška gibanja so si doslej bolj ali manj enotna glede tega, čemu nasprotujejo, bistveno manj enotnosti pa je med njimi glede opredelitve ciljev in načinov za njihovo doseganje. Četudi bolj ali manj delimo temeljne vrednote (socialna, pravna, solidarna in pravična družba), so med nami na trenutke nepremostljive razlike. Razlike v pristopih, motivih in ciljih, ki jih je večinoma mogoče razumeti, jih argumentirati in se nenazadnje z njimi tudi strinjati.

Že idejne razlike med DPU-jevci, pisatelji, antikapitalističnim blokom, študenti, intelektualci, samozaposlenimi, malimi podjetniki, okoljevarstveniki, mariborskimi vstajniki, promotorji neposredne demokracije itd. so precej velike. Medtem ko se nekaterim Protestivalov vstajniški oder s kulturnim programom in govorcami in govorkami na Trgu republike zdi odlična ideja, ker vsaka javna prireditev za ohranjanje pozornosti in smisla potrebuje dramaturgijo, se drugim zdi neprimerna, ker centralizira in uzurpira proteste. Medtem ko se delu demonstrantov zdi, da je slovenski problem nepošteno delovanje kapitalizma, saj zlasti v skandinavskih državah prepoznavajo kapitalizem s človeškim obrazom, se drugim zdi, da je problem kapitalizem kot tak, saj je zadnjih 30 let kriza kapitalizma sistemska in globalna. Medtem ko nekateri demonstranti policistom izročajo rože, ker so policisti samo eni izmed nas, se drugim zdi potrebno izvesti akcijo podiranja policijske ograje, ker ograja in policisti simbolizirajo nasilje države nad posameznikovo svobodo. Medtem ko se nekaterim zdi nujno, da protestniško gibanje ustanovi stranko, saj brez participacije na ravni zakonodajnega odločanja ne more priti do resnih sprememb, se drugim zdi, da bo oblikovanje stranke gibanje zadušilo in mu vzelo vsakršno družbeno moč. In tako dalje, sekljaje naprej.

Če tem idejnim razlikam priprnemo še male človeške narcizme, ki so na videz nepomembni, kažejo pa na precejšnjo neobčutljivost za položaj drugega in prepad med izrekanjem in udejanjanjem, je podoba možnega konstruktivnega sobivanja v progresivnem delu javnega prostora še bolj klavrna. Kako verjeti govorcem in govorkam,

ki na tribuni s tridesetimi udeleženci in udeleženkami zagovarjajo enakost, pravičnost in solidarnost, a za svoj govor porabijo štirikrat več časa, kot jim je odmerjen in s tem zajedajo čas, ki je na razpolago drugim. Kako verjeti socialistu, ki zagovarja pravično delitev dobičkov, udeležbo delavcev pri upravljanju in notranje lastništvo delavcev, če s svojim neobčutljivim in pokroviteljskim uzurpiranjem prostora in časa, uniči vsako javno prireditev, na kateri se pojavi. Kako verjeti zagovorniku neposredne demokracije, ki se v svoji matični instituciji kot član senata fakultete glasoval pri volitvah dekana ni počutil zavezanega akademskemu zboru, ki je preliminarno z dvetretjinsko večino podporo izrazil kandidatki, sam pa je glasoval za kandidata, ki med zaposlenimi na fakulteti očitno uživa bistveno manjšo podporo.

Vsak nosilec ideje, bodisi gibanje bodisi posameznik, je prepričan v to, da je njegova ideja prava, da se glede njenega izjemnega pomena ne moti in da so v zmoti tisti, ki mislijo drugače kot on. Kar je razumljivo, saj delovanje v smeri določenega cilja ni mogoče, če celo o obstoju obstaja dvom. Je pa za prihodnost skupnosti nujno, da si vsak od nas na poti do cilja odpre tudi možnost, da se moti, tako glede pristopov pri zasledovanju cilja kot tudi glede cilja samega. Pomembno je imeti stališča, ki so jasna, a vseeno dopustiti možnost, da se motimo. Imeti stališče in priznati, da se motiš, ni isto, kot ne imeti stališč in vrteti se po vetru. In ravno oba ekstrema naplavlja slovenski javni prostor, bodisi brezkompromisne, nedialoške avtokrate, ki ne odstopajo od mita o svoji nezmotljivosti, bodisi sladkobesedne vetrobralce, ki svojo kariero gradijo na pridiganju o pravičniških idejah, za katere niso pripravljene podpisati niti peticije, kaj šele zanje staviti in izpostaviti kaj več.

Temeljno izhodišče za naše skupno politično delovanje v prihodnosti bi moralo biti spoznanje, da ni le mogoče, ampak celo zelo verjetno, da smo zmotljivi. Veliko bolj verjetno, kot da nismo. In da če želimo izvedeti kaj novega, moramo poslušati in ne govoriti. In če že govorimo, moramo stvari povedati kratko, jedrnat in hitro, ker imajo enako pravico govoriti tudi vsi ostali.

ANDREJ ZAVRL

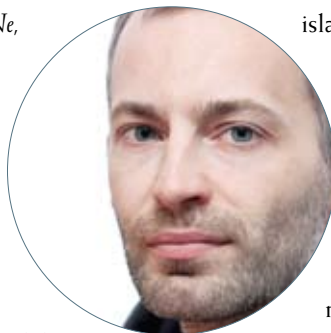
Gotof sn: slava in hvala Fejsbuki!

»Se zgodovina ponavlja, najprej kot tragedija, nato kot farsa? Ne, to je preveč imeniten, preveč premišljen proces. Zgodovini se samo spahuje, in spet okušamo tisti sendvič s surovo čebulo, ki ga je pogoltnila pred več stoletji.« (Julian Barnes)

Začnimo kot na srečanjih skupin za samopomoč. Začnimo s priznanjem. V svojem svetu, polnem predsodkov in vnaprejšnjih shem, si na osnovi tega, kar ljudje berejo (če sploh), izmišljujem njihove intelektualno-psihološke profile. Če bi, recimo, na vlaku videl kakega mladeniča brati Shakespearove sonete (znanstvena fantastika, vem), bi bil navdušen. Morda bi se mi nekoliko zašibila kolena. Če pa bi bral *Malega princa* ...

Obstaja pa knjiga, ki je obenem knjižnica in ki je čez vse in jo imam odprto 24/7: Facebook. Naj takoj na začetku povem, da se mi zdi zabavljanje čezenj neumno, prežvečeno in neproduktivno, še posebej, če sam vsak dan visim na njem. Zame, ki nimam svojega življenja, je Facebook kakor nebeška mana. Skozi koliko življenj se sprehodim vsak dan, koliko fotografij in statusov vidim, ki histerično kričijo: »Komentiraj me!!! Povej mi, da sem lep!! Vsaj opazi me, no!« In niti iz sobe mi ni treba. Na Facebooku tudi vidim, kakšna zanimiva in osrečujoča življenja, obogatena s stotnjami prijateljev in prijateljic, imajo drugi v primerjavi z menoj, ki se razveselim še celo reklamnih esemesov in nezaželene e-pošte. Ko se delam, da delam, drugi ves čas potujejo, telovadijo, hodijo ven, hodijo na kave, hodijo, tečejo, hodijo, tiste lepe noge jih ponesejo čisto na rob mavrice, kjer se fotografirajo in instagramirajo. Nikoli prej nisem mogel za vsako sekundo vedeti, kje in s kom so ljudje, ki jih ne poznam, kaj so moji facebookovski prijatelji in prijateljice kupili v trgovini (ponazorjeno s fotografijami) in kaj jedli za zajtrk (ponazorjeno s fotografijami). Da rastlin na balkonu niti ne omenjam. Za vremenske razmere ne gledam več skozi okno, ampak na Facebook. Pa še zelo priročno je vse skupaj – če ti koherentno izrekanje ni ravno prva skrb, klikneš gumb »like« ali »share« pa je. »Kradeeem!« Nekaterim se vse skupaj zdi banalno. Meni ne. Če je reč včasih nekoliko plehka, je pa obenem zelo (iz)povedna. Rad imam ljudi, ki imajo radi knjige. In Facebook je odprta knjiga, ni res?

Kaj vse spoznam in koliko novega se naučim. Zelo kmalu, torej takoj po revoluciji, ki bo prinesla krasni novi svet, se nam, kakor pravi Facebook, obeta več neposredne demokracije, sam pa sem do nedavnega mislil, da nam je prav neposredna demokracija odnesla Družinski zakonik in delno popravilo krivic izbrisanih ter da bi bila zmeraj lahka tarča različnih histerij in populizmov. Da bomo po

islandskem vzoru spremenili družbo, mi sporoča, ko pa sem trap prepričan, da bo zavelo hudo razočaranje, takoj ko bo spregovorila pravovernna domačijska Slovenija. Se kdo spomni milnega mehurčka, v katerem smo živeli pred referendumom o Družinskem zakoniku, ko je bila ZA vsa Slovenija, od Ankarana do Žužemberka, od medijev in znanih oseb do javnomnenjskih anket in večine v parlamentu? Nova družbena gibanja so konec osemdesetih (po)rušila tudi stari sistem – novi se je začel s preprodajanjem orožja in z izbrisom. Kaj že je vžgalo na zadnjih predsedniških volitvah? Danes pa bo Slovenc-tvoja-zemlja-je-zdrava-in-pridnim-nje-lega-najprava spregledal? Čirule-čarule: rasizma, homofobije, seksizma, hudobije in nazadnjaštva na naši zemljici ne bo več.

Absolutno je treba zahtevati spremembe in se ne vdajati v usodo, morda tudi s kančkom naivnosti. Lepo je, da facebookovska revolucija obeta novo politično-ekonomsko ureditev, a kdor bi se rad primerjal z Islandijo, naj najprej primerja islandsko parado ponosa z ljubljansko. Takrat bo takoj jasno, da bo Slovenija ostala zatohli hlev, četudi se bodo oblastni bivoli zamenjali. Slovenijo naddoloča zelo globoko zažrta morala RKC, ki svet deli na pastirje in ovce, za lačne otroke krivi njihove starše, sama pa ogrozi celoten državni bančni sistem, geje in lezbijke obtožuje, da bodo kradli in zloračljali otroke, to pa samo zato, ker sama prav to sistematično in organizirano počne že stoletja. To ima pri nas podporo!

Ampak zame, ki nimam življenja in ne revolucionarnih strasti in ki me ob opletanju s totalizirajočimi koncepti Naroda, Slovenskosti ipd. sploh vse mine, tistega mladeniča na vlaku s Shakespearovimi soneti pa si tako in tako ne bi upal nagovoriti, je Facebook stik z življenjem, kakršno bi moralo biti. Vsa tista samozavest tamkaj, kaj mi preostane, kot da jo občudujem? Vse brezprizivne sodbe, toliko mnenj, jaz pa še kar zaručano vztrajam, da o mnogočem nimam mnenja (ravno pravšnje spoznanje za konec kolumnistične kariere). Pa mišic nimam. Bloga in twitterja in instagrama tudi ne. Imam pa kar zajetno domačo knjižnico. A kaj naj z njo? Komu naj jo razkazujem? Hm, bi kdo vprašal tistega mladeniča s Shakespearom v roki, če bi jo prišel pogledat? Najde me na Facebooku.

Foto: Nada Žgank/Memento

MITJA BLAŽIČ

V Evropskem parlamentu združeni za LGBT

32. člen poslovnika Evropskega parlamenta predvideva, da lahko poslanci in poslanke oblikujejo medskupine (intergroups), »v katerih si različne politične skupine izmenjujejo neformalna mnenja o določenih vprašanjih, k čemur pritegnejo člani različnih parlamentarnih odborov, da okrepijo stike med poslanci in civilno družbo«. Tako v evropskem hramu demokracije deluje tudi LGBT-medskupina, ki združuje, tako so zapisali na svoji spletni strani www.lgbt-ep.eu, parlamentar-

ke in parlamentarce, ki so predani podpori temeljnih pravic lezbijk, gejev, biseksualnih in transspolnih oseb. Članice in člani medskupine, med njimi trije iz Slovenije, v svojih poročilih in amandmajih, volilnih zadevah in glasovanjih zavzemajo pozitivna stališča do LGBT-vprašanj, poudarjajo.

LGBT-medskupina je druga največja od 27-ih delujočih medskupin v bruseljskem parlamentu. Sestavlja jo 139 članic in članov, ki prihajajo iz šestih različnih političnih grupacij: Evropske ljudske stranke, Naprednega zavezništva sociali-

stov in demokratov, Zavezništva liberalcev in demokratov za Evropo, Zelenih/Evropske svobodne zveze, Evropske združene levice/Nordijske zelene levice, Evropskih konzervativcev in reformistov, en član pa je iz vrst neodvisnih poslancev. Edino evroparlamentarno strankarsko združenje, ki v LGBT-medskupini nima predstavnic in predstavnikov, je evroskeptična Evropa svobode in demokracije, sestavljena pretežno iz desnih do skrajno desnih populistov. Članice in člani medskupine

so iz 22-ih držav članic EU, razen iz Bolgarije, Latvije, Litve, Luksemburga in Malte. Dodatno ima medskupina 11 članic in članov evroparlamenta, ki jo podpirajo zasebno.

Medskupino v mandatu 2009–2014 vodita sopedredujoča britanski laburist Michael Cashman, sicer ustanovitelj nevladne organizacije Stonewall, znane po kampanji »Some people are gay, get over it!«, in avstrijska evroparlamentarka iz vrst zelenih Ulrike Lunacek, sicer pročevalka v Evropskem parlamentu za Kosovo. V vodstvu podskupine sta še dve podpredsednici: Nizozemka Sophie in't Veld (liberalci) in Finka Sirpa Pietikäinen (ljudska stranka) in dva podpredsednika: Španec Raül Romeva i Rueda (zeleni)

Slovenski europoslance in poslanci v LGBT-medskupini

Jelko Kacin

»Kot prvi slovenski poslanec sem se priključil skupini, ker sem bil tudi sicer aktiven v vlogi poročevalca za Srbijo in podpredsednika Delegacije EP za Jugovzhodno Evropo predvsem na Zahodnem Balkanu na področju boja za pravice LGBT-manjšin. LDS se je med tem odločno postavila za Družinski zakonik doma, ALDE pa proti homofobnim členom v novi madžarski ustavi. Ko sem preko lokalnih organizacij spomladi 2011 prisostvoval pripravam na parado ponosa v Podgorici, ki se na žalost ni zgodila, mi je LGBT-intergroup pravzaprav sam prišel nasproti, z njimi sem sodeloval tudi pri koordinaciji podpore

iz Bruslja, predvsem iz EP, ob zadnjih dveh žal prepovedanih paradah ponosa v Beogradu. Poleg dragocenih informacij in povezav z relevantnimi organizacijami cenim horizontalni pristop k vsej zakonodaji in resolucijam parlamenta, saj sem s strani tako imenovane medskupine (povezuje poslance različnih političnih skupin) vedno obveščen o glasovanjih pomembnih za LGBT-populacijo v in izven EU.«

mag. Mojca Kleva Kekuš

»Načelo enakosti je temeljna predpostavka za demokratično družbo, princip enakopravnosti pa je vsekakor povezan z načelom nediskriminacije. Pri svojem delu se držim svojih načel in prepričan, saj mi besedna zveza 'enako-

pravna družba' veliko pomeni. To je bil tudi eden od razlogov, da se pridružim skupini Evropskega parlamenta za pravice LGBT. Članice in člani skupine se redno udeležujemo dogodkov v podporo pravicam LGBT, saj se zavedamo, da je osveščanje ljudi ena izmed prednostnih nalog, če želimo trenutno situacijo obrniti na bolje.

Težko izpostavim le en dosežek skupine, saj boj proti diskriminaciji na področju pravic LGBT poteka dnevno. Ena izmed naših zadnjih aktivnosti se navezuje na Rusijo, ki želi uvesti kazni za vse tiste, ki se javno zavzemajo za pravice LGBT. Na nas je, da poskrbimo, da take kršitve ne ostanejo neopažene, zato moramo poskrbeti, da za to sliši celotna evropska javnost. Treba je omeniti

tudi dejstvo, da smo v skupini predstavniki in predstavnice skoraj vseh političnih skupin znotraj Evropskega parlamenta, kar pomeni, da gre za udejstvovanje, ki presega tradicionalne politične nazore. Smo edina tovrstna skupina, ki lahko dejansko nadzoruje delo evropskih institucij ter skrbi za napredek na področju zaščite pravic LGBT. Glavna naloga skupine je torej zagotoviti, da se v evropski zakonodaji ne pojavi diskriminacija.«

Tanja Fajon

»V skupino sem se vključila zato, ker v demokratični Evropi 21. stoletja ne sme biti prostora za izključevanje drugače čutečih na podlagi spolne usmerjenosti.

Evropa prihodnosti je lahko le Evropa medsebojnega spoštovanja. Da bi to dosegli, potrebujemo javno razpravo, dobre prakse, od-

in Nizozemec Dennis de Jong (združena levica). Slovenijo v LGBT medskupini zastopajo: Tanja Fajon, Mojca Kleva in Jelko Kacin.

Glavne naloge LGBT-medskupine so, kot pišejo, monitoring dela Evropske unije, monitoring stanja človekovih pravic istospolno usmerjenih v državah članicah in onkraj, povezovanje s civilno družbo in posredovanje nevladnih prizadevanj na evropsko raven. Medskupina analizira zakonodajno delo Evropskega parlamenta in zagotavlja, da so LGBT-tematike vključene v številna poročila, amandmaje in resolucije, Evropsko komisijo opozarja na probleme, s katerimi se srečujejo LGBT-osebe po Evropi, ter predlaga rešitve. Sledi tudi relevantnim odloči-

krit dialog in marsikje celo detabuizacijo spolnosti. Kot poslanka in

državljanka, ki resnično zagovarjam temeljne človekove pravice, se čutim dolžna opozarjati na vse njihove kršitve, predvsem pa želim vedno in povsod sporočiti, da je posameznikovo življenje prekratko in predragoceno, obenem pa zelo ranljivo, zato je nedopustno kakršno koli omejevanje pravice do bivanja z ljubljeno osebo, ne glede na njen spol. Največji dosežek skupine je prav gotovo že njen obstoj, ter da jo sestavljamo poslanke in poslanci iz prav vseh političnih skupin, ki so v Evropskem parlamentu.«

tvam Sodišča Evropske unije in Evropskega sodišča za človekove pravice ter Agencije Evropske unije za temeljne pravice.

»Poleg proučevanja dela evropskih institucij v Bruslju, Luksemburgu, Strasbourgu in na Dunaju, analiziramo stanje pravic LGBT-oseb v državah članicah in širše. Aktivni smo pri promociji človekovih pravic istospolno usmerjenih, oblasti članic opominjamo na njihove obveznosti iz lizbonske pogodbe, Listine EU o temeljnih pravicah in evropske konvencije o človekovih pravicah. Redno opozarjamo tudi ostale države na njihovo dolžnost zaščite pravic LGBT-oseb,« in so most med civilno družbo in evropskimi institucijami, so zapisali na svoji spletni strani.

Decembra 2009 si je medskupina pri svojem delu zadala 5 prioritete: svoboda gibanja za LGBT-osebe, monitoring Evropske komisije, boj proti diskriminaciji v Evropski uniji, zagotavljanje pravic za transspolne osebe in monitoring človekovih pravic pri delu Unije. Članice in člani medskupine so pozorni na vključevanje LGBT-pravic v vse relevantne tekste EU, postavljajo poslanska vprašanja, organizirajo srečanja s parlamentarci, stroko in civilno družbo, z izjavami in pismi opozarjajo evropske avtoritete na kršitve človekovih pravic istospolno usmerjenih, udeležujejo se parad ponosa in konferenc po Evropi, vse z namenom odpravljanja sistemske diskriminacije istospolno usmerjenih v Uniji in po svetu.

Fotografinja Tanja Ristič nadaljuje s fotografsko serijo Pari, za katero potrebuje vašo pomoč.

Istospolne pare, ki bi želeli sodelovati pri portretiranju, vabi, da se ji oglasijo na naslov: fototanja.ristic@gmail.com ali na 041 738 416.

Fotografiranje je seveda brezplačno, v zahvalo pa dobite profesionalne fotografije v elektronski obliki.

V Društvu informacijski center LEGEBITRA nudimo anonimno in brezplačno testiranje na HIV ter nekatere druge SPB (Hepatis B, C, Sifilis) izven zdravstvenih institucij.

Testiranje poteka vsak ponedeljek med 18. in 20. uro v prostorih društva na Trubarjevi 76a v Ljubljani. Enkrat mesečno je test mogoče opraviti tudi v klubu k4 (Roza sobota, Kersnikova 4, Ljubljana) in klubu Tiffany (Metelkova mesto, Masarykova 24, Ljubljana). Test v klubih poteka med 23. in 2. uro zjutraj.

Več informacij o testu na HIV izven zdravstvenih institucij lahko najdete na: www.testiran.si

ROZA SOBOTE

9. marec
31. marec
27. april
18. maj
22. junij

Katarina Majerhold pripravlja nov dokumentarni film **PRIVLAČNOST SPOLA**. Iščete zgovoren gejevski in lezbični par, ki bi bil pripravljen nekaj besed iz-povedati o svoji spolnosti, ljubezni, spolnih praksah.

Če želite sodelovati, se javite na naslov: katarina.majerhold@gmail.com

MITJA BLAŽIČ

ODDAJA ZA KALIBRIRANJE SLUHA IN POSLUHA

Britanski GaydarRadio, italijanski Radio DeeGay, nemški GayFM, nizozemski Out Radio, francoski NRJ Gay, ameriški Gay Internet Radio Live, kanadski Proud FM, avstralski Joy 94.9 ... so samo kaplja iz morja neskončne radijske, pretežno spletne ponudbe za lgbt-skupnost. Kaj pa pri nas? Stara kronika, izdana ob 20-letnici 2. programa javnega radijskega servisa poroča, da je bila ena rednih radijskih oddaj Vala 202 leta 1990, držite se, *Roza val*. Progressivni projekt takratnega valovskega uredništva pod vodstvom Alenke Dakič in Roza kluba je imel sicer kratek rok trajanja, saj iz kronike izgine že leto pozneje. In kar dobrih 8 let traja, da na drugem koncu mavričnega etra vznikne nova, redna periodična lgbt–radijska oddaja. *Lezbomanija* na Radiu Študent bo 6. junija letos praznovala 15-letnico oddajanja.

Norost je očitno skupna točka vseh še delujočih medijskih projektov domače roza skupnosti. Zvok rešilca, terapevtsko žaganje in v hitchcockovski maniri stopnjevanje suspenz vsake štiri tedne točno opoldne na valovih Radia Študent v najavni špici oznanja uro »radikalne homoseksualne ideologije« pod taktirko lezbične aktivistke Nataše Sukič: »Poslušajte redno mesečno oddajo za kalibriranje sluha in posluha. Lezbomanija na Radiu Študent!« Spособnost marginaliziranih skupnosti, da družbeno stigmo prevedejo v humor, se, bi se strinjale tudi najbolj prominentne psihoanalitičarke, res sprehaja po robu kolektivne nevroze.

Zdi se, da je scenarij zanjo, nevrozno, sistematično in obsesivno, pedantno in perfekcionistično načrtovan do zadnje pomenske nianse. Denimo: obvezno zbirno mesto za avtorice in gostje (ženski spol je v celotnem tekstu uporabljen nevtrarno in seveda velja tudi za moške) je v lokalu Ufo. Psihotična ujemanost narekuje, da je urednica Sukič na sceni, med drugim, znana in zaznamovana prav po izbruhih (skoraj religioznega) navdušenja nad pojavi NLP-jev in drugih nepojasnejsih astralnih fenomenov. (O tem seveda tudi literarno tematizira.) Resnica je drugačna. Nasprotna. Naključnost, spontanost, svoboda in ustvarjalnost, konservativke bi rekly nezaslišana anarhičnost, so med temeljnimi gradniki Lezbomanije. Psihoterapevke bi v tej brezskrbni odsotnosti reda gotovo videle kompenzacijo za soočanje z vsebinami oddaje, ki so pogosto težke, temne, krivične, preživetvene. Vedno uporne. Neodporne na viktimizacijo. Averzivne do samopomilovanja.

Gostje so ob mojem obisku, namenjenem reportažnim zaznamkom, preskočile fazo ogrevanja v Ufu. Časovna stiska. Po obvezni cigareti pred štirinajstico študent-

skega naselja v Rožni dolini, sem se pred potopom v manj moral soočiti še s kafkovskim dvigalom, preobčutljivim na neuravnoteženo razporeditev mase in druge nenadne gibe. Do šestega nadstropja, kjer domuje tečno progresivni Radio Študent, sem se uspel prebiti minuto pred oddajanjem. Uletel sem ravno na poseben dan, ko je oddajo zaznamovalo odprtje prvega lezbičnega večmedijskega festivala *Lezbična četrt*, ob četrtr stoletja lezbične sekcije Škuc LL.

Prav eden osrednjih medijskih projektov lezbične scene, revija *Lesbo*, ki jo je s posameznimi prekinitvami med leti 1997 in 2005 izdajala LL, je kriv za epidemijo Lezbomanije. Oddaja je bila namreč v tistih svetopisemskih časih na pobudo tedanje kulturne urednice na Radiu Študent nekakšna revijalna priloga in je radijske vsebine, tako Sukič, črpala izključno in neposredno iz tekstov *Lesba*. Danes je koncept oddaje drugačen: »Najprej na kratko povzamemo osrednje domače in tuje LGBT-dogodke tekočega meseca,« pojasnjuje Nataša Sukič, »sledijo politični komentar, osrednji intervju, recenzije in kritike umeetniških del in dogodkov s scene in napoved aktualnega dogajanja na

sceni. Včasih posnamemo kakšno anketo, občasno odpremo telefon. Na koncu navedemo nekaj relevantnih spletnih strani z lgbt-vsebinami in povabimo poslušalke v Lezbično knjižnico.« Oddaja je bila sprva na sporedu vsako prvo soboto v mesecu ob 17.00 uri. Po številnih metamorfozah je zdaj na sporedu vsako četrto soboto ob 12. uri, od stika tisočletij pa je tudi članica mednarodnega radijskega gibanja neodvisnih skupnosti AMARC.

Značilna voditeljičina frajerska poza, naslonjena na levi komolec, prst v zrak, da oznani svetost trenutka, rdeča lučka, napovednik oddaje in štart: Sukičkin intervju z Marino Gržinič o *Razmerjih*, prvem dokumentarcu o lezbični sceni pri nas, pogovor Gržinič s performerko Marisso Lobo o video performansu *Dol s praznovanjem belske queerovske prevlade!*, razgovor Sukič s Tjašo Kancler o video programu *Deaktivacija družbeno-spolnega programiranja skozi transfeministično politiko: od lezbične do transspolne pozicije in nazaj!*, intervju Topolovca z Alešem Zobcem, enim od selektorjev 28. festivala *gejevskega in lezbičnega filma*. Analitično, kritično, politično. Neposredno. Mestoma jezno. Ob glasbeni podlagi DJane Nibe-

ye (Female's Cream). Jezik aktivizma z brezsravnimi svobodnimi čefurskimi neknjižnostmi, dolgimi sklopi v tujem (yes!) jeziku in orgazmičnimi cunami tujk. »Transfeministična intervencija v neustavljivo evakvacijo političnega in brisanje zgodovine.« Uporniški lezbični koktajl, ki mu afrodiziac-

ni učinek tokrat zagotavlja glasbena oprema: Lezklektika - DJane Muza & DJane Kamasutra.

Nataša Sukič je dosmrtna glavna urednica *Lezbomanije* od rojstva projekta, saj zaenkrat še ni našla osebe, ki bi z vztrajnostjo in predanostjo duhu oddaje zagotavljala

kontinuiteto. Četudi je bila enkrat blizu. Oddajo sooblikuje vrsta rednih in občasnih sodelavk. Tatjana Greif, edina, ki ob Sukič vztraja od geneze. Med močnejšimi kalibri so še: Nataša Velikonja, Suzana Tratnik, Zala Hriberšek, Simona Jerala, nekoč Vesna Vrvnik, in mlajša osvežitev, ki si je drznila, Mihael Topolovec.

»Poskušam vključiti čim širši spekter ljudi s scene,« razlaga Sukič, ki simbolični honorar – za oddajo ga zagotavlja Radio Študent – vsa leta donira za različne aktivnosti Škuca. Oddajo koncipira sama. Dela hitro. Zverzirano. Izkušeno. Svojo svobodo pa občasno vendarle nasloni na ramena dolgoletnih sodelavk, mi je zaupala. »Tako kot je Lezbična knjižnica knjižnica za vse, poskuša tudi Lezbomanija čim širše pokriti raznolikost lgbt-scene,« pravi Sukič in seveda prizna, da imajo lezbične teme vendarle posebno mesto. »Scensko dogajanje je postalo tako razburkano, bogato, tako zasičeno, da se ideje kar same ponujajo. Ena ura mesečno je tako občutno premalo, da bi lahko pokrili vse dogodke.«

Ni pa oddaja v celoti vkalupirana in rutinizirana. Spontanost namreč občasno rodi *Lezbomanijo*, ki poseže tudi na polje eksperimentalnega in radijske igre. Tako se Sukič s ponosom spominja neke predvolilne oddaje, ko sta si članici lezbičnega teatra Debby & Dallas nadeli vlogi političnih komentark. Nastal je performans, ob katerem je zardevala vsa tako imenovana politična elita, in ki bo skoraj gotovo našla svoj prostor na posebni jubiljeni zgoščenci.

In oddaja, kljub vsej svobodi tudi ni povsem kaotična, saj je bil ton-ski mojster ob tleskanju fotoapara-

ta Nade Žgank, ki je poskušala v objektiv ujeti trdoživost Lezbomanije, vsaj tako neizprosna, kot so čemerni tehniki Prvega programa javnega radia, znanega po rigoroznem neodstopanju od strogih tradicionalnih standardov oddajanja.

Ob gostobesednosti, ki je v posebni Lezbomaniji skoraj izpodrinila glasbo, se je ura, namenjena homoetrskim užitek iztekla. Voditeljica in gostje so se po neprostopovljnem postanku v dvigalu razlile še v postkoitalno evalviranje v bližnji Ufo, kjer so spotoma v aktivistični maniri rešile svet in zastavile novo *Lezbomanijo*, na sporedu čez štiri tedne.

Mesece pozneje ob kavi z urednico ne razumem, zakaj je bila danes nepredstavljiva zamisel o redni lgbt-oddaji na nacionalnem javnem radiu pred 23-imi leti uresničljiva. »Tokrat so bili drugačni časi. Še je bilo čutiti navdih konca osemdesetih, liberalen, demokratičen, svoboden. Na krilih tega duha je z lahkoto nastala tudi ta oddaja. Kasneje je prišlo hitro do pomikanja v konservativizem,« nostalgizira Sukič. Ko pa jo vprašam, ali ni že čas za prvi pravcati domači lgbt-internetni radio, iz izbruha njenih idej vem, da je.

Lezbomanijo – oddajo za kalibriranje sluha in posluha!, lahko poslušate enkrat mesečno na UKV frekvenci 89,3 MHz ali prek spletna na naslovu: www.radiostudent.si. Na voljo je tudi arhiv oddaj: www.radiostudent.si/dru%C5%B8eba/lezbomanija.

DR. TINE GERM

Narcisova metamorfoza ali vztrajnost narcizma?

Narcisova metamorfoza Salvadorja Dalíja je verjetno najznamenitejše likovno delo z motivom Narcisa v slikarstvu 20. stoletja in z vsebin-

skega vidika ena od najbolj kontroverznih slik v njegovem opusu. Razpita je tako zaradi avtorja, ki je poskrbel za njeno promocijo že takoj ob nastanku leta 1937, kakor zaradi očitnih avtobiografskih konotacij, saj jo lahko »beremo« kot kodiran manifest Dalíjevega osebnega in umetniškega narcizma. Deležna je bila številnih interpretacij, ki se osredotočajo na povezave s Freudovo psihoanalitično teorijo narcizma in Dalíjevo paranoično-kritično slikarsko metodo. Sporni vidik posameznih psihoanalitičnih razlag je (vsaj z vidika umetnostne zgodovine) v tem, da so izpeljave in zaključki pogosto precej spekulativne narave – avtorji bolj ali manj odkrito stremijo k temu, da v raziskavah najdejo potrditev za svoje razumevanje slike. Da bi se izognili tovrstnim zdrsom, velja pristopiti na način, ki se na prvi pogled mogoče zdi

suhoparen in manj atraktiven. To je ikonološka metoda, ki temelji na dveh osnovnih izhodiščih: natančni analizi slike in čim celovitejši raziskavi konteksta, v katerem je nastala. Ikonološki pristop se izkaže za zanesljivo pot v iskanju odgovora na vprašanje, ki se v populistični obliki glasi: »Kaj je slikar želel povedati?« Že po prvih korakih postane jasno, da se je treba vprašati tudi drugače: »Kaj nam avtor poskuša podtakniti?«

»Zloraba« psihoanalize

Analiza slike in konteksta namreč kaj hitro odkrije, da se Dalí poi-grava z gledalcem. Pri tem uporabi preverjeno metodo: sam nam ponudi »avtentično« razlago platna oziroma v pesniške podobe zavite namige za njeno »pravilno« razumevanje. *Narcisovo metamorfozo* namreč pospremi z istoimensko

pesnitvijo, ki je svojevrstna »literarna dvojčica« likovni mojstrovin.¹ Tako slika kot pesnitev razkri-vata Dalíjevo poznavanje psihoanalize, zlasti Freudove teorije narcizma in Lacanovih interpretacij te teme. Katalonski nadrealist je posamezne prvine, ki jih je našel v Freudovi teoriji, vnesel v ikonografsko zasnovo slike, hkrati pa je svoje psihoanalitično znanje izrazil za manipuliranje gledalca. To nenazadnje ilustrira znana epizoda iz njegovega življenja: Dalí si je intenzivno prizadeval za srečanje s Sigmundom Freudom, kar mu je uspelo leta 1938 v Londonu.

¹ *Narcisova metamorfoza* je izšla 25. junija leta 1937 v Parizu hkrati v angleškem in francoskem jeziku. Razen pesnitve so pomemben vir za razumevanje slike avtobiografija *Skrivno življenje Salvadora Dalíja* (1942) in nekateri drugi zapisi.

Salvador Dalí, *Narcisova metamorfoza*, 1937, Tate Modern, London.

Na srečanje je vzel eno samo svoje delo: *Narcisovo metamorfozo*, ki jo je naslikal leto poprej. S tem je hotel polaskati staremu mojstru, ki se je tako poglobljeno ukvarjal s teorijo narcizma. Upal je, da bo Freud sliko vsebinsko analiziral, saj si je želel slišati njegovo mnenje z vidika psihoanalize, torej tudi oris »psihološkega profila« njenega avtorja. Freud je sliko pohvalil in Dalíju priznal tehnično mojstrstvo, vzdržal pa se je slehernega vsebinskega komentarja. Na Dalíjevo vztrajanje je Freud menda rekel le, kako v klasični umetnosti išče nezavedno, v nadrealistični pa le zavestno. S tem je dal nadobudnemu slikarju jasno vedeti, da ni nasedel njegovemu triku in opozoril na umetnikovo manipulacijo s sodobnimi psihoanalitičnimi dognanji o nezavednem.

Narcis Dalí

Ne glede na različne možnosti interpretacij tako v pesnitvi kot na sliki prepoznamo avtobiografske elemente. Že v prologu k pesnitvi Dalí z epizodo dveh katalonskih ribičev, ki govorita o čudaku, za katerega zaključita, da ima »čebulico v glavi«, namigne na avtobiografski značaj pesnitve.² Vzporednice z njegovim življenjem najdemo tudi v oblikovanju krajine – tako skalnatega sprednjega dela z Narcisom, kakor tudi zasneženih gora v ozadju slike. Skalnato nabrežje in pečine za njim so fantastična predelava resnične katalonske pokrajine, rta Punta dels Tres Frares (Cadaqués), na severovzhodnem delu Katalonije, kjer je slikar pogosto preživljal počitnice. Ohranjena je tudi fotografija iz tridesetih let dvajsetega stoletja, ki kaže Dalíja na rtu Punta dels Tres Frares, kako se kot Narcis ogleduje v vodi. Zasnežene gore v ozadju so navdihnjene z Alpami – Dalí je *Narcisovo metamorfozo* za-

čel slikati aprila 1937 v avstrijskem zimskem letovišču Zürs am Arlberg, ko se je topil sneg in so ravno cvetele narcise.

Kot avtobiografsko aluzijo lahko razumemo tudi neobičajno »embrionalno« držo Narcisa in barvno paleta živih ognjenih barv z dodatkom modre. Dalí v *Skrivnem življenju* trdi, da ima v sebi vsaj en živ spomin iz prednatalnega stanja: materničnega raja se spominja v ognjenih barvah pekla rdeče, oranžne in rumene barve z dodatkom modre. Enako velja za kompozicijsko rešitev Narcisa, ki je odmaknjen od skupine ljudi v ozadju (v pesnitvi je označena kot »heteroseksualna skupina«). Postavitev se lahko nanaša na zapis v *Skrivnem življenju*, kjer Dalí pravi, da je kot pubertetnik koprnel po popolni samoti, hkrati pa omenja premnoge občudovalce, ki jih je zavrnil in pri tem užival.

Najbolj neposredno je identifikacija z Narcisom razvidna iz zaključka spremljevalne pesnitve, saj v razlago slike vključi svojo umetniško muzo Galo. Narcis se negibno ogleduje v vodi in njegov odsev ga posrka vase, beremo v pesnitvi. Od fanta ostane le »halucinacijski beli oval glave« na blazincah prstov strašne roke, ki se dviga iz vode. Ko ta glava, ki je obenem jajce, počni, se iz nje dvigne cvet – novi Narcis, ki ga Dalí imenuje »Gala – moja narcisa.«³ Zadnja kitica poleg povezave Narcisa z Dalíjem ponudi tudi razlago Narcisove metamorfoze: prelepi bohotijski mladenec, s katerim se identificira, se prerodi v narciso, ki jo Dalí poistoveti z Galo. Verzi, ki govorijo o smrti Narcisa in rojstvu narcise-Gale, nakazujejo, da naj bi njihov avtor presegel narcisoidno patologijo ter homoerotično in avtoerotično ljubezen, ki ga preokupirata. Ob tem se velja spomniti, da od razmerja s Federicom Garcío Lorco, s katerim sta dve poletji (1925 in

Caravaggio, *Narcis*, 1597-1599, Galleria Nazionale d'Arte Antica, Rim.

1927) preživela prav v Cadaquésu, ni minilo veliko časa (njuno zadnje srečanje je bilo leta 1935) in da najdemo v pesnitvi *Metamorfoza Narcisa* neposreden *hommage* Lorci. Dalí namreč vključi verz iz pesmi, ki mu jo je Lorca očitno podaril v rokopisu, saj je bila prvič objavljena šele 1940, štiri leta po pesnikovi smrti. Ian Gibson, avtor znane knjige *Sramotno življenje Salvadora Dalíja* upravičeno verjame, da je neposredna referenca na Lorco dokaz, kako živo je bil pesnik prisoten v Dalíjevem intimnem svetu v trenutku, ko sta nastajali slika in pesnitev.⁴

Poigravanja in prepričevanja

Z identifikacijo, ali bolje: z navidezno identifikacijo novega, preobraženega Narcisa z Galo nas želi slavni katalonski nadrealist prepričati, da Narcis-Dalí »umre« in se

⁴ Ian Gibson, *The Shameful Life of Salvador Dalí*, London, 1997, str. 373-374.

»ponovno rodi« v ljubezni do Gale. Takšen zaključek se vsebinsko slabo sklada s pesnitvijo in je očitno tendenciozen, na kar je opozoril že Dalíjev prijatelj in mecen Edward James ob izdaji *Narcisove metamorfoze* leta 1937. Predvsem pa ga ne moremo sprejeti kot ikonografsko razlago slike, saj na njej ni nobenega indica, ki bi ga lahko povezali z Galo. Nasprotno, na sliki najdemo elemente, ki povsem nedvoumno izpostavljajo homoerotične in avtoerotične vsebine. Tako na primer Dalí v upodobitev vključi slikarski citat iz znamenite Caravaggieve slike *Narcis*. Gre za neobičajno izpostavljeno koleno z erotičnimi poudarki, ki ga lahko razumemo kot duhovit namig na avtorjevo homoseksualnost. Kot so opazili nekateri razlagalci Caravaggieve slike, je Narcisovo koleno v nepravilni legi in hkrati nenavadno razobličeno – struktura kolenskih kosti ni dovolj jasno oblikovana. Noga z močno osvetljenim kolonom deluje kot veličanski falus, koleno samo pa se približa obliki fantovske ritnice.

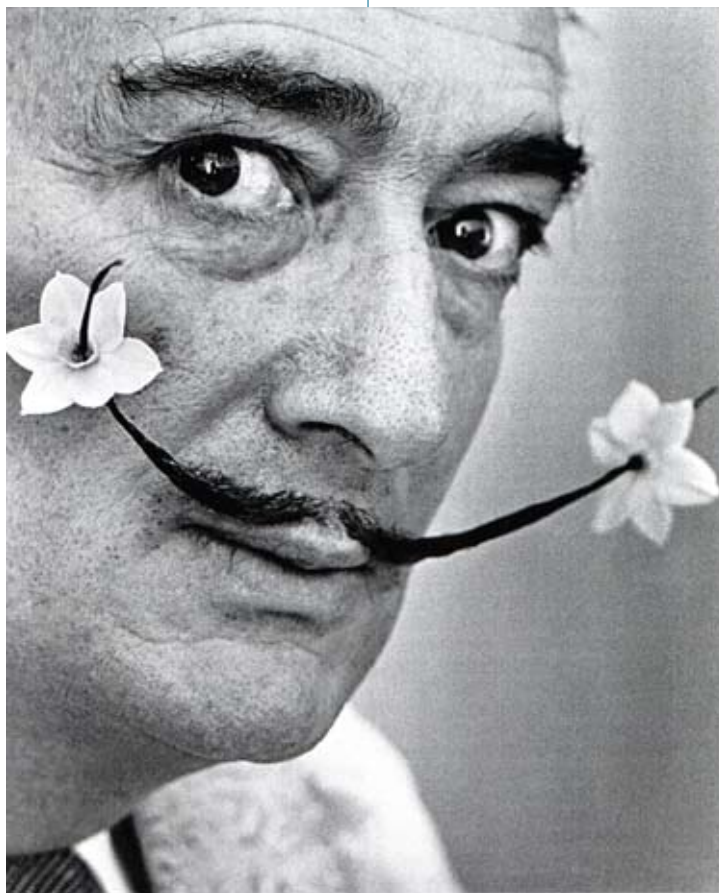
² »Imeti čebulico v glavi« je katalonski pogovorni izraz za čudaštvo in neuravnovesnost. Dalí k temu dodaja, da če imaš čebulico v glavi, lahko iz nje kadarkoli vzklji cvet, kar je neposredna navezava na sliko.

³ Celotna pesnitev je med drugim dostopna na spletni strani: http://www.salvador-dali.org/media/upload/pdf/PoemaMetamorfoosiNarcisFR_noticias_fr_home_101.pdf

Dalí motiv v značilni maniri svoje paranoično-kritične metode, v kateri stvari na sliki spreminjajo svojo obliko in pomen, Narcisovo koleno dopolni z zrcalno podobo na gladini vode na način, da koleno skupaj z odsevom oblikuje možko zadnjico. Obliko ponovi v drži prstov kamnite roke, odmev pa najdemo tudi v liku mladeniča na piedestalu, ki razkazuje svojo zadnjico.

Homoerotika je torej več kot očitno prisotna, s fantom, ki spogledljivo motri svoje golo telo, pa je vključen tudi motiv avtoerotike. Vendar slednji ni omejen na odmaknjeni lik mladca na kamnitem podstavku, ampak je zajet v samem vsebinskem jedru slike. Dalí sledi uveljavljeni ikonografiji motiva v evropski umetnosti in lepega Bojotijca postavi na nabrežje, kjer lahko opazuje svoj odsev v vodi. Skladno z ikonografsko tradicijo bi Narcis *moral* gledati svojo zrcalno podobo, saj je to ključni moment njegove tragične zgodbe. Ob mladeniču na Dalíjevi sliki lahko prvi hip pomislimo, da se – kot bi upravičeno pričakovali – ogleduje v vodi. A ko pogledamo pobjlžje, ugotovimo, da tega v resnici ne počne. Njegova glava je sklonjena in s čelom počiva na levem kolenu, tako da odseva na vodni gladini ob takšnem naklonu glave sploh ne more videti. To, kar lahko vidi, so njegova ledja, notranji del stegen in spolovilo. Dalíjev Narcis ali Narcis-Dalí je torej zatopljen v motrenje lastnega mednožja.

Prepletanje avtoerotike in homoeerotike, ki je Narcisovemu mitu imanentno in je v likovni umetnosti izraženo na različne načine, lahko pri Dalíju razumemo v Lacanovi interpretaciji. Lacan, ki ga je Dalí spoznal leta 1933, homoeerotiko razlaga kot imaginarno modaliteto poželenja. Pravi, da je

homoseksualna ljubezen (v takratnem okolju) neizpolnljiva in v svojem bistvu obrnjena k sebi, torej avtoerotična. Povezavo homoeerotike in avtoerotike že pred Lacanom razvije Sigmund Freud v biografiji Leonarda da Vinci (1910), ki jo je Dalí bral in bil nad njo navdušen. V slikarjevih dnevnikiških zapisih ne manjka homoeerotičnih in avtoerotičnih momentov, oboje pa je prisotno tudi v njegovem likovnem ustvarjanju. S sliko *Veliki masturbator* (1929, Museo Reina Sofia, Madrid) je sprožil pravi škandal in k temi masturbacije se je zlasti v svojih risbah vrnil še večkrat. Na slikah, ki vsebujejo namige na masturbacijo, se pojavlja motiv velike, predimenzionirane roke (na primer slika *Roka*, 1930, Salvador Dalí Museum, Sankt Peterburg). Slednja igra pomembno vlogo tudi v *Metamorfози Narcisa* in številni interpreti jo neposredno povezujejo s temo samozadovoljevanja.⁵ Vprašanje

⁵ David Lomas, *Narcissus Reflected*, Edinburgh, 2011, str. 38-40.

avtoerotičnih konotacij na Dalíjevi sliki lahko na tej točki zaključimo z vprašanjem: kje se nahaja Narcisova desna roka? Slikar nam jasno pokaže le rame, zabriše naddlaket in osvetli del podlakti ob komolčnem pregibu. Iz kota, pod katerim je upodobljen spodnji del roke, je mogoče reči vsaj to, da z dlanjo lahko doseže mednožje ...

Narcis, narcisa, narcis

S psihoanalitičnega vidika bi razpravo lahko nadaljevali v več smeri, vendar naj bo na tem mestu dovolj opozorilo, da celo sam način zapisa ključnega dela pesnitve, kjer avtor Galo enači z novim Narcisom in jo imenuje *Gala – moja narcisa*, izdaja njegovo narcisoidnost. Beseda narcisa je v pesmi namreč zapisana z malo začetnico.⁶ Tudi če bi verjeli, da Dalí

⁶ Besedna igra je v originalnem zapisu bolj sofisticirana, saj je tudi ime rože (angl. *narcissus*, fr. *narcisse*) možkega spola in torej identično z imenom mitskega junaka.

Galo zares istoveti z novim Narcisom, ne moremo spregledati dejstva, da je z oznako »moja narcisa«⁶ Gala popredmetena v eno od njegovih narcisoidnih ljubezni. Skladno s Freudovo razlago narcizma je Gala torej zgolj nadomestek za izgubljeni otroški narcizem Dalíja, v katerem je sam objekt svoje ljubezni. Dalí v sebi dobro ve, da celo v ljubezni do Gale ostaja narcis ter da najprej in predvsem ljubi sebe.

Razumevanje Narcisove preobrazbe, kakor jo kaže slika, torej ni nujno takšno, kot nam ga ponuja Dalí v istoimenski pesnitvi. Z ikonološko analizo lahko potrdimo, da katalonski nadrealist ustvari nadvse izvirno interpretacijo Narcisove preobrazbe, v kateri kot osrednji motiv prepoznamo intimno identifikacijo avtorja z mitskim junakom. Temu v razlagalni pesnitvi pritačne ideje osebne metamorfoze v smislu zmage ljubezni do Gale nad narcisoidno zagledanostjo vase. Toda na sliki je tovrstna preobrazba le prividna, Narcis-Dalí ostaja narcis, zaljubljen v lastno podobo. Na ta način *Narcisovo metamorfozo* razume tudi David Lomas, eden največjih sodobnih poznavalcev Dalíja, ki se sprašuje, ali ne bi bilo bolj prav, ko bi sliko poimenovali *Vztrajnost narcizma*.

MITJA BLAŽIČ

Človekove pravice – Potemkinova vas

Med vsemi, ki teptamo domačo zemljo, ne boste danes našli nikogar, ki bi si drznil zagovarjati legitimnost in legalnost kršenja človekovih pravic. Vsi, od predsednika do zadnjega člana primčeve t. i. civilne iniciative, bodo na vprašanje, ali je človekove pravice nujno spoštovati, odgovorili pritrdilno. In vendar se, ko skušamo te univerzalne, nedeljive in neodtujljive pravice udejanjati v življenju, raztreščimo ob prvi fasadi Potemkinove vasi.

Ustavno sodišče je konec leta 2011 odločilo, da posledice zavrnitve Družinskega zakonika (DZak) na referendumu ne bodo protiustavne. Logično: če zakonik na referendumu pade, zavrnjenega leto dni ni dovoljeno urejati; če je potrjen, se ga prav tako leto dni ne more uporabljati. V čem je problem? V tem, da Ustavno sodišče ve, da 26. marca 2013 Državni zbor ne bo sprejel istega/novega DZak, ampak bo takrat v najboljšem primeru šele začel z zakonodajnim postopkom, ki bo trajal leta. Sodnice in sodniki vedo, da bodo LGBT-državljanke in državljaniom zato še leta kršene osnovne pravice. Ustavno sodišče tudi ve, da Državni zbor že več kot 3 leta zamuja z odpravo neustavnosti 22. člena Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS) in da bo desnica v zavezništvu s katoliško cerkvijo naredila vse, da bo odpravljanje neustavnosti trajalo do armagedona. Pri tem jim sodišče tudi »malo« pomaga, saj že skoraj poltretje leto ni odločilo o vprašanju neustavnosti ZRIPS-a. Varuhinje in varuhi ustavnosti vedo tudi, da desni še nikjer na planetu niso odpravili sistemske diskriminacije LGBT. Vsakomur, ki zna šteti do pet, je jasno, zakaj se SDS s tolikšnim zanosom hvali, da so prva desna vlada v vesolju, ki je uredila položaj homoseksualcev. Ker ga je uredila po svoje. Tako, da je natrosila nekaj drobtinic, temeljne socialne pravice, zaradi česar zakon sploh potrebujemo, pa v celoti namenoma prezrla. Še več, ZRIPS je zasnovala tako, da ga je, zaradi taksativnega naštevanja pravic, nemogoče popraviti tako, da bi celovito urejal raznolike okoliščine, v katerih se v vsakdanjem življenju znajde istospolni par, kot je to za heteroseksualne pare urejeno v Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Vlaganje pobud za presojo ustavnosti pa je oteženo, ker je ZRIPS prazen in temeljnih pravic ne vsebuje, zato je (skoraj) nemogoče pred Ustavnim sodiščem trditi, da jih krši. Snovalci ZRIPS-a so načrtno sprejeli protiustavni zakon, mi je nekoč v obraz zabrusila Alenka Jeraj (SDS). Vedeli so tudi, da pri nas ni parov, ki bi se bili pripravljene izpostaviti in dokazovati protiustavnost. Če so, nimajo denarja za odvetnike. Seveda pa ga ni SDS-ovca, Nsi-jevca ali SLS-ovca, ki bi si ob aktivnem prizadevanju proti človekovim pravicam LGBT, upal na glas reči, da teh pravic ni treba spoštovati. Na podobno hierarhijo pravic v svojem šestletnem mandatu ni bila imuna niti varuhinja. Zagovorniku načela enakosti pa so vlade, leve in desne, razbile zobe. In podobno bi lahko zapisali o izbrisanih, Romih, nepriznanih manjšinami, prosilcih za azil ... Vlada-jočim so, dokler se državljani ne koljejo, človekove pravice kot katolikom Kristusov nauk. Fajn se sliši, v realnem življenju pa, ko ga jebe. Zakaj na to pristaja tudi večina istospolno usmerjenih, ki pohlevno sprejema poniževanje in ostaja pasivna, čeprav bi (anonimizirana) aktivnost vsakogar lahko premikala gore, pa ... pitaj boga?!

Foto: Nada Žgank/Memento

SIMON MALJEVAC

In sloni letijo po zraku

V zadnjih nekaj mesecih sem imel zaradi sodelovanja pri projektu o LGBT-pravicah na Kosovu priložnost poglobljeno spoznati tamkajšnje aktiviste in aktivistke, predvsem pa situacijo, v kateri živijo geji in lezbijke na Kosovu. V Prištini sem bil decembra, v času napadov na LGBT-skupnost ob lansiranju revije *Kosovo 2.0*, ki je naslavljala vprašanja spolnosti, spola in spolne usmerjenosti. Takrat je v prostore, kjer je potekala predstavitev, vdrlo nekaj huliganov in razdejala prostore, čez nekaj ur, ko je bila napovedana predstavitev revije, pa je kakšnih 100 ljudi pred centrom vzklikalo »Pederasti ven!« in »Allah u akber!« Dva dni pozneje so napadli še prostore LGBT-organizacije Libertas in pretepli enega od zaposlenih.

Novica o napadih je hitro postala osrednja tema razprav, boj proti homofobiji ena od političnih prioriteta, Kosovo pa »nova« homofobična država. O napadih in o homoseksualnosti zdaj razpravljajo vsi: ljudje na ulici, mediji, pa tudi politiki na nacionalni in mednarodni ravni. Na Kosovu je namreč še vedno močno prisotna mednarodna politična javnost. Številni politiki so bili povsem zgroženi nad dogodki in poudarjajo, da je potrebno ostro in hitro odreagirati. A spet je vse ostalo le pri besedah: na novico, da je policija aretirala zgolj enega od skoraj sto huliganov in ga po nekaj urah izpustila z opozorilom, da bo naslednjič kaznovan, ni reagiral nihče od zgroženih politikov.

Na Kosovo sem se ponovno vrnil v začetku februarja. V enem tednu sem se srečal z nekaj evropskimi poslanci in s predstavniki kosovske vlade, Evropske komisije ter ameriške, finske, švedske, francoske, slovenske in nizozemske ambasade. Imel sem priložnost, da se ob kosilu v rezidenci posebnega predstavnika Evropske unije na Kosovu Samuela Žbogarja skupaj s kosovsko ministrico za evropsko integracijo Vloro Çitaku in lokalnimi aktivisti pogovarjam o tem, kaj bi bilo potrebno narediti za LGBT-skupnost. A vsa ta medijska in predvsem politična pozornost se mi je na neki točki zazdela smešna (in žalostna): ob poslušanju politikov se je namreč zdelo, kot da homofobija na Kosovu do decembra ni bila problem. Glasovi LGBT-aktivistov in aktivistk do takrat sploh niso bili slišani. Novice o napadih na geje in o umoru dveh gejev v parku v Prištini očitno niso dobile dovolj pozornosti. V ozadju še vedno ostajata tudi diskriminacija in nasilje, ki ju geji in lezbijke doživljajo v svojem vsakdanjem življenju doma, v službi, v svoji okolici. Ta vprašanja ostajajo netematizirana in bojim se, da bo tako ostalo tudi v prihodnje. GLBT-skupnost je trenutno dobila svoji dve minuti pozornosti, a kmalu se bo zgodil nov incident, nova »tragedija«, ki jo bo potrebno nasloviti. Takrat bo kar naenkrat vse resurse potrebno vložiti v reševanje tega problema. Diskriminacija in nasilje nad geji in lezbijkami, ki se bosta še naprej odvijala v ozadju, pa bosta spet nevidna in nepomembna.

Včasih se kot aktivist počutim kot tisti zvezdniki, ki jim je namenjeno dve minuti slave. V teh dveh minutah moraš narediti vse, kar se ti zdi pomembno. Jutri boš namreč že pozabljen.

ZALA HRIBERŠEK

Vrt in knjiga

Suzana Tratnik, *Rezervat*, Litera, 2012.

Deklica je rada sedela na vrtu in brala knjigo ... »Včasih je kdo prišel mimo po ulici in videl, da imam vrt in knjigo.« Deklica je odrasla, vrta morda nima, toda knjige ne le bere, temveč tudi piše!

Nova knjiga kratkih zgodb Suzane Tratnik *Rezervat* prinaša odlične zgodbe z najrazličnejšimi zapleti ter zagonetkami in identifikacijskimi mesti, prežete s humorjem in ironijo tudi v najtrpkejših eksistencialnih okoliščinah. To so zgodbe iz avtoričinega otroštva in poznejših let, ko je življenje zastavljalo »enako nore zagonetke, ki nimajo ne rešitve ne smisla, razen v ponavljanju, ki naj bi vedno znova še za ped odgodilo smrt«. Zemljepis tem in motivov v *Rezervatu* se razprostira po vsakdanjem življenju deklice med sorodniki, sosedi in med prijateljicami, znanjki, in pozneje, ko odraste, med ljudmi na sceni. Narativno navigacija pa drži v rokah večinoma personalna pripovedovalka, ki spretno krmari med Scilo in Karibdo veselih in bridkih, vsakdanjih in vzvišenih pripetljajev ter življenjskih položajev v različnih obdobjih. Bucike so v zemljevid zapičene v temnih nočeh na judovskem pokopališču v Soboti, kjer je stara mama že dolgo pod papinsko rušo, pa od rojstne hiše na koncu ulice v vročih panonskih poletjih do New Yorka, v katerem se čas in prostor zgostita. Književni liki med temi koordinatami iščejo svoje rezerve v osami, v meditaciji, na potovanjih, v svojih intimnih rezervatih, »ker radi živiva med svojimi«, pa tudi v tistem največjem, »najbolj samoumevnem rezervatu« ...

Ocena ★★★★★

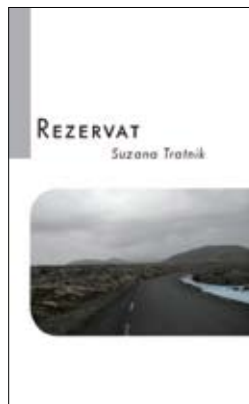
Pogovor s Suzano Tratnik

Pripovedovalka v tvojih zgodbah je pogosto deklica ali mlado dekle. Zgodbo pripoveduje iz osebne perspektive svoje mladoستي. Ironija in kritična misel pa sta domena izkušene pisateljice, ki kreira mlado pripovedovalko ...

Zanimivo, da omenjaš kritično misel, ki pravzaprav bolj sodi v domeno družboslovja, se pa strinjam, da je družbenokritičen odnos močan del moje literature, ne glede na humornost zgodb. Izogibam se sicer kakršnemu koli svetovanju ali popravljanju sveta z modrimi mislimi, moj cilj in interes sta vedno bila, da junakinje svet okoli sebe zaznavajo jasno in ostro, kakor da bi hodile s skalpelom v roki. Otroško perspektivo kombiniram s spomini iz otroštva, ki jim da slednjič moč beseda odrasle pripovedovalke. Seveda pa je to literarno ubesedovanje močno predelano, preresetano in tudi ekonomično.

Zgodbe iz *Rezervata* govorijo tudi o sceni – bila si prva slovenska pisateljica, ki je pisala beletristiko z LGBT-tematiko. Kako vidiš današnje lezbično pripovedništvo skozi pogled na svoje začetke in s tem začetke lezbične epike?

Svoje lezbične zgodbe sem začela objavljati v prvi polovici devetdesetih, moj prvenec *Pod ničlo* pa je izšel leta 1998. Torej je moja objavljena lezbična proza nekoliko mlajša od lezbičnega gibanja. A v teh 25-ih letih je bilo zelo veliko narejenega tudi na področju lezbične literature. Imamo zelo veliko nadarjenih, izjemnih in tudi nagrajevanih pesnic in pisateljic, ki pišejo iz neke lezbične perspek-

tive. In zvečine pišejo kritično, reflektivno, četudi so morda pripovedi kakšne mlajše avtorice na prvi pogled bolj frivolne in sproščene. Večina se tudi vsaj delno opira na lezbično sceno in tako ustvarja posebno lezbično poetiko, pa naj je to »ostalim« vseh ali ne. Skratka, sama tu vidim velik napredek in sem zelo ponosna na slovenske lezbične pisateljice in pesnice, ki jih ta oznaka ne žali in ne vznemirja po nepotrebnem.

Včasih je videti, kot da si prepoznana zlasti kot eminentna lezbična pisateljica – a bolj berem tvoje knjige, bolj se mi kaže, da je LGBT-motivika le en del tvoje besedne umetnosti. Kako ti razmišljaš o tematiki svojih zgodb?

Biti lezbična pisateljica je seveda lahko tudi nekakšna zaznamovanost, saj te drugi lahko vidijo kot avtorico, ki piše le o lezbičnih temah in, kaj hujšega, s svojo literaturo ravna kot s podaljšano roko aktivizma. Seveda pišem tudi drug(a)čn(e) zgodbe, vsaj polovica moje proze nima neposredne lezbične motivike, ampak to je še vedno moja perspektiva, iz katere ni mogoče izključiti lezbičnega pogleda.

Tvoja književnost ni niti tendenčna niti »podaljšana roka aktivizma«, hkrati pa jo aktivizem lahko vzame za svojo. Meni se tudi v tem kaže, da je tvoje pripovedništvo visoka umetnost. Kljub tvoji klasični naraciji – pa se rado zapiše kaj o »avtobiografskosti« ipd. Zakaj, meni, se Kafki ali Jenku jemanja snovi iz lastnega življenja ne očita ...

Zanimivo vprašanje. LGBT-avtorji in avtorice so pogosto deležni slabo prikritega očitka, da pišejo

»samo o sebi«. Kot da strejtovski pisatelji ne bi izhajali iz svoje večinske heteropozicije, le da je bolj samoumevna. Kar se pa tiče neke avtobiografskosti oziroma avtofikcije, sem pri mnogih tujih avtorjih in avtoricah po tem, ko sem prebrala njihovo delo, ugotovila, da so – glede na njihovo življenjsko pot – povečini izhajali iz sebe. Še vedno mislim, da so najboljša dela tista, ko gneteš nekaj, kar zelo dobro poznaš in veš, kaj hočeš povedati. Seveda so mnogi strahotno spretni v pisanju skoraj popolnoma izmišljenih zgodb, ki pa pogosto kljub briljantnosti nimajo neke temeljne prepričljivosti.

Zakaj ima LGBT-književnost poseben status neuniverzalne, posebne literature? Zakaj bi dobri zgodbi oporekali njeno perspektivo?

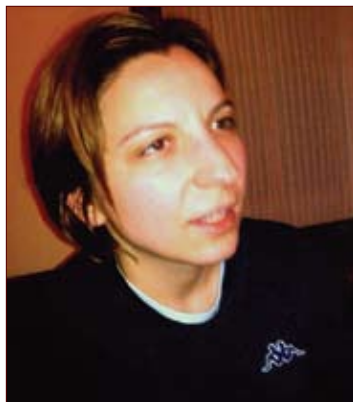
Odgovor je preprost – homofobija na višji ravni. Kajti za vsako literaturo, ki ima še neko posebno perspektivo, bi po mojem moralo veljati, da je to njen bonus, ne pa nekaj, kar je treba »preseči«. Univerzalnost je stvar pogleda – seveda reflektiranega, ne zgolj papagajskega.

Ali čutiš kaj otožja po vrtu in knjigi iz obljubljenih pokrajin otroštva, hrepeneja po prestavljanju kobilic, po starem tipkalnem stroju pri upokojenem sosedu, po povodnji, po Anki s prečudovitimi škornji?

Vsega tega ni več, to je nekje zakopano, Anka še obstajala ni, razen v moji domišljiji. Pokrajina otroštva je kakor sanjski pejzaž, zato zelo pogosto sanjam rojstno hišo, ki je bila nedvomno vir mojih zgodb. Ali pa aktualne zadeve, ki jih doživljam zdaj, v sanjah razrešujem v prostorih otroštva.

SUZANA TRATNIK

Lezbični književizem iz sestrskih republik

Dragoslava Barzut (urednica), *Pristojan život – lezbejske kratke priče sa prostora Ex Yu*, Labris, Beograd, 2012.

Dragoslava Barzut, tudi sama prodorna pisateljica, ki je nase opozorila s kratkoproznim prvencem *Zlatni metak*, se je lotila podviga zbiranja lezbične kratke proze iz nekdanje Jugoslavije. Regionalni književni projekt, za katerega so zgodbe prispevale avtorice iz Srbije, BiH, Hrvaške in Slovenije, se nam kaže kot odličen prerez dobre ženske oziroma lezbične proze, ki nastaja od 90-ih naprej na prostorih nekdanje skupne države. Vse zgodbe so objavljene v izvornikih, v t. i. jeziki BSH (bosanščina, srbsščina, hrvaščina), le slovensko prozo, ki jo zastopajo Vesna Lemaić, Urška Sterle, Nataša Sukić in Suzana Tratnik, je v srbsščino prevedla Ana Ristović. Urednica meni, da *Dostojno življenje* vendarle ni antologija, temveč zbornik brez izrazite tematske rdeče niti. Tako so zgodbe prispevale lezbijke, ki pišejo lezbične ali malo manj lezbične zgodbe, in pa (feministične) strejtovske avtorice, ki so se jim lezbične zgodbe zapisale bolj slučajno ali pa celo na povabilo – takšna je naslovna zgodba mlade hrvaške avtorice Ive Hlavač. Najdemo tudi zgodbe priznanih pisateljic široko definirane ženske pisave, denimo Jelene Lengold iz Beograda, ali pa Šejle Šehabović iz Tuzle. Pa seveda kar nekaj znanih (lezbičnih) peres, kot so Mima Simić, Nora Verde ali Olja Savičević Ivančević iz Hrvaške, Olga Dimitrijević iz Srbije ali pa izjemna Lana Bastašić s prigodami iz Banja Luke. Gotovo književni podvig leta 2012!

Ocena *********

Pogovor z urednico Dragoslavo Barzut

Dragoslava Barzut je blogerka, performerka in pisateljica, ki jo lahko spremljate tudi na spletu (www.odmotavanje.com).

Od kod ideja za zbornik lezbične kratke zgodbe iz bivše Jugoslavije? Kaj nam je (ostalo) skupnega?

Če sem iskrena, sem se naveličala poslušati o tem, da tukaj ni lezbične književnosti, da ni generacije pisateljic, ki bi pisale iz svoje lezbične identitete, da ni »smeri« in podobne ugotovitve, priljubljene pri književnih teoretikih in zgodovinarjih. S tem izborom sem hotela tudi dati primer za nekatere republike bivše Juge, v katerih je težko najti *lezbično pisavo*. Od vsega, kar nam že dolgo ni skupno, nam je ostal boj za pravičnejšo družbo, v kateri bo raznolikost videna kot prednost.

V knjigi objavlja enainvajset avtoric. Kako si jih sploh našla? Ali morda nekatere niso hotele sodelovati v tem kontekstu?

Avtorice so našle mene. (Smeh.) Vsak izbor je predmet osebne, subjektivne bralske izkušnje, tako da je zagotovo tudi v *Dostojnem življenju* ta osebni delež. Zbornik naj bi bil dokaz o obstoju »lezbičnih motivov« v književnosti regije ali v postjugoslovanskem književnem kontekstu. Moj primarni cilj je bil, da bi na enem mestu zbrala vse zgodbe, za katere se mi je zdelo, da imajo, četudi so iz popolnoma različnih književnih miljejev (središče, obrobje in tistih tisoč nadstropij vmes), skupno tematsko polje zanimanja – le-

bično existenco. Te zgodbe so različne glede jezika, sloga in pisave, vendar so podobne glede svojega družbenega angažmaja, ter hkrati nakazujejo tako *nujnost* kot tudi *svobodo*.

V zborniku ni zgodbe iz Makedonije, Kosova in Črne gore. Morda je vprašanje retorično, toda kaj je po tvojem razlog za to?

Neobstoj dovolj močne lgbt-skupnosti, ki bi zmogla ustvariti znosno družbeno klimo za položaj tistih, ki se počutijo drugačni. Ne moremo pričakovati, da bi se kdo ukvarjal z lezbično književnostjo v okolju, v katerem pretežno igralce iz promocijskega spota za Prajd (primer iz Črne Gore). Delno se distanciram od teze, da v omenjenih državah ni lezbične književnosti, kajti to, da je jaz ne vidim, še ne pomeni, da je ni.

V intervjuju za *Danas* si izjavila, da vse zgodbe povezuje lezbični aktivizem in da bi lahko govorili o »književizmu«. Lahko to natančneje pojasniš?

Tako je. Aktivistično delo in pisateljsko delo nista dve zasebni stvari. Tisti, ki pišejo, morajo korigirati družbo glede na raven odgovornosti, ki jo prevzemajo, enako kot tisti, ki se ukvarjajo z aktivizmom. Še celo v okoliščinah, ko so poklicno, pa tudi življenjsko ogroženi. Brez aktivizma te knjige ne bi bilo. Če si beograjska lezbična skupina Labris ne bi že dvajset let prizadevala za krepitev skupnosti v Srbiji, pa ne samo Labris, bi bilo tiskanje *Dostojnega življenja* tako rekoč nemogoče.

Zakaj tolikšen odpor do specializiranih zbornikov ali celo do pojma »lezbična

zgodba«? Vedno se pojavi trditev, da je literatura samo dobra ali slaba in da je to vse. Ali je lezbična zgodba morda pomembna v tem smislu, kot je (bila) pomembna črnska literatura?

Lezbična književnost na Balkanu ima to specifično težo kot črnska glasba v beli Ameriki. Lezbična književnost je vedno radikalna v kontekstu formalne postjugoslovanske kulture. Obstajajo lezbijke, ki niso del lezbične skupnosti (scene) in ki ne berejo lezbične književnosti. Vedno obstajajo tiste lezbijke, ki mislijo, da je najboljši način za preživetje lezbijke ta, da neha biti lezbijka, kakor so obstajali črnici, ki so menili, da je za preživetje črnega človeka najbolje, da neha biti črn. Veljalo bi težiti k asimilaciji, ne k prilagajanju. Bistveno pa je, da lezbična književnost ne more biti na eni strani lezbične skupnosti – če naj bi pisala zares vznemirljivo/žanrsko vrsto literature, potem mora ... odražati celotno skupnost.

Pa še praktično vprašanje – kako in kje je možno promovirati lezbični zbornik?

Za zdaj sem zadovoljna z medijskim prostorom, ki ga je zbornik dobil v regiji. Doslej je bil promoviran u KC Gradu v Beogradu in tudi na BeFem festivalu. V Zagrebu je bil predstavljen v okviru L-festa. V decembru je bilo *Dostojno življenje* promovirano na RTS (nacionalni televiziji Srbije). (Zbornik je bil decembra predstavljen tudi v oddaji Lezbomanija na Radiu Student, op. avt.) Osmega marca letos ga predstavljam tudi v Sloveniji, in sicer na festivalu Rdeče zore, načrtovana pa je tudi promocija v Novem Sadu.

MIHAEL TOPOLOVEC

S smehom je lažje

Teja Oblak, *Kadetke, tovarnjakarice in tete*, Škuc Lambda, 2012.

Prvenec Teje Oblak *Kadetke, tovarnjakarice in tete* je zbirka zgodb o lezbičnih življenjih, ki jih skozi paleto identitetnih izrazov, ljubezenskih aranžmajev, generacijskih pripadnosti ter situacijskih umestitev vodi humorno-lahkotna pripoved s pestro domišljjsko vsebino. Smeh, ki ga iz nas zvabijo opisi lezbičnih tehnik osvajanja na plešišču Monokla, snemanja lezbičnega porniča na gradbišču ali pasjih ljubimk, zavoljo katerih se lezbično razmerje izjalovi v dlakav triler, razkriva, da se v njih skriva naše vsakdanje življenje. *Kadetke, tovarnjakarice in tete* je delo, ki je osebno in aktivistično vpeto v slovensko lgbt-sceno, kar se odraža že na jezikovnem nivoju z uporabo živega lgbt-slenga. V življenjski pristnosti in humorni iskrenosti, ki ju premorejo lezbične junakinje, je vidno zavračanje žrtvene pozicije in ponosno izražanje lastne lgbt-kulture.

Ocena ★★★★★

Pogovor s Tejo Oblak

Delo »Kadetke, tovarnjakarice in tete« je v prvi vrsti zelo zabavno branje. Zbrane kratke zgodbe na humoren in karikiran način opisujejo situacije, v katerih se znajdejo lezbične junakinje. Kljub domišljjskim elementom in številnim poigravanjem s stereotipi, lgbt-bralke in bralci v zgodbah lahko prepoznajo svoje vsakdanje življenje znotraj slovenske lgbt-scene. So tvoje zgodbe namenjene temu, da se nasmejimo samim sebi?

S smehom je lažje tako pisateljici kot bralkam! (Smeh) (Ženski spol

velja tudi za moške.) Veliko nas je pred prvim stikom zelo idealiziralo sceno, da bo postala naš varen dom, kjer nas bodo takoj sprejele, nas varovale itd. Vendar je realnost scenske skupnosti drugačna – na njej je prav tako kot v vseh drugih skupnostih ne samo užitek, zabava, ljubezni, prijateljstva, ampak so prisotne tudi manipulacija, izolacija, izdaja, nasilje, kakor je nekoč povedala Adrienne Rich. Sama sem se morala kmalu soočiti s padcem svojih idealov in se še kdaj moram. Smeh je eden od načinov spoprijemanja s tem, drugi načini so še depresija, cinizem, izogibanje sceni idr.

Vsaka od zgodb je bogata zakladnica inovativnih izrazov, ki izhajajo iz lgbt-scene. Zakaj se ti zdi uporaba živega jezika lgbt-populacije v lgbt-literaturi pomembna?

Prvi razlog je olajšati delo lezbičnim zgodovinaricam, ki še pridejo. Želim si pravzaprav zapisati in morda ohraniti vsaj drobec bogatega jezika naše trenutne ljubljanske scene in posredno dokaze o ljudeh in pojavih na sceni, sicer bodo v zgodovini ostali le izrazi iz psihiatričnih disertacij, enciklopedij in drugih sekundarnih virov. Pri tem se vedno pojavi vprašanje, ali so se dejanske lezbijke npr. leta 1900 poimenovala za »lezbijke« ali ne, in to nadalje vpliva na to, ali jih v današnjih zgodovinskih zapisih, kjer vlada hegemonija heteroseksualizacije žensk, sploh lahko poimenujemo za lezbijke?! Naj poudarim, da jezika lgbtq-skupnosti, ki delujejo izven Ljubljane ali v nekaterih zaprtih zasebnih skupnostih, ali jezika pred letom

2000 na ljubljanski sceni, pravzaprav ne poznam. Močno si želim, da bi ga (za)pisale druge!

Junakinje tvojih zgodb so večinoma lezbijke, ki so pri izražanju svoje seksualne želje pogosto neposredne in eksplicitne. Zdi se mi, da tovrstna reprezentacija lezbične seksualnosti, ki presega stereotipe o ženski čustvenosti in monogamnosti, še vedno ni pogosta. Kakšen je tvoj pogled na to?

Super, da si tako bral (smeh). Hotela sem pokazati, da imajo nekatere lezbijke težave pri izražanju svojih želja, da v nekaterih primerih pecanje punc samo za seks in na prvi pogled blazna skuliranost in prikrivanje čustev ni ravno svobodna odločitev, temveč je v ozadju strah, da bi bile zavrjene. Zdi se mi, da imamo lezbijke tako kot preostale ženske precej nizko samozavest, kar se najhitreje odrazi v načinu, kako pokazati punc, ki ti je všeč, kaj čutiš do nje.

V delu »Kadetke, tovarnjakarice in tete« pokažeš tudi na to, da ima humorno poigravanje s stereotipi lahko učinek opolnoččenja. Se ti zdi, da sta samoironizacija in humor lahko dobri strategiji boja proti homofobiji?

Morda, če bi se okrog homofobov postavilo več ljudi in jim trosilo pro-lgbtq vice toliko časa in izvajalo pritisk množice s svojim smejanjem, da bi se končno pričeli smejati še sami! Knjiga težje opravi to delo, ker jo bodo odložili že po prvi strani. Žal v ogromno mainstreamovskih vicih in komedijah vedno znova najdem prikrito homofobijo, ki vzdržuje stereotipe in predsodke.

ALEŠ ZOBEC

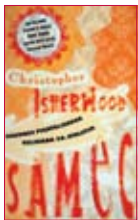
Freudova te(r)orija

Sigmund Freud, *Metapsihološki spisi*, druga, pregledana in dopolnjena izdaja, prevod Eva D. Bahovec idr., Studia Humanitatis, 2012.

Freudovi Metapsihološki spisi so prvič v slovenskem prevodu izšli daljnega (po kriteriju recenzenta) leta 1987, torej pred več kot 25. leti, gre pa za izbrana Freudova besedila, objavljena med letoma 1911 in 1940. Pred vsakim stoji uredniška opomba, ki besedilo dodobra kontekstualizira. Spisi so opremljeni tudi s koristnimi in bolj ali manj obširnimi opombami, hitro iskanje po knjigi pa omogoča tudi podrobno imensko in stvarno kazalo. Odlična, kritična oziroma študijska izdaja prelo-mnih besedil enega najpomembnejših mislecev 20. stoletja. Poleg kulturnega spisa *Nezavedno* (1915) vključuje tudi Freudovi besedili *Žalovanje in melanholija* (1917 [1915]) ter *Jaz in ono* (1923). Prav slednji sta za razumevanje konceptov družbenega in biološkega spola ter heteroseksualne matrice – slednje koncipira Judith Butler (*Težave s spolom*) – nadvse pomembni. Skratka, kogar zanima kvirovska teorija Judith Butler (pa tudi – če takole iz glave stresemo še nekaj drugih imen: Luce Irigaray, Julia Kristeva, Guy Hocqenghem in ...), se bo Freudu le težko povsem izognil ali izognila!

Zares težko pričakovano ponatis kazi le manko – kakšna škoda! – kvalitetne spremne besede (v prvi izdaji jo je napisala Eva D. Bahovec), ki smo jih v zbirki Studia Humanitatis (kjer je med drugim izšla tudi Freudova Interpretacija sanj s kramljavimi spremnimi pojasnili Bogdana Lešnika) vajeni.

Ocena ★★★★★

ANDREJ ZAVRL

Žival moškega spola, neporočen moški

Christopher Isherwood, *Samec*, prevedla Alenka Ropret, Sanje, 2012.

Isherwoodov roman *A Single Man* (slovenski prevod navkljub skladnosti s SSKJ-jevo definicijo vendarle zveni precej alfabiologistično) velja za klasiko gejevskega romanopisja 20. stoletja, ki ga je ob izidu pričalo mnogo zgroženih kritikov, ki niso mogli verjeti, da si avtor dovoli o homoseksualnosti pisati na tako neobremenjen način. Pisalo se je namreč leto 1964. Vse lepo in prav, so rekli nekateri kritiki, ampak o homoseksualnosti ne moreš pisati kot o nečem normalnem. Že res, da je roman dobro napisan, ampak tak nedružinski človek, ki brezsravno sanjari o mladcih, ne more biti glavna oseba romana. Seksualni sprevrženec pač že ne.

Roman nas popelje skozi en dan leta 1962 v življenju Georgea, 58-letnega Angleža, profesorja književnosti v Kaliforniji, od jutranje rutine preko poučevanja, obiska v bolnišnici in telovadbe v fitnesu do vožnje po mestu, nakupovanja v supermarketu, obiska pri prijateljici in nazadnje še srečanja s študentom Kennyjem (ki ima v izvorniku velik penis (»heavy-hung sex«), v slovenskem prevodu pa »težko povešen spol«). Ko Kenny odide (kaj se je med njima sploh zgodilo?), se George samozadovolji, in to tako, da so v prvi ameriški izdaji (ne pa tudi britanski) cenzurirali zadnjo poved tega prizora (»Z roko zatipa robček izpod vzglavnika, si obriše trebuh do suhega.«).

Glavna oseba romana je tujec v ZDA, po partnerjevi smrti živi sam, a obkrožen z družinami, od študentov in študentk ga loči generacijski prepad, od družbe pa spolna usmerjenost. Včasih je ločen tudi sam od sebe. Na koncu se celo tretjeosebni pripovedovalec loči od Georgea in se prepusti domnevam o njegovem morebitnem koncu.

Ocena

MATEJ REPIČ

Srečanje vzhoda z zahodom

Khaled El-Rouayheb, *Pred homoseksualnostjo v arabsko-islamskem svetu, 1500–1800*, prevedel Andrej Zavrl, Škuc-Lambda, 2012.

Khaled El-Rouayheb se v svoji študiji posveti raziskovanju moškega homoseksualnega vedenja na arabsko-islamskem bližnjem vzhodu, v zgodnjem osmanskem obdobju, v letih od 1500 do 1800. S tehtnimi argumenti dokazuje, utemeljuje in razvija tezo, s pomočjo Foucaultove konstruktivistične teorije, da arabsko-islamska kultura do devetnajstega stoletja koncepta homoseksualnosti ni poznala oziroma je tisto, čemur danes pravimo homoseksualna identiteta, označevala z množstvom raznolikih konceptov, ki so označevali različna dejanja in udeležence v njih. Poznavanje tovrstnih razlik naj bi bilo bistveno za razumevanje takratnih družbenih odnosov. Tezo podkrepi z močnim zaledjem ohranjene zgodovinske, leposlovne in verske literature, s poudarkom na poeziji.

Čeprav se morda zdi, da je bilo družbeno ocenjevanje dejanj na sprejemljiva in dovoljena ter druga, vredna obsojanja in kaznovanja, praviloma med moškim in dečkom, družbeno licemerstvo, El-Rouayheb tu utrdi tezo o kompleksnosti takratne družbene morale s soobstojem več vrednot obenem. Določene ideje v takratni družbi niso bile nezdržljive, pač pa jih je večina dojemala za usklajene in harmonične. Srečanje arabsko-islamskega sveta z viktorijanskimi vrednotami v manj kot stotih letih popolnoma spremeni odnos do pederastične ljubezni, predrugači njeno družbeno sprejemanje in vidnost, poleg tega pojav modernega konstrukta »homoseksualnosti« in njegovo posploševanje vztrajno poskušata zabrisati koncept do takrat močnega simbolnega pomena, razliko med penetrirajočim in penetriranim.

Ocena

ANDREJ ZAVRL

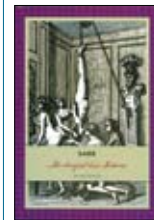
Srce je gorljiva plastika

Kristina Hočevar, *Na zobeh aluminij, na ustnicah kreda*, Škuc-Lambda, 2012.

Zares dobro poezijo je treba brati, tu ni kaj, kakršnokoli pojasnjevanje in pametovanje je že vnaprej obsojeno na beden propad. Če vseeno poskusim s provizorično analizo in zarišem par arbitrarnih orisov, bi pri najnovejši, peti pesniški zbirki Kristine Hočevar opozoril na dve značilnosti: ostrina in prazna mesta. Z ostrino mislim ostrino upesnjene izkustva in ostrino upesnjevanja, poetiko torej, ki izhaja iz nelagodja in nekakšne splošne osame, recimo poetiko tesnobe, a v nobenem primeru patetičnega tipa. Pesnica z izpisovanjem »lege besed, zarezanih z olfa nožem« doseže redko bralsko izkustvo, ki – med drugim – aktivira tudi čisto telesni odziv nelagodnosti in napetosti.

Oznaka »prazna mesta« je izrazito nezadostna, morda bi bilo bolje reči izpisljiva mesta, z njo pa merim na skoraj vse pesmi v zbirki, ki imajo toliko – in več – kot je besedila, tudi praznih, nepotiskanih mest (npr. razprti verzi, zamaknjeni verzi, včasih skoraj samo še osamelci besednih fraz). A to niso prazna, ampak pomensko izrazito večplastna mesta, saj jih bralka in bralec v aktu branja opomenita. S tem je povezana tudi vizualna razporeditev besedila, ki včasih že meji na likovno pesem. Vseskozi pa je pisava Kristine Hočevar izjemno natančna, njeno precizno odmerjeno podobje in avtentično izrekanje zadeneta natančno tja, kamor morata.

Ocena

ALEŠ ZOBEC

Čaščenje izločkov

Donatien Alphonse François de Sade, *120 dni Sodome ali Šola libertinstva*, prevedel Iztok Ilc, Center za slovensko književnost – zbirka Aleph, 2012.

Eno najpomembnejših del v zgodovini sladostrastne književnosti, de Sadevih *120 dni Sodome*, smo končno pridobili tudi v odličnem prevodu Iztoka Ilca. Monumentalna pravljica – »najbolj nečista pripoved, kar jih je bilo napisanih, odkar obstaja svet« – se odvija v odmaknjem dvorcu – tako rekoč za devetimi vodami, gorami in gozdovi. V vsakršnem izobilju tamkaj dobre štiri mesece prebivajo vojvoda, škof, predsednik in finančnik ter 42 žrtev (njihove žene oziroma hčerke, pripovedovalke, duenje, fukači, seraja deklic in dečkov ter kuhinjsko osebje). V pogojih, kjer odpade vsakršno pravo – naravno ali umovalno – jih preživi le 16 (s štirimi milostljivimi vred). Gre za roman, kjer sledimo okvirni zgodbi ter 600 vložnim, pri čemer služijo vložene kot draž za dogajanje v okviru. Če serjejo, bruhajo in vse to požrejo v vloženi zgodbici, bo ničkolikokrat to ponovljeno tudi v okvirni. In jemite: sranja, scanja, kozlanja, krvi, sperme ... je v tem delu v izobilju – kot tudi vsega ostalega, a ničesar takega, kar zapoveduje »trapa«, ki se imenuje »narava«. Delo je žal ostalo nedokončano (v podrobnostih je izpisan le uvod in prvi del, mesec enojnih strasti, ostalo dogajanje je le na kratko orisano), branje pa poganja nenehen suspens. Kljub nedokončanosti gre za izjemno delo – zanimivo z literarnega in filozofskega vidika, morda pa je lahko »preprosto le« vir naslade: »Nedvomno ti veliko naslikanih zablod, ki jih boš videl, ne bo ugajalo, to se ve, a vendar se jih bo našlo nekaj, ki te bodo razgrele tako zelo, da te bodo stale nekaj sperme, in to je vse, kar nam je treba.«

Ocena

ALEŠ ZOBEC

Svetnica, angel – zbirka govori

Christina Rossetti, *Lokvanj v vzburkanih vodah: izbrane pesmi*, prevedli Nada Grošelj, Andrej Arko, Miljana Cunta in Boris A. Novak, KUD Logos, 2012.

Izbrane pesmi velike viktorske pesnice Christine Rossetti so končno zaživele tudi v slovenskem prevodu (do sedaj je bilo prevedenih le malo njenih pesmi). Skupaj z obširno spremeno besedo Miljane Cunta smo tako dobili kvaliteten pregled njenega pesniškega ustvarjanja in recepcije (pohvalno – tudi feministične) pesnice s tragičnim življenjem. Rojena je bila v izobraženi družini, v umetniško stimulativnem okolju, ki pa ga je zaznamoval na eni strani očetov antiklerikalizem, na drugi strani pa materina pobožnjakarskost (slednja je padla očitno na plodna tla). Pisala je tako poezijo kot prozo, za otroke in odrasle, ki jo prežema napetost med religioznostjo ter (nedosegljivo) željo. A željo po kom? Bogu? Moškem? Ženski? Christina Rossetti ni bila nikoli poročena, dva snubca je zavrnila iz verskih razlogov. In mnogo je mest v njeni liriki, ki dajejo slutiti močno navezavo na ženske: »Pridi brž in me objemi, [...] posesaj s poljubi kaplje [...], jej me, pij me, ljubi me, Lavra, hvali, slavi me,« pravi Lizka svoji sestri Lavri. Ker pesniško zbirko odlikuje modra odločitev za dvojezično izdajo – poleg slovenskega prevoda tudi izvorno besedilo –, lahko bralstvo sprti primerja, h komu se lirski subjekt obrača. Angleščina namreč – kar se spola tiče – dopušča večpomenske odprtosti: tako je verz »ko umrem, moj najdražji,« v izvorniku le »When I am dead, my dearest«. Pa tudi interpretacija pesmi *V slikarjevem ateljeju* se da dopolniti: poleg moškega, ki opazuje model, in ženske, ki gleda slikarja, je tukaj še pesnica, ki ne gleda le slikarja, temveč tudi žensko. Skratka, razburljiva in tenkočutna pesniška zbirka izjemne pesnice.

Ocena ★★★★★

MATEJ REPIČ

Moč kolektiva

Nataša Velikonja in Tatjana Greif, *Lezbična sekcija LL: kronologija 1987–2012 s predzgodovino*, Škuc-Vizibilija, 2012.

LL ruši zidove heteronormativnosti, lezbofobije, homofobije, vsiljenih družbenih prepričanj in norm, stremi k vključujoči in solidarni družbi enakovrednih posameznic in posameznikov in jo ustvarja, izhajajoč iz predpostavke, da je kršenje svobode enemu kršenje svobode vsem. Kronologija bralko in bralca vodi od ustanovitve gibanja pred petindvajsetimi leti do današnjih dni, ko je to postalo nepogrešljiv branik človekovih pravic, začenši s predzgodovino oblikovanja ženskega vprašanja in opisom družbene in politične atmosfere lezbištva pred samim lezbičnim gibanjem. Šele boj lezbične ustvarjalnosti, ki ga skozi kulturno in politično sfero bije gibanje in njene pripadnice, namreč naredi prisotnost lezbištva vidno v slovenskem prostoru. Delovanje institucionalne politike in njenih obstoječih institucij, ki se po osamosvojitvi države zopet vzpostavijo kot zaščitnice heteronormativnosti, spodbujajo v LL potrebo po konfrontaciji in kulturnem boju. Slednji poteka proti vsakršni izključujoči, homofobični politiki vsakršne institucije, ki gradi in utrjuje svojo pozicijo na diskriminaciji. Petindvajset let kronologije lezbične sekcije LL obenem predstavlja leta spremljanja pripadnic gibanja in njihovega razvoja. Njihove vpete pripovedi ponudijo prvoosebno izkušnjo dojemanja in razumevanja takratnih dogodkov, pa tudi težav, s katerimi so se kot posameznice soočale zaradi lastne javne deklariranosti in aktivizma. Podani vpogled, ki ga zgodovina lezbične sekcije ponuja, nekakšen mikrokozmos v makrokozmosu heteroseksualizma, poda dobro iztočnico za razumevanje in ukrepanje proti pastem slednjega in tu najde delo Nataše Velikonja in Tatjane Greif svoj dodaten presežek.

Ocena ★★★★★

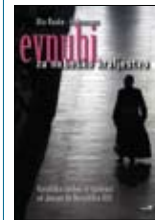
ALEŠ ZOBEC

Konec počitnic

Jasna Magič in Jan Swierszcz, *Prebijmo molk!*, Društvo informacijski center Legebitra, 2012.

V okviru mednarodnega projekta *Prebijamo molk*, kjer sta poleg Slovenije sodelovali tudi Poljska in Škotska, je nastal priročnik za srednješolske učiteljice in učitelje – pa tudi ostale strokovne delavke in delavce v (slovenskih) šolah. Publikacija naslavlja pogost izgovor učiteljev in učiteljic, da preprečuje pri pouku obravnavo tem, povezanih z neheteroseksualnostjo, predvsem njihovo neznanje o teh tematikah. Zatorej priročnik najprej predstavi razloge, zakaj je tematike v zvezi z neheteroseksualnostjo v šoli potrebno naslavljanje, nato pa seznanja bralstvo s temeljnimi besediščem, izsledki posameznih – za področje šolstva relevantnih – raziskav, miti in stereotipi ipd. Priročniku dajejo dodano vrednost ideje in predlogi za odpiranje tovrstnih tematik v razredu, kamor sodijo tudi štirje konkretni predlogi učnih priprav. Ravno tako je na mestu pohvala, da se v priročniku nahajajo napatki, kje lahko bralstvo poišče dodatne informacije, čeprav je o življenju in delu Oscarja Wilda, denimo, zdaj že tudi v slovenščini na voljo dovolj zanesljivejšega gradiva kot je članek na Wikipediji. A verjetno je namen navedbe tovrstnega vira njegova splošna dostopnost. V razdelku o mitih in stereotipih kaže pohvaliti afirmacijo tudi stereotipne podobe geja ali lezbijke, ne drži pa, da islam (ali judovstvo) kar na splošno in počez sprejema istospolno usmerjenost in partnerstva. A to so pravzaprav že podrobnosti, ki z vidika pomena tega priročnika in potrebe po njem morda niso zares pomembne.

Ocena ★★★★★

ROMAN KUHAR

Madonno

Uta Ranke-Heinemann, *Evnuhi za nebeško kraljestvo*, prevedla Tomo Virk in Aleš Učakar, Modrijan, 2012.

»Zakaj se vendar ne pobere že končno iz zakonskih spalnic, kjer po policijsko gleda pod tuje rjuhe?« Tako se o papežu sprašuje profesorica katoliške teologije Uta Ranke-Heinemann v zaključnem delu svoje razprave o katoliški cerkvi in spolnosti. Ta je v izvorniku izšla že leta 1988, a nov slovenski prevod prinaša dodatno poglavje, v katerem Heinemann obračuna s svojim nekdanjim sošolcem na fakulteti, papežem Benediktom XVI. Knjiga je bogat dokument, ki pojasnjuje katoliško seksualno moralo. Avtorica z odličnim poznavanjem Svetega pisma, s pojasnitvijo napak v prevodih, pa tudi s citati iz najrazličnejših medijev razgrinja katoliško sprevrženost glede seksualnosti, ki v osnovi izhaja iz enega samega problema: celibata. Pri vsem tem ni moteče, da je glavnina knjige nastala pred dvajsetimi leti, saj Heinemann ugotavlja, da je Ratzinger že dolgo pred uradnim nastopom funkcije iz ozadja vodil Vatikan. Res je, pravi Heinemann, da je krščanstvo svoj odpor do homoseksualnosti prevzelo od judovstva, a hkrati je potekal tudi proces izrivanja žensk, tako da je Vatikan postal družina homoseksualcev: »Poklic katoliškega duhovnika se ponuja kar sam. [...] Pri kardinalu se nihče več ne sprašuje, zakaj ga obdajajo le moški. Iz stiske je nastala krepost, iz manka (v očeh mnogih) prestiž.« Za piko na i razkrije še to, da v Vatikanu mlade homoseksualce imenujejo »Madonno«, moška Madonna. Hkratno sovraštvo do homoseksualnosti in vzpostavljanje Vatikana kot homosocialnega okolja je plodno polje za to, da marsikateri verni mladenič svojo homoseksualnost, ki je stigmatizirana, napačno interpretira kot božjo poklicanost. In s tem je krog sklenjen: Vatikan dobi sveže meso, mladenič pa »šuger-dedije«.

Ocena ★★★★★

V GLEDALIŠČE HODITA (IN DRAMO ZGANJATA) ANDREJ ZAVRL IN MATEJ REPIČ

Preobleka ne naredi predstave

Ken Ludwig, *Sleparja v krilu*, režiser Boris Kopal, Slovensko ljudsko gledališče Celje, 2012.

Angleška igralka v Ameriki že skoraj obupata nad svojo kariero, ko prebereta oglas, da umirajoča stara gospa išče svoji davno izgubljeni nečakinji, ki bi jima rada zapustila veliko denarja. V sili hudič še muhe žre in še nekoliko težje je moškemu, če se mora preobleči v žensko. In tako to gre tudi z dobrodušnima sleparjema. Čeprav se igra precej sklicuje na Shakespeara, je zelo daleč od kakšne Shakespearske seksi spolne in seksualne ambivalentnosti. Tu gre za lahko komedijo, ki kakor tank povoz vse potencialne trenutke subverzivnosti, da ne bi užalila čustev publike, ki se je prišla zabavati; joj, saj bo še koga začela boleti glava, če bo preveč razmišljal!

Zelo zanimivo je bilo sicer opazovati reakcije publike nad norčijami, ki so prihajale z odra, in vse je potrjevalo, da vsak moški, preoblečen v žensko, še ni kraljica preobleke, kaj šele subverzivna, čeprav je Vid Klemeč v kratkem prizoru zapeljevanja pokazal, da bi lahko bil tudi to, a v kontekstu, kamor ga je postavila ta predstava, je bilo kaj takega že vnaprej onemogočeno. Popolnoma je bilo potlačeno tudi lezbično razkritje ene od oseb, ki se je kar izgubilo, kot da ga sploh nikoli ne bi bilo. Čeprav Boris Kopal v intervjuju za gledališki list pravi, da je smeh ventil, skozi katerega lahko poveš tudi zelo kruto resnico, so mi vsa spoznanja te predstave žal ostala nedojemljiva.

ANDREJ ZAVRL

Ocena

Bordel ali palača

Eduardo De Filippo, *Filumena Marturano*, režiserka Katja Pegan, Gledališče Koper, Slovensko narodno gledališče Nova Gorica, 2012.

De Filippova *Filumena Marturano* skriva svoj pravi tekstualni naboj v izvirnosti ponazoritve dvoumja posameznikovih besed in dejanj, ko se dobro in zlo prepletata v enem, človeški vzgibi pa so smoter mnogih, zapletenih in prepletenih vzrokov in nagibov. Ravno zaradi tovrstnega, skorajda pirandellovskega mnoštva resnic, ki pa se nam v uprizoritvi ne kažejo skozi filozofski diskurz, pač pa tragikomičen, je njegove like tako težavno razumeti enoznačno, njegove stvaritve so večplastne, polne metaforike, razumljene na ta ali oni način.

Dopuščajo brezmejno možnost interpretacij in preizpraševanj, tako za režiserje, kot za igralce. Delo, ki se ga na slovenskih odrih ponovno igra po sedeminpetdesetih letih, postaja v času zelenih družbenih sprememb aktualnejše kot kdaj koli prej, ponuja nam razmislek o danih družbenih in spolnih vlogah, osvetli nam človekovo hipokrizijo in dvojna merila, problematizira patriarhat in šovinizem ...

Ogledana *Filumena Marturano* je za naravo teksta preveč začrtana in premalo interpretacijsko svobodna ter preveč tipizirana, zaradi česar uprizoritev že vnaprej izgubi svoj izvorni naboj.

MATEJ REPIČ

Ocena

Svet kot rumeni tisk

Foto: Sonata Photographica

Heinrich Böll, Blažka Müller Pograjc, *Izgubljena* čast Katharine Blum, režiser Matjaž Pograjc, Mladinsko gledališče, 2012.

Gospodinska pomočnica se zaplete z nepridipravom, zaradi česar na koncu ustrelji novinarja. Nenavadno? Neverjetno? Niti ne. Rumeno novinarstvo v podobi neskrupulozne novinarske sluzi Katharini z zločinsko slastjo po škandaliziranju uniči življenje. Kajpak ob pomoči javne histerije, ki se spleta okrog nemške teroristične skupine RAF. Govorimo o sedemdesetih letih 20. stoletja in o Zvezni republiki Nemčiji. Na videz. A v resnici govorimo o vesplošnem stanju tabloidizirane družbe, ki je danes verjetno še bolj razvidno, kot je bilo, ko je Böll pisal roman, po katerem je narejena predstava v SMG. S čimer uprizoritev, ironično, nekaj izgubi, saj ne bi mogli reči, da odkriva kaj posebej novega. Poudarja samo že nešteto poudarjeno in kaže, kako se stvari niso nič izboljšale (ne, si mislimo, še poslabšale so se), s čimer je skoraj nekoliko pedagoška. Je pa res, kot smo tudi že slišali, da je nekatere stvari enostavno treba vbijati v glavo, dokler se ne primejo. Pa spet – saj nihče ne verjame, da današnje (institucionalizirano) gledališče lahko spreminja svet?

ANDREJ ZAVRL

Ocena

Diva, mit, gledališče

Nebojša Pop-Tasić, *Marlene Dietrich*, režiser Primož Ekart, Prešernovo gledališče Kranj, Gledališče Škuc, zavod Imaginarni, 2012.

Predstava/kabaret *Marlene Dietrich* je zelo zanimiva kombinacija dogajanja v garderobi pred pevkino nastopom in nastopa v drugem delu predstave. V garderobi Marlene prav po didaktično uprizarjata dve igralki (Darja Reichman in Vesna Pernarčič), s čimer sta nam prikazani (vsaj) dve plati te skoraj že mitološke pevke in sploh mnogoplastne ikone. MC celotnega dogajanja je Marlenin garderober Bernard (Miha Rodman), ritljava pedruljica z zlomljenimi krilci, popoln kliše feminilnega gejčka. Drugi del predstave je Marlenin koncert, v katerem Vesna Pernarčič odpoje nekaj Marleninih velikih uspešnic, večinoma v slovenskih prepesnitvah, jih pokomentira (z izvirnimi Marleninimi koncertnimi komentarji) ter čez in čez zablesti. Pevski nastop, nabit s čustvi, ki jih je v gledalce in gledalke naložil prvi, biografski del predstave, je prava gledališka čarovnija.

ANDREJ ZAVRL

Ocena

LUKA PIERI

Med filmi, ki jih naš glbt-festival izloči, je veliko preценjenih, predragih ali preveč povprečnih. So pa tudi filmi, ki so iz takih in drugačnih razlogov izločeni, čeprav niso slabi. Nekateri so samo neprijetni ali irelevantni, nekatere je nemogoče dobiti, nekatere izrinejo boljši. V tokratni filmski rubriki predstavljamo nekaj tistih, ki se niso uvrstili v program, čeprav so dobri ali po svoje vsaj zanimivi.

MAGNIFICA PRESENZA (MAGNIFICENT PRESENCE)

Produkcija: Italija, 2012

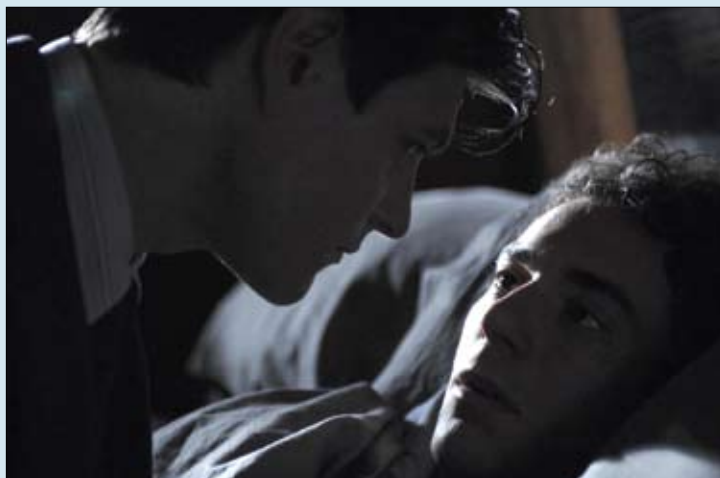
Scenarij: F. Özpetek, F. Pontremoli

Režija: Ferzan Özpetek

Igrajo: Elio Germano, Beppe Fiorello, Margherita Buy

Novi film italijanskega režiserja turškega porekla (del njegovega opusa smo predstavili v 2. številki *Narobe*) se v naslovu poigra z dvoimnim izrazom, ki lahko pomeni navzočnost ali duhovno entiteto, in nam da takoj vedeti, da bomo spremljali zgodbo nekoga (in o nekom), ki je in ki ga obenem ni. Tu se pretakajo klasične teme gledališča v gledališču, prehodi iz resničnega v domišljijsko, vzporednice in prepletanja med preteklostjo in sedanjostjo.

Özpetek je eden redkih italijanskih filmarjev, ki se poleg gejevske tematike (čeprav tu ni v ospredju) vedno znova neustrašno loteva melodrame v sodobnem ključu, čeprav je to danes morda še najmanj priljubljena in zato najbolj tvegana filmska zvrst; le nekateri jo še obvladajo in le redki jo znajo obupati (kot so, denimo, le še redki hollywoodski režiserji sposobni

občasno oživljati vestern). Vendar pa se Özpetek tokrat ne oklepa pastelnega melosa (ki za nekatere že meji na *soap opero*), kot se ga je v prejšnjih filmih, in daje prednost duhovitosti.

Humor sicer igra v njegovih filmih vedno pomembno vlogo, ker jim daje življenjskost in iskrenost, zlasti zaradi brezhibno razvitih stranskih likov. Vendar se zdi, da je tokrat izluščil najboljše elemente svojega edinstvenega sloga in postavil iskrivo duhovnost v ospredje mračne zgodbe o osamljenosti, ki se ne zaveda same sebe, o ljubezni, ki se ne zaveda, da je nesrečna, in o pokojnih, ki se ne zavedajo, da so mrtvi. Rezultat je prisrčna komedija o duhovih, ki je obenem (melo)drama, samoizpoved in komorna igra s prvina srhljivke. Film ima sicer nemalo pomanjkljivosti, vendar nobena ni tako moteča, da ob njem ne bi mogli uživati.

Özpetek nakaže osrednje vodilo filma že v uvodnem prizoru v gle-

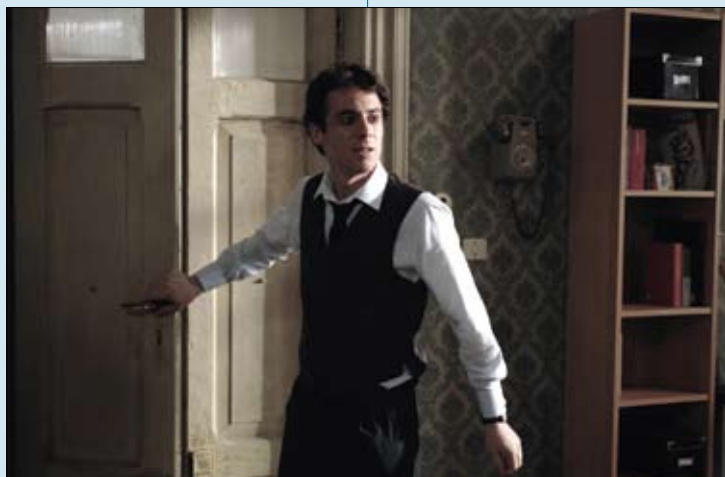
dališču: pojem fikcije nas bo spremljal skozi zgodbo o neuspešnem igralcu Pietru (izvrsten Elio Germano), ki se preživlja s peko in se vdano seli od avdicije do avdicije. V centru Rima najde ugodno staro stanovanje, toda kmalu ugotovi, da v njem ni sam. Tu namreč prebiva gledališka skupina, ki je slovela po vsej Italiji med drugo svetovno vojno. Med sabo zelo različni, vendar tesno povezani člani skupine so tedaj sodelovali z odporniškim gibanjem in so se pred oblastmi skrili v to stanovanje. Toda v njem niso dolgo preživeli. Noben od duhov se ne zaveda, da je duh. Prepričani so, da je še vedno leto 1943 in da jih je Pietro prišel rešiti. Po začetni zbeganosti (najprej je mislil, da ga je lastnica stanovanja ogoljufala), ki je nato prerasla v paniko, Pietro slednjič sprejme navzočnost nenavadnih prikazni, saj so navsezadnje neškodljive. Pa tudi zato, ker pravzaprav nima drugih prijateljev, razen sestrične, ki pa ga ima za norega.

Navsezadnje tudi Pietrovega fanta, o katerem ji vsak dan razlaga, še ni bilo na spregled. Nedvomno obstaja, to že, ampak v Pietrovem življenju sta resničnost in domišljija samo nasprotna pola eksistence, katere bistvo je skrito v doživljanju samega sebe prej kot zunanjega sveta. Svoj vsakdan živi tako, kot doživlja svoj domišljijski svet, kajti »nič ni naravnejše od resničnega pretvarjanja.«

Film je precej (preveč?) bogat s simboliko in citati. Sama zgodba v zgodbi je seveda po svoje poklon *Dnevniku Ane Frank*, film pa združuje tudi elemente duhov Henryja Jamesa in Noëla Cowarda (danes bi rekli *Vsiljivcev* in *Šestega čuta*) ter italijanske kinematografije; Özpetek citira tako Truffaut (*Zadnji metro*) kot samega sebe (tema fašističnega preganjanja in spominov), konceptualno pa se neposredno navezuje na Pirandellovo igro *Šest oseb išče avtorja* in se skuša poglobljati v fascinante odnose med resničnostjo in iluzijo, stvarnim in navideznim, umetniškim in umetnim ter raziskati večplastno vprašanje dojemanja stvarnega oz. duhovnega, samopodobe in seveda identitete.

Tu se srečata pretekli in sodobni svet, ki prav tako iščeta svojo identiteto, svoje pravo bistvo: duhovi, ki še niso našli notranjega miru, so ujeti v sedanjosti kot nerazčiščena zgodovina, ki se ne zna prepoznati v sedanjosti (ko duhovi izvedo, koliko let je že minilo, jih predvsem zanima, ali je fašizma konec: »So Italijani svobodni?« Pristrčni Pietro ne ve natan-

ko, kaj naj reče: »No, ja ... Svobodni ...«. Kot v igri zrcal. Prav tako pa išče svoje bistvo glavni lik ob dozorevanju v družbi novih prijateljev, ki ga učijo, kako je treba nastopati (v igralskem in življenjskem smislu). Ličila, lasulje, obleka, vse služi le enemu cilju: »Izginiti moraš.« Bodi ti tako, da postaneš nekdo drug.

Ob podobnem vzdušju kot v filmu *Le fate ignoranti* je tu še posebno zaznaven čut soscenaristke Federice Pontremoli, ki je sodelovala že pri Morettijevem *Imamo papeža*, saj tudi v Özpetskovem filmu izstopa močna potreba po nekakšni palinogenezi, po duhovnem prerodu in novem življenju (zasanjani Pietro ima pravzaprav veliko skupnega z Morettijevim zbeganim papežem, ki uživa v lepoti vsakdanjih stvari kot otrok in – zanimivo – najde resnico v fikciji gledališča).

Tu se zelo lepo prepletajo podobe preoblačenja kot gledališkega elementa in načina življenja (pogovori med Pietrom in pretepenim transvestitom – ki, v slogu Almodóvarjevega *Vse o moji materi* obuja *Tramvaj poželenja* – so polni toplote in modrosti) ter kot izgana umetnosti v skrivnem svetu (dantejevsko podzemno transkraljestvo, kjer izdelujejo klobuke, celo bežno potegne na Brandov svet senc v *Apokalipsi zdaj*).

Vse izhaja iz želje in potrebe po duhovnem prenavljanju poraženih (vendar ne zgub, kot jih poznamo iz ameriških filmov o *outsiderjih*) in šibkejših. Iz globoke potrebe po uresničevanju sanj, ki jih zunanji svet ne razume, naj bodo še tako

skromne, kot je otroško zbiranje nalepk (osamljeni duh, ki jih nima s kom izmenjati), nevzdržne, kot je želja po izhodu iz skrivališča, ali komaj rojene, kot je nenadna želja duhov, da bi izvedeli kaj o svojcih.

Özpetskovi filmi so vedno zelo osebni. Med snemanjem filma *Saturno contro* se je potožil, da je v njegovih filmih preveč hrane. In tudi tu so slaščice, rogljiči, kavice, vino in vesele pogostitve, ampak vsak Özpetkov film je prav to: večerja pri prijateljih, kjer vemo, da se bomo vsakič počutili domače. Lahko mu očitamo, da ni vrhunski kuhar, scenaristično je raztresen, njegova pripovedna struktura je včasih tudi precej nedosledna (ni povsem jasno, kaj je smisel soseda, ki je po eni strani wenderjevski angel varuh, po drugi pa se ves čas spogleduje s Pietrom in ne eno ne drugo pravzaprav nikamor ne pripelje; podobno je s prikupnim duhom, ki zapeljuje Pietra). Vsekakor pa je odličen gostitelj. Kot režiser zna pritegniti, film je dovolj živahen in pisan (bolje opremljenim vsekakor priporočam ogled na blu-rayu; oba formata z angleškimi podnapisi pa je mogoče dobiti prek italijanskega Amazona). Je zabaven in mestoma tudi zelo ganljiv. Ritem sicer ni brezhiben, je pa povsem tekoč. O Özpetskovich režijskih sposobnostih pa navsezadnje priča že samo dejstvo, da mu uspe v vsakem filmu iz svojih igralcev potegniti vrhunski nastop.

Ocena ♦♦♦♦

Clouburst

Produkcija: ZDA/Kanada, 2011
Scenarij in režija: Thom Fitzgerald
Igrajo: Olympia Dukakis, Brenda Fricker, Ryan Doucette

Stella na skrivaj odpelje svojo slepo partnerko Dot iz doma za upokojenje v Mainu in skupaj jo ucvreta proti Kanadi, da bi se poročili in jima ne bi bilo treba prenašati muh Dotine vnukinje, spotoma pa pobereta še stoparja, ki potuje v Novo Škotsko k bolni mami. Thoma Fitzgeralda so po zelo lepi drami *The Hanging Garden* (1997) zaradi filma *Beefcake* (1998) opazili tudi *mainstream* mediji in leta 2003 je bil deležen številnih pohval zaradi filma *The Event* o skrivnostni smrti moškega z aidsom. V dosedanjih filmih je zaznati posebno pripovedno tankočutnost, pa tudi čut za odražanje čustvenih doživljanj. Tokrat malo manj. Tu je manj drzen, skoraj len. Ohranja čut za estetiko, vendar zelo nerodno usmerja legendarni igralki, ki se trudita, ampak se vse prepogosto zdi, da še sami ne verjmeta svojima likoma. Tudi nežnost nekaterih prizorov priključijo bolj očarljiva pokrajina sama kot pa režija. Ki je skoraj ves čas zaspana, ravnodušna; komični prizori pa postanejo nehote groteskni, ker sta glavni igralki prepuščeni samima sebi. Film ima kljub temu svoje posrečene, tudi precej ganljive trenutke in je zanimiv že zaradi teme staranja in iskrenega pogleda na brezpogojno ljubezen.

Ocena ♦♦♦♦
LUKA PIERI

Jack & Diane

Produkcija: ZDA, 2012
Scenarij in režija: Bradley Rust Gray
Igrajo: Juno Temple, Riley Keough, Kylie Minogue

Diane po naključju spozna nenavadno Jack, ki se takoj zagleda vanjo. Ob Dianini očarljivi nedolžnosti se Jack postopno odpre, toda ko izve, da se namerava Diane preseliti, jo odrine od sebe. Diane ob tem ne obvlada svojih čustvenih odzivov, ki privedejo do grozljivih telesnih sprememb. Na papirju zanimiva zmes romantične drame in grozljivke je nastajala štiri leta (sprava naj bi v njej nastopala Ellen Page), ampak nihče je ni bil pripravljen financirati. Če bi zgodbo zaupali sposobnejšemu režiserju, ki bi znal bolje izkoristiti igralki, bi se vse skupaj morda drugače izteklo. Tako pa smo dobili nekakšen poskus neprizanesljivega pogleda na razmerja z volkodlaci kot prisposodbo podzavesti, ko nas je strah močnih čustev ali celo resne zveze. Ampak režiser teh metaforičnih vidikov ne zna učinkovito vpeljati v pripoved in se predvsem naslanja na prikupnost Juno Temple (*Zaljubljene, Kaboom, Mrha*, nedavno smo jo videli v *Vzponu Viteza teme*), na lesonost Riley Keough (ki govori, kot bi si sproti izmišljevala dialoge, pa ne v woodyallenovsko realističnem smislu), in na komaj prepričljiv lezbični prizor s Kylie Minogue. Škoda.

Ocena ♦♦♦♦

Pogovor z Mario Takács
in Agáto Gordon

Nisi v Ameriki¹

O LEZBIČNEM ŽIVLJENJU NA MADŽARSKEM

Maria Takács, avtorica vrste filmov, je skupaj s pisateljico Agáto Gordon gostovala na letošnjem gejevskem in lezbičnem filmskem festivalu v Ljubljani, kjer je predstavljala svoj novi dokumentarni film *Skrivna leta*. Film prikazuje zgodbe in izkušnje enajstih madžarskih lezbijk, ki pripovedujejo o življenju v času komunistične represije, ko so morale skrivati svojo identiteto. Podobno temo je v romanu *Kozja šminka* (Škuc-Lambda, 2012) naslovlila Agáta Gordon. Njen roman predstavlja v madžarski literaturi pionirsko delo na področju knjig z lgbt-tematiko in je ob svojem izidu leta 1997 dvignil nemalo prahu. Agáta Gordon, ki se pojavi tudi v filmu *Skrivna leta*, je avtorica treh romanov in vrste publikacij, je pesnica in ena od ustanoviteljic priljubljenega

¹ Citat je iz madžarskega filma *Drugi način* (Egymásra nézve, 1982), ki prikazuje ljubezensko zgodbo dveh novinark po propadli revoluciji leta 1956. V eni od scen, v kateri se Eva in Livia poljubljata v parku, ju preseneti policija. Livio, ki je poročena, pošljejo domov, Evo aretirajo. Ko se ta pritoži, da ni storila ničesar in je ne smejo aretirati, policista odgovorita: »Nisi v Ameriki«.

radijskega programa *Literarna centрифuga*, foruma za avtorice in kritičarke.

Po projekciji filma *Skrivna leta* je v Kinoteki potekal pogovor z obema gostjama festivala. Pogovor je bil refleksija nekaterih ključnih dogodkov, ki so vplivali na organizacijo lezbičnega gibanja na Madžarskem in posredno vodil tudi do nastanka filma *Skrivna leta*. Z gostjama se je pogovarjala Suzana Tratnik.

Maria, koliko časa so nastajala *Skrivna leta*?

Maria: *Skrivna leta* smo načrtovali dolgo časa. Na začetek snemanja smo se pripravljali že od leta 2000 naprej, vendar smo finančno podporo za projekt dobili šele leta 2008. Takrat se je začel naslednji korak: iskanje sogovornic. Ta proces je bil zelo zanimiv. Izrednega pomena je bilo zaupanje, ki je zraslo med vsemi nami, ki smo bile udeležene pri snemanju. Sama sem k sodelovanju najprej povabila tri znanke in kar naenkrat je bilo zainteresiranih pet, šest, sedem žensk ... Število se je vsak dan večalo, interes pa se je oblikoval po principu 'če bo sodelovala ona, bom pa tudi jaz'. Na koncu smo se odločili za enajst sogovornic, ki so bile pripravljene deliti svoje osebne izkušnje in poglede na različna družbeno-politična vprašanja, s katerimi smo jih soočili. Film je bil do sedaj predvajan že v dvanajstih državah in preveden v dvanajstih jezikov, z zgodbami pa smo dosegli zelo raznovrstna občinstva.

Agáta, vaš roman *Kozja šminka* velja za pionirsko delo na področju lezbične literature ...

Agáta: Da, pravijo, da je to prva lezbična knjiga na Madžarskem, vendar ni čisto tako, saj je bil prvi roman, ki je naslavljal lezbično ljubezen, roman Erzsébet Galgóczi *Egymásra nézve* (Drugi način), ki je izšel leta 1968 in po katerem je bil leta 1982 posnet film z istim naslovom.

Tega filma se dobro spomnim, saj smo ga na FGLF lahko videli leta 2009. Sama pa sem si ga prvič ogledala že leta 1986 in name je naredil zelo močan vtis, saj je zgodba delno avtobiografska, odvija pa se v državi, ki nam je bila precej blizu. In ne samo geografsko, temveč tudi družbeno-politično. Je res, da ustvarjalcem filma ni uspelo najti glavnih igralk na Madžarskem in sta tako glavni igralki Poljakinji?

Agáta: To je res, saj vloga ni bila privlačna za madžarske igralkice. Hkrati bi se bilo igralkama, ki bi ostali v tem okolju, veliko težje spoprijeti s to temo in predvsem s posledicami, ki bi jih prinesel projekt.

Kako pa sta vedve videli *Drugi način*?

Maria: Film sem prvič videla, ko sem bila stara okoli dvajset let. Po prvem ogledu sem šla na čisto vse projekcije filma, na katere sem lahko fizično šla. Res je, da je film na trenutke zelo moreč, nenazadnje se v filmu zgodi tudi uboj ene od protagonistk, vendar pa filma ravno zaradi tem, ki jih odpira in predstavlja, enostavno nisem mogla izpustiti. Film *Drugi način* je imel močan vpliv tudi na to, kako smo pristopile k filmu *Skrivna leta*. Predvsem smo želele postaviti ločnico tako med filmoma kot tudi

med obdobji, ki jih zastopata, in zgodbe teh enajstih žensk v *Skrivnih letih* obarvati tudi s humorjem, ki je ključen za prebijanje ledu pri občinstvu.

Agáta: Spomnim se, da je bil film *Drugi način* zelo uspešen, vendar ne smemo pozabiti na to, da roman, po katerem je bil posnet, govori predvsem o politiki tedanjega časa in da ima močno politično vsebino. Je spomin na revolucijo in proti-revolucijo na Madžarskem leta 1956. Film sem si ogledala leta 1982, ko sem bila srednješolka, in spomnim se reakcij občinstva, ko je bil lezbični prizor in se je po dvorani zaslislalo živžiganje. Po drugi strani pa so gledalci in gledalke topotali s čevlji, ko je ena od protagonistk umorjena (ubije jo njen mož). Izražali so podporo temu, kar je storil njen mož, češ, saj si je to zaslužila. Ne glede na vse reakcije, ki jih je film sprožal v občinstvu in v meni, pa sem si tudi sama film večkrat ogledala v kinu.

Leta 1987 je v okviru organizacije ILGA-Europe v Budimpešti potekalo prvo srečanje gejev in lezbijk. Srečanja, ki je bilo ilegalno in uradno nenapovedano, sem se udeležila tudi sama. Med udeleženci in udeleženkami pa sem med mnogimi geji opazila samo dve lezbijki z Madžarske. Takrat je bilo videti, kot da lezbijk ni oziroma se še niso organizirale?

Maria: Spomnim se tega srečanja in po njem se je tudi začelo t. i. organizirano gibanje gejev in lezbijk na Madžarskem. Ko je bila ustanovljena in registrirana prva organizacija, ki se je imenovala Homeros, so o tem poročali celo na televiziji. Mediji so jo predstavljali predvsem z negativnimi predznaki in ji pripisali, da bo odgovorna za širjenje virusa HIV na Madžarskem. Leta 1999 je na iniciativo lezbičnih aktivistk, ki so si želele organizirano stopiti na svojo pot,

V filmu smo videli, da je bila ena prvih javnih manifestacij, ki je opozarjala na položaj LGBT-skupnosti na Madžarskem, že leta 1995. Lahko bi jo označili celo za predhodnico parade ponosa. Takrat sicer ni bilo nasilnih reakcij, imam pa občutek, da jih je vse več zadnja leta. Kaj po vašem mnenju vpliva na vse nasilnejše reakcije do LGBT-skupnosti?

Maria: Od omenjene prve organizacije dogodka v devetdesetih sta se močno spremenili politična in ekonomska situacija na Madžarskem. Ker je ekonomsko Madžarska šibka, se je pri nas, še posebej v zadnjih letih, zelo okrepilo desničarsko gibanje. Še posebej pa je to gibanje dobilo pomen in vpliv, ko je skrajna desnica prišla v parlament. Od njihovega vstopa v parlament so stalno težave, še posebej kar zadeva obravnavo manjšinskih tem, kamor spada tudi urejanje položaja gejev in lezbijk.

Kaj trenutno počneta in kakšni so vajni načrti za leto 2013?

Agáta: Nadaljevala bom svoje življenje čarovnice in samotarke, še naprej bom živela v svoji majhni hiši, v isti vasi, skromno, ampak z vrednotami, ki sem jim bila vedno zvesta. Pripravljam se tudi že na naslednje besedilo, in čakam na glas, ki mi bo povedal, da se je zgodba začela.

Maria: Moje življenje je v primerjavi z Agatinim bolj zemeljsko (smeh). Trenutno se pripravljam na to, da bi posnela še en podoben film z istim naslovom *Skrivna leta*, le da bi tokrat naslovlila položaj gejev. Vendar se bojim, da bo to še zelo dolg projekt, saj je sedaj zaradi politike mnogo težje pridobiti finančno podporo za take projekte.

nastala prva lezbična organizacija Labrisz. Kolikor vem, ima organizacija danes svojo založbo, izdaja revijo in veliko dela na ozaveščanju mladih v šolah.

Agáta: Labrisz organizira tudi lezbične festivale, ki so pretežno namenjeni ženskam. Od leta 2005 so bili organizirani trije taki festivali. Sodelujejo pa tudi pri organi-

zaciji parade ponosa, kjer so udeleženci nemalokrat soočeni z nasiljem desničarskih skrajnežev.

PIREDBA IN ZAPIS: JASNA MAGIČ. TOLMAČENJE V SLOVENŠČINO: MARJANCA MIHELIČ. TOLMAČENJE V MADŽARŠČINO: ŽUŽA BALOG. ←

PLOŠČE POSLUŠA
ANAMARIJA ŠPORČIČ – JANIS.

Kombinat – Kombinat

Ženski pevski zbor Kombinat verjetno ne potrebuje posebne predstavitve. Članice že zadnjih pet let skozi pesem izražajo občutke mnogih slovenskih in evropskih državljanov in državljanek, ki s(m)o zaradi pogoltnosti posameznikov in institucij ter pomanjkanja solidarnosti in občutka za sočloveka pristali v sila nezavdijivi situaciji. Kombinatke nam na svojem prvem albumu ponujajo 20 pesmi, med katerimi še posebej izstopa prva, avtorska *Pesem upora* (besedilo Ksenija Jus, glasba Drago Ivanuša). Pesem velja za neuradno himno vseslovenskih vstaj in drugih protestov, ki so se ob koncu leta 2012 pričeli spontano odvijati po vsej državi, in ni prav v nobenem pogledu šibkejša od uporniških klasičkov v nadaljevanju. Udarina in neposredna se lahko kosa z devetnajstimi priredbami zimzelenih revolucionarnih pesmi, vse od partizanske *Hej, brigade* do komunistične *Bandiere Rosse in Power to the People* velikega posteljnega mirovnika Johna Lenona. Še pred nekaj leti bi se morda takšna ploščica zdela nostalgičen poskus ohranjanja spomina ne neke davno izbojevane bitke. Danes so pesmi, ki so jih izbrale članice zbora, prav tako aktualne kot takrat, ko so jih peli prvič. Ne glede na to, da kakovost aranžmajev, glasbene spremljave in same izvedbe pesmi nikakor ni zanemarljiva, pa so ti elementi v trenutni situaciji povsem drugega pomena. Tisto, kar šteje tokrat, je sporočilo. In sporočilo je jasno, glasno in odločno: »No pararān!

Ocena ★★★★★

Ellie Goulding – Halcyon

Mlada britanska dama, ki je pred dvema letoma navdušila s prvencem *Lights*, se tokrat vrača s še bolj ambicioznim projektom in dokazuje, da predhodni uspeh ni bil zgolj srečno naključje. Pevka vsekakor izstopa iz sivega povprečja popularne glasbe, delno po zaslugi prikupno prismuknjene vilinskega glasu (in izgleda), ki je tudi tokrat njen glavni adut, delno pa zaradi zelo močnih teženj, da bi svoj sicer povsem priljuden elektro pop predstavila kot neko sila alternativno in malodane ezoterično reč. Morda primerjave s Kate Bush v tem smislu niti niso povsem zgrešene, dasiravno pesmi Ellie Goulding krasijo njej lastna kombinacija znanega in novega, ki se večinoma precej udobno ugnezdijo v ušesu. Njena glasba je poetična, dramatična in občasno zasanjana, predvsem pa nabita s čustvi, kar je v svetu elektronske plesne glasbe prej izjemna, kot pravilo. *Halcyon* je za poslušalca morda malce naporna ploščica, ker je tako polna vsega, da se človek na trenutke počuti takorekoč zvočno zlorabljen. Kar pa začuda ni tako neprijetno, kot se morda sliši. Prvi singel s plošče *Anything Could Happen* služi kot kar primeren prvi grižljaj, če velecenjeni poslušalec/poslušalka dotične artistke do sedaj še ni zasledil/a na svojem meniju. Pa dober tek!

Ocena ★★★★★

Godspeed You! Black Emperor – Allelujah! Don't Bend! Ascend!

Godspeed You! Black Emperor na prvi pogled morda izgledajo kot huda anomalija v dobro utečeni ter z botoksom in dolarji podmazani glasbeni mašineriji. Kulturni kanadski post-rock kolektiv, ki je dobro poznan tudi slovenskemu občinstvu, je v petnajstih letih obstoja na štirih albumih napaberkoval relativno majhno število komadov. Z razlogom. Njihove pesmi so za današnje razmere abnormarno dolge ter za povrh še pogosto, ježešmarija, instrumentalne, zaradi česar jih lahko imamo za krasno brco v obraz (ali kak drug del anatomije) instant muziki emtivijevske dobe. Anarhisti tako po političnem, kot tudi glasbenem prepričanju, še vedno pripovedujejo relevantne zgodbe in pri tem maksimalno koristijo vso ustvarjalno svobodo, ki jim jo njihov kulturni status omogoča. Tudi tokratni plošček ponuja zgolj štiri pesmi, od katerih ste le dve povsem novi, ne manjka pa niti značilne (post)apokaliptične srhljivosti, ki skozi grozeče ponavljanje prerašča v epske zgodbe, svarila ali hipnotično-evforična stanja. Kaj od tega nas čaka, ne ve nihče, vsekakor pa je jasno, da skoraj desetletna odsotnost za kolektiv ni imela bistvenih posledic. Nemože je reči, ali gre to pripisati kvalliteti njihove glasbe, ali pa le-ta zgolj izjemno dobro ustreza cikličnemu ponavljanju vedno enega in istega sranja na tako rekoč vseh področjih družbenega in zasebnega življenja zadnjih dveh desetletij.

Ocena ★★★★★

Yohio – Reach the Sky

Ste se kdaj spraševali, kako bi izgledali liki iz japonskih risank, če bi zares obstajali? Verjetno si jih niste predstavljali kot prebivalce majhnega švedskega mesteca, ki z mamino kreditno kartico naročajo oblekice preko interneta, se v prostem času učijo japonsko ter želijo zastopati svojo državo na Evroviziji. Napaka! Sedemnajstletni Yohio povsem ustreza zgornjemu opisu, poleg tega pa se mulo dobro obnese tudi kot kitarist. V Evropi smo v preteklosti že lahko zaznali modne vplive popularnih japonskih glasbenih zvrsti, na primer t. i. žanra *visual kei*, vendar je glasba ostala trdno zasidrana v evropskih pop vodah (gl. Tokio Hotel in ostalo svojate sorte). Ena bistvenih vizualnih poslastic te japonske različice glam rocka so naličeni dečki v ženskih oblačilih, ki biološka dekleta spravljajo ob pamet s svojo lepoto in nadležnim dejstvom, da pogosto izgledajo bolj ženstveno kot one same. Yohio sledi temu trendu in hodi naokrog kot majhna svetlolosa deklica, tudi s svojo glasbo pa se precej približa japonskim izvajalcem, zaradi česar je na Japonskem prava zvezda. Mladenič je zaenkrat izdal zgolj mini album z naslovom *Reach the Sky*, na katerem nam ponuja mešanico solidnih rokarskih komadov (z obveznimi kitariskimi solažami in besedili v japonsščini) ter pop balado, ob kateri se vam bo milo storilo. Verjetno pa ni pretirano trditi, da glasba pri Yohiu nikoli ne bo v središču pozornosti. Niti v glasbenih recenzijah ne.

Ocena ★★★★★

Foto: Nada Žgank/Memento

JASNA MAGIĆ

POGOVOR Z
BARBARO
HAMMER

Majhne akcije, ki sprožijo pozitivne spre- membe

Dykectatics je prvi film, ki eksplicitno prikazuje ljubljenje med dvema lezbijkama in ga je posnela lezbijka. Barbara Hammer je film idejno zasnovala v okviru svoje diplomske naloge na Fakulteti za filmske študije Univerze v San Franciscu. Ko je bila stara 30 let, se je prvič zavedla, da je lezbijka in njeno življenje se je spremenilo: »Dotaknila sem se ženske, katere telo je bilo podobno mojemu, kar je bistveno vplivalo na vsa moja občutenja. Zato moji filmi predstavljajo vaša telesa, vaša (lezbična op. a.) občutenja na platnu. Povezujem lastne čute, kot sta vid in dotik in to je postalo moja lezbična estetika.«¹

¹ *I touched a woman, whose body was similar to my own, totally increasing my sense of touch. So my cinema is all about putting your bodies, your sense of touch on the screen. I connect my sight and my touch and that became my lesbian aesthetic.*
Vir: Iz otvoritvenega nagovora občinstvu, 28. FGLF, 24. 11. 2012.

Barbara Hammer, je bila častna gostja letošnjega 28. festivala gejevskega in lezbičnega filma. Njen opus, ki se razteza preko štirih desetletij, obsega več kot osemdeset filmov, njena dela pa so (bila) razstavljena v vseh najpomembnejših svetovnih zbirkah in muzejih. Rušenje tabujev in norm so bistveni elementi njenega dela, pa naj jih manifestira skozi vsebino ali pa formo. Ni presenetljivo torej, da sva se v okviru najinega pogovora dotaknili tem kot so vojna, upor, cenzura, prezrtost posameznika in pa tudi politike, še posebej položaja Palestincev, ki predstavlja pomembno temo v njenem novem projektu. Predvsem pa se je Barbara osredotočila na pomen aktivizma za družbo in odgovornosti, ki jo ima vsak posameznik, da vpliva na spremembe.

Zelo veliko potujete. V otvoritvenem nagovoru ste omenili, da vas je pot pred štirimi desetletji, za kratek čas zanesla tudi v Ljubljano ...

Da, res je (smeh). Leta – mislim, da je bilo 1972 – sva se s takratno partnerko odločili, da bova obiskali Afriko. Med potovanjem sva si kupili motor, ki pa se je v Afriki pokvaril in ker je šlo za neki specifični model, sva morali po rezervne dele v Evropo. Takrat sva bili že skoraj čisto brez denarja, zato sem začela delati. Poučevala sem v ameriški šoli in vojaški bazi v Nemčiji. Tam sva ostali eno leto. V tem času mi je pisala mama in mi povedala, da je zbolela za rakom. Povabila sem jo, naj me obišče, in ko je prišla, smo se odpravili na izlet v Švico, od tam v Benetke in potem v Ljubljano. Ne spomnim se točno, kako je Ljubljana pristala v naših načrtih, se pa spomnim, da je bila jesen. Ko sem se danes sprehajala po mestu, sem se odločila, da sem bila tu oktobra, saj so bila drevesa odeta v podobne barve. To je moj spomin na Ljubljano. Občutila sem jo kot zelo šarmantno, vabeče mesto, kljub temu nismo ostali dolgo, dan, dva. Takrat mi niso ostale v

spominu stavbe in arhitektura, danes zjutraj pa sem si jih ogledovala in res so lepe. Mogoče pa hiše tu takrat niso bile tako lepe kot danes (smeh). Ne spomnim se veliko s tistega obiska, vem pa, da sem odšla z občutkom, da se želim vrniti.

V enem od vaših kratkih filmov *Resisting Paradise*, ki je bil posnet v Franciji, razmišljate o intersekciji umetnosti in življenja v kompleksnih obdobjih, kot je to na primer čas vojne, ki posameznike ali narode nemalokrat prisili na pot ...

... to je eden mojih boljših filmov!

... v katerem odgovarjate na zelo pomembno vprašanje ...

Res je. Sprašujem se namreč, kaj umetnik lahko stori v času vojne, in zaradi tega vprašanja sem tudi posnela ta film. Bila sem v Južni Franciji, eksperimentirala s svetlobo, z barvami, s filmom ... in kar naenkrat se je začela vojna na Kosovu, kot omenim na začetku filma. Takrat sem želela vse pustiti in oditi na Kosovo, pomagati beguncem, otrokom in ženskam, ki so bili prisiljeni v begunstvo in so morali zapustiti svoje domove. Nisem se mogla sprijazniti z mislijo, da bi ostala v Franciji in še naprej delala kot umetnica. A ker me je zavezovala pogodba, nisem mogla oditi. Zato sem, čez noč, sama pri sebi sklenila kompromis: oseben upor proti vojni na Kosovu bom prikazala skozi film, v katerem bom reflektirala položaj beguncev, ki so bežali pred nacisti v drugi svetovni vojni. V mislih sem imela politične begunce, Jude, lezbijke, geje, Rome in vse ostale, ki so pribežali v vasico Cassis, kjer sem bila nastanjena. Begunci so v tej vasici zaživel oziroma preko nje odhajali v Afriko, Španijo, morebiti celo v New York. Vasica Cassis pa je bila tudi zatočišče umetnikov, kot sta bila

Matisse, Bonnard in drugih. Cassis, njena okolica, zgodovina in ljudje so tako postali osrednji subjekt filma *Resisting Paradise*.

V *Resisting Paradise* Matisse sprašuje Bonnarda, kaj je ključna značilnost umetnika. Kaj pa je za vas kot umetnico ključna sposobnost aktivista oziroma aktivistke?

Vsi umetniki in aktivisti bi morali, po mojem mnenju, primarno odgovarjati in izpostavljati družbeno-politične probleme. Najpomembnejše je, da ima posameznik relativno dober pregled nad vsem, kar se dogaja po svetu. Danes prižgeš televizijo in povsod se nekaj dogaja. Ko sem na primer spremljala revolucijo v Kairu, me je vse skupaj navdajalo s takim upanjem ... Seveda me je skrbelo, ker je prihajalo tudi do nasilja, vendar sem bila vseeno zadovoljna, da sem videla pasti vlado Mubaraka. Zelo se zavedam, da s tem, ko o tem govorim, vplivam na mnenje posameznika in potencialno sprožim reakcije, spremembe. Januarja 2012 sem bila v Palestini, v okviru prve turneje za solidarnost z LGB-TQ-skupnostjo v Palestini. V naši skupini, kjer so prevladovali zgodovinarji, politiki, akademiki in 'hard-core' aktivisti in aktivistke, sem bila edina umetnica. Vsi, ki so me obkrožali, so imeli veliko več zgodovinsko-kulturnega znanja o situaciji in informacij o tem, kaj se dogaja, vendar sem si enostavno zadala nalogo, da se naučim vse, kar se da, o tem okolju in to prenesem naprej. Da postanem živa priča tega, kar sem videla in doživela. In to, kar sem videla in doživela, je moderni apartheid, tema, s katero se ukvarjam tudi v filmu *Out in South Africa*. O dogodkih v Palestini je potrebno čim več govoriti, zato sem tudi filmski projekt, ki je nastal tam, in ki ga bom premierno prikazala decembra,

naslovlila *Priča* (ang.: *Witness*). In vse to lahko delaš kot umetnik in aktivist. Ni potrebno vedno posneti filma o vsem, kar vidiš in doživiš, in ni potrebno podrediti vsega življenja borbi za pravice zatiranih, vendar če bi bile jutri, na primer, demonstracije pred izraelsko ambasado v New Yorku, bi se jih zagotovo udeležila; še posebej sedaj, ko imam malo več časa (smeh). Saj si včasih enostavno ne moremo privoščiti delati nekaterih stvari, ki bi jih radi. Sicer jih imamo v zavesti, vendar nam zmanjka časa. Pomembno pa je zavedanje, da lahko vsaka, že najmanjša naša akcija sproži pozitivne spremembe.

Vaš opus se razteza preko štirih desetletij. Kljub temu da ste ves ta čas ostali zvesti eksperimentalnemu filmu, pa se vaša vizija, kot tudi subjekti, v tem času vidno spreminjajo. V sedemdesetih ste se ukvarjali z reprezentacijo lezbijk in lezbične seksualnosti, v osemdesetih vas zanima abstraktna in optično ekspresivna reprezentacija objektov in narave in v devetdesetih se obrnete k raziskovanju lgbt in queerovske identitete in spolnosti ...

Res je, vse te premike, odmike in osebna zanimanja podrobno opišem tudi v svoji knjigi »*Hammer: Making Movies out of Sex and Life*«, ki je kronologija mojega življenja in dela. Tako da je vse skupaj zelo dolga zgodba (smeh). Vse moje delo izvira predvsem iz nepriznavanja pravil družbe in družbenih norm. Ko sem se razkrila kot lezbijka, sem opazila, da je lezbištvo na filmskem platnu popolnoma prezrto, da sta žensko telo in ženska seksualnost popolnoma prezrti. Zato sem v svojih prvih filmih eksplicitno naslavljala vse mogoče tabuje, se osredotočala na seksualnost, menstruacijo, orgazem, skratka vse, kar je bilo namenoma izpuščeno in zamolčano. To me je zanimalo, ker sem odraščala v zelo rigidnem, stereotipnem okolju, ki je bilo, med drugim, prežeto s pravili o moško-ženskih vlogah in odnosih. Na primer, govorili so mi, kako naj jem in sedim, da bo pravilno za žensko. Vendar mi nihče nikoli odgovoril na vprašanje, zakaj je to potrebno. In ker

sama nisem videla razlogov za tako obnašanje, tega enostavno nisem bila pripravljena sprejeti. Tako sem delala mnogo stvari, ki naj jih ženske ne bi počele. Ukvarjala sem se z boksanjem, zbežala od doma in se celo razkrila kot lezbijka. Skozi filme sem predvsem želela nasloviti realno življenje, kar se dejansko dogaja, vendar je tabuizirano in razumljeno kot nekaj umazanega, nenaravnega. Nikoli prej, na primer, nisem videla filma o menstruaciji, razen filma Walta Disneyja v srednji šoli, kjer so se teme lotili skozi prizmo romantike in gesla 'sedaj si postala ženska'. Vse, kar sem si želela sama, pa je bilo na platnu prikazati krvavi tampon in zavpiti: »To je življenje – pa kaj potem!« Problem, na katerega sem naletela v sedemdesetih, je bilo predvsem to, da me je umetniški svet prepoznaval le kot lezbično umetnico. Sama pa sem želela biti v muzejih, pa tudi v lezbičnih barih (smeh). Zato sem v osemdesetih iz filmov izločila vse subjekte, ženske, in se osredotočila na naravo in pokrajino, snemala pod vodo, in podobno. To so bila osemdeseta in delovalo je. Bila je strateška odločitev. Odločena sem

bila, da me bo javnost prepoznala kot umetnico. S tem sem izzvala svoje kritike in se postavila v središče takratnega umetniškega sveta. To sem morala storiti, da so me prepoznali in dojeli kot resno umetnico. Nato sem zopet postavila ženske nazaj v svoje filme in začelo se je obdobje raziskovanja queerovske identitete v devetdesetih. Takrat sem eno leto delala na svojem najboljšem filmu *Nitrate Kisses*, kjer se sprašujem o pomenu zgodovine za posameznika, sprašujem, kdo ustvarja zgodovino in kako na to vplivajo dogodki, ljudje, ki so iz zgodovine izbrisani.

***Nitrate Kisses* pa je tudi vaš prvi celovečerec ...**

Eden od glavnih razlogov za prehod na daljše filme je osebna zrelost. Takrat sem namreč vstopila v razmerje, ki traja že 24 let, in ki mi je dalo stabilnost, da sem lahko k projektom pristopila bolj poglobljeno. Razvila sem globlji odnos do svoje zavesti in telesa in začela z intelektualnim raziskovanjem. Zanimalo me je, kakšen odnos imajo ljudje do preteklih dogodkov, do zgodovine na splošno. Še vedno pa so me zanimale prezrte,

tabu teme, zato v *Nitrate Kisses* prikazujem spolni odnos dveh starejših žensk. Starejših lezbijk namreč sploh ne gledamo več skozi prizmo seksualnih subjektov – vendar smo. Začela sem prebirati Walterja Benjamina in vsak projekt začela z daljšim raziskovalnim procesom. V tem koraku sem potem tudi odkrila in se odločila za formo filma. Benjamin piše o tem, da je zgodovina fragmentirana, zato je tudi *Nitrate Kisses* narejen v fragmentih. Pomembno je vedeti, da je bil film narejen, ko je bila v ZDA močna cenzura v filmski industriji, in zelo neprijetno je bilo takrat snemati film o seksualnosti in lezbijkah. Cenzura oziroma tabuiziranje določenih tem pa ne prihaja samo od zunaj, temveč to močno občutim tudi znotraj lgbt-skupnosti. Na primer, pred sodki do starejših lezbijk in doje manje teh žensk kot seksualnih subjektov so močno prisotni. Kot skupnost moramo ta vprašanja evalvirati, to prepoznati in poskušati postati bolj transparentni, tega ne skrivati ali se celo sramovati. Po *Nitrate Kisses*, ki predstavlja tudi mojo osebno vrnitev na področje identitetnih politik, sem iz osebne izkušnje prešla na razisko-

vanje zgodovine prezrtih lezbičnih umetnic in s filmi kot so *Lover Other in The Female Closet* začela graditi osnove za tako imenovano lezbično kulturo.

Katere teme pa vas trenutno najbolj zanimajo?

Med leti 2006 in 2007 sem prebolela raka. No upam, da sem ga (smeh). Zato se sedaj veliko ukvarjam s koncepti smrtnosti in minljivosti. Minljivost stvari in oseb. Na eni strani se film kot umetnost izteka, na drugi strani se moja koža in moje telo spreminjata z leti, kar je pričakovano. Zakaj ne bi dala tega na platno in združila obeh konceptov? Film se izteka, tako kot se iztekam jaz. Tega ne mislim na neki žalostni ali celo morbidni način. To dojemam kot naravno spremembo – nekaj, kar je, vendar je redko prikazano. Na primer, nikoli nisem doživela, da bi kdo ustvaril film o procesu zdravljenja raka – zato sem naredila film o kemoterapiji (*A Horse Is Not A Metaphor*, op. a.). Ko sem šla čez zdravljenje, sem vsem rekla, da o tem ne bom delala filma, bilo je preveč boleče. Potem pa sem, ko sem se postavila na noge, pomislila: »To zmorem in to si želim in materiala imam dovolj«.

Kako se je spreminjala recepcija vaših filmov? Kakšni so bili prvi odzivi v sedemdesetih, ko so bili vaši filmi večinoma prikazani v izbranih okoljih za specifično, žensko publiko, v primerjavi z odzivi danes?

Moji filmi nikoli niso zadovoljili vseh. V sedemdesetih so lezbijke hotele daljše filmske zgodbe s srečnim koncem. Na drugi strani publika, ki jih je privlačil eksperimentalni film, ni hotela videti lezbijk na filmu. Jaz pa sem v svojem delu združevala oboje. In s tem ko nisem zanikala svoje spolne identitete, sem bila nujno politična, brez izbire. Saj je vsako dejanje manjšine politično dejanje. Vedela sem, da je lezbična seksualnost izpuščena iz filmov, vendar ne, preden sem naredila *Dyketactics*. Nikoli nisem filmu omejevala publike, vedno sem instituciji, ki je prikazovala moje filme, prepustila

odločitev, ali želijo mešano ali samo žensko publiko. Včasih smo določene filme prikazali dvakrat, enkrat samo za žensko in potem za mešano publiko. Ko smo prikazovali *Multiple Orgasm* mešani publiko, je eden od gledalcev (sklepam, da moški) zakričal od šoka. Površina, platno na katerem smo prikazovali film, je bilo res veliko in mogoče še nikoli ni videl nožnice, kako se krči. Kakorkoli že, ženske v publiko so se odzvale z besedami 'če ti ni všeč, odidi!'. Danes, ko na primer prikazujem ta film, nobeden več niti ne trzne.

Vaš opus deluje kot neki dnevniški zapis lezbičnega prebujenja. Zakaj je pomembno, da lezbična zgodovina ostane živa in da se tako lezbična, kot tudi celotna lgbt-skupnost zavedata lastne zgodovine?

Če se asimiliramo in se ne zmoremo prepoznati, zgubimo lastno kulturno specifikko. In če to izgubimo, vsi postanemo enaki, vendar trik je v tem, da LGBTIQ nismo kot vsi ostali. Flirtamo drugače, delimo drugače, in tudi povezujemo se drugače. Smo queerovska nacija in ne želimo nujno živeti v hiši z vrtom in imeti moža in/ali žene in dveh otrok in psa. Smo revolucionarji, družbeni revolucionarji, in delamo politično, vendar moramo zahtevati retrospektivo lastnega dela. Kajti le ta retrospektiva nam oblikuje jasen pogled navzven in nas motivira navznoter, da lahko zahtevamo, ne glede na identiteto, enake pravice, enak status v družbi. Ta retrospektiva, zgodovina, nas lahko opogumlja in spodbuja k temu, da zahtevamo, kar je naše, kar nam pripada kot ljudem. Da se lahko s tem napolnimo za danes in jutri še naprej opravljamo svoje demokratične aktivnosti.

Janez Konda,
model, študent,
samski :)

PET DOBRIH

1 Živalska vrsta

Roza samorogasta lama.

Ker je tako gejevska in tako edinstvena.

2 Glasbenica

Emeli Sande.

Ker ima krassen glas in prezenco in ker te njene pesmi znajo tako lepo pobožati po duši.

3 Režiser

Lars von Trier.

Ker si upa. Njegovi filmi so posebni, genialni, do konca estetizirani in polni simbolike.

4 Album

Neomi: Poglej, Celinka, 2012.

Odlične pesmi s čudovitimi besedili. Pa naj še kdo reče, da na slovenski sceni ni kvalitetne glasbe.

5 Preproste stvari

Poletni dež.

Škoda besed. Enostavno ga moraš začutiti.

ŽELJKO BLAČE

Elitni šport in gejevska identiteta

Športni navdušenci so si v osemdesetih letih le s težko predstavljali razkrite in ponosne profesionalne lgbtq-športnike in športnice. Takrat se še ni zdelo, da bodo prizadevanja za lgbtq-človekove pravice tako zelo napredovala. In, ne nazadnje, minilo je šele slabo desetletje, odkar je leta 1973 v teniškem »spopadu med spoloma« Billie Jean King premagala Bobbyja Riggsa in s tem spodbudila prizadevanja za finančno enakopravnost med spoloma v športu – cilj, ki v večini športov še danes ni dosežen.

Tudi v devetdesetih letih si je bilo težko predstavljati, da se bo pomembno število športnikov in športnic razkrilo. Preprosto se ni zdelo, da med športniki sploh obstajajo geji in lezbijke, Martina Navratilova pa je bila le izjema, ki je potrjevala pravilo. A vse to se je spremenilo v novem tisočletju. Končno si je bilo moč zamisliti razkrite lgbt-športnike in športnice (in tako lezbijke v tenisu niso bile več osamljeni primerki te vrste). Čeprav je prvo desetletje novega tisočletja minilo, se je na zadnjih olimpijskih igrah v Londonu le 23 športnikov in športnic deklariralo kot ne-heteroseksualnih. Marsikdo še naprej ostaja neviden – in morda se zdi, da je do enakosti v svetu športa še daleč. A če na vse to pogledamo z nekoliko drugačne perspektive, stvari vendarle niso tako črne.

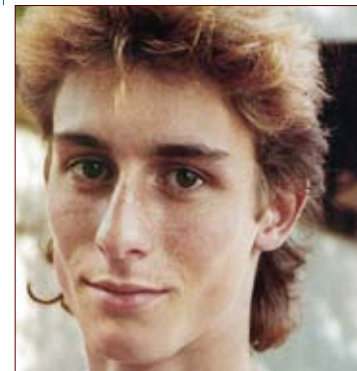

Martina Navratilova

Prvič, na šport lahko pogledamo mimo vprašanja vidnosti in nevidnosti, saj je vidnost primarno povezana z medijsko pozornostjo, a pomemben del športa se ne odvija pod medijskimi žarometi. Drugič, napredka v športu ni nujno potrebno meriti na osnovi dihotomije klozetiran vs. razkrit. Kaj namreč pomeni biti razkrit – na kakšen način? Pred kom? Kdaj je za koga kdo razkrit? Tretjič, zdi se, da smo breme razkritja postavili na ramena športnikov samih in pričakujemo, da se bodo razkrili, ob tem pa le redko pomislimo, kaj razkritje pomeni zanje in kakšno podporo bodo ob razkritju potrebovali.

Ponosni v soju žarometov

Večino »razkritih in ponosnih« športnikov in športnic so razkrili drugi ali pa so se razkrili sami, potem ko so v profesionalnem športu že dosegli svoj vrhunec in si zagotovili finančno neodvisnost od sponzorjev. Martina Navratilova se je namreč po razkritju morala spopasti prav z odhodom sponzorjev, ki je niso želeli več financirati. Hkrati se v različnih položajih znajdejo športniki, ki so v soju medijskih žarometov, in tisti, ki niso: vidnost v javnosti namreč lahko deluje kot oblika zaščite. Tiste zaščite, ki je, na primer, ni imel nemški nogometaš Marcus Urban, ki se je razkril kot perspektivni igralec v nemški mladinski ligi – a prav zaradi razkritja nikoli ni napredoval v profesionalno ligo. Podobno se je dogodilo tudi Davidu Testu, ameriškemu profesionalnemu nogometašu, ki ga je k razkritju spodbudilo lokalno, gejem naklonjeno okolje. A ko se je kmalu po razkritju poškodoval, so njegovo mesto v ekipi hitro nadomestili z novim igralcem, tako da se Testo po okrevanju ni mogel več vrniti nazaj in je tako rekoč moral zaključiti svojo profesionalno kariero.

Večina razkritih športnikov prihaja iz Združenih držav Amerike, nekoliko manj iz Kanade, Velike Britanije, Nemčije, Avstralije, Francije in skandinavskih držav – torej iz okolij z visoko stopnjo ekonomske varnosti, politične korektnosti in institucionalne zaščite. A brez naklonjenih medijev in podpore v športnem klubu je razkritje tvegana igra, ki so jo pripravljeno igrati le redki.

Pred časom sem imel priložnost pogovarjati se s slovenskim profesionalnim športnikom, ki je del nacionalne ekipe in je razkrit gej – vsaj pred svojimi soigralci in trenerji. V naslednjih odgovorih pojasnjuje, kako uravnava svoj položaj geja, ki je razkrit pred soigralci, a ne tudi v javnosti.

Razkrit si pred svojo družino in prijatelji. Zakaj si se odločil razkriti tudi v športnih krogih?

Pred igranja odbojke sem spoznal veliko ljudi. Z nekaterimi med njimi se tako dobro razumem, da smo postali prijatelji. In s prijatelji nimam težav glede glbt-tematike, čeprav je res, da je Slovenija zelo majhna. Informacija, da je nekdo avtiran, ne ostane dolgo časa skrita. (Smeh) Sam sicer ne čutim potrebe, da soigralcem ali komu drugemu razlagam, da sem gej. Če jih zanima, me bodo že sami vprašali. Nekateri zanima kaj več, recimo, koliko je resnice v stereotipih o gejih, pa če sem v vezi ... z nekaterimi drugimi pa o tem sploh ne razpravljam. Mislim, da imam kar srečo, ker do sedaj nisem imel nobene negativne izkušnje in upam, da bo tako še naprej.

Praviš, da te moti, ker te večina ljudi vsega tega ne vpraša neposredno, pač pa sprašujejo druge, češ ali so kaj opazili in če je res ... Ti je enostavno spregovoriti o tem z novimi ljudmi, ki pridejo v tvoje življenje?

Mislím, da je vse to del slovenske mentalitete. Lažje je spraševati naokrog in sprožati govornice, kot pa vprašati neposredno. A mislim, da gre na bolje. Mlajša generacija, kolegi, s katerimi študiram, okrog tega nimajo veliko zavor in jim to sploh ne predstavlja velike stvari, če se jim nekdo razkrije kot gej. Zagotovo je lažje o tem govoriti po letih pozitivnih izkušenj, ki so pomembne za posameznikovo samozavest. Po drugi strani pa ... jaz sem veliko stvari: sem športnik, študent, žurer, igralec ... in gej. Nekateri ljudje spoznajo samo del mene. Če jim ta del ni všeč, potem se ne moremo več družiti. Življenje je prekratko, da bi vsem poskušal ugajati. (Smeh)

Ker že deset let igraš za isti klub, to bržkone prispeva k tvoji večji samozavesti in pričakovanju, da te bodo v klubu podpirali ne glede na vse. Kaj, meniš, je tisto, kar danes še vedno preprečuje športnikom, da bi spregovorili o svoji spolni usmerjenosti. Finančna varnost? Zakonodaja? Psihološka podpora?

Težko vprašanje. Težko odgovorim na splošno. Sam sem se počutil varnega in ekonomsko preskrbljenega v državi, kjer ni neke radikalne homofobije – in enako velja za moje prijatelje in družino. Nekateri prijatelji so mi pripovedovali, da vsi nimajo take sreče – cel kup družinskih dram in konfliktov. A upam, da gre na bolje in da mladih (pa tudi starejših) kmalu ne bo več strah razkriti se.

Še vedno nisi povsem prepričan, ali bi želel biti vzornik in se kot prvi s svojo zgodbo pojaviti v medijih ... V kakšnem primeru bi oziroma boš to storil?

Mislím, da je to povezano z mojo kariero. Saj ne, da bi se skrival, ker

sem gej ... a ne želim se niti izpostavljati. Morda se sliši čudno, ampak meni je moja zasebnost zelo pomembna. V medijih sem zaradi službe. Če bi lahko igral odbojko in mi ne bi bilo potrebno biti v medijih, potem bi bilo to še boljše. Vem, da bi bilo dobro za lgbt-skupnost, za naše pravice, za našo podobo v širši javnosti, če bi se razkril nekdo z (relativno) pozitivno podobo in rekel: Jaz sem gej, živim tako in tako ... No, morda nekoč v prihodnosti.

Prihodnost

Pred nekaj meseci je neimenovan gej iz nemške nogometne lige v intervjuju za mladinsko izobraževalno revijo *Fluter* dejal, da homoseksualci najverjetneje nikoli ne bodo ustrezali heteronormativni podobi nogometa. Razkritje gejevske identitete v takem kontekstu po njegovem mnenju ni varno. Na njegove besede se je odzvala Angela Merkel, ki mu je dejala, naj ga nikar ne bo strah, saj država vsakemu, ki ima moč in voljo, da se razkrije, zagotavlja varnost. S svojo izjavo je pravzaprav povedala, da ne razume, kaj vse športnik z razkritjem lahko postavi na kocko. Bolj previden je bil predsednik nogometnega kluba Bayern Munich, ki je pozval klube, naj se pripravijo na taka razkritja, da se bodo lahko pravilno odzvali. Vodja nemške lige Reinhard Rauball je dodal, da je potrebno iskati druž-

beno soglasje, saj nihče ne more spregledati težav, s katerimi se lahko sooči športnik, če se razkrije. Ena od teh težav je zagotovo sovražni govor, ki ga izrekajo športni navijači. Brazilski odbojkar Michael se je, na primer, moral soočiti z več kot 3000 navijači, ki so med tekmo – vedno ko je serviral žogo – skandirali: peder, peder, peder! Michael se je po omenjeni tekmi razkril in dejal, da je vedno imel podporo svojih soigralcev. Razkritje je pomembno obrnilo situacijo, saj so se nekateri navijači pridružili njegovemu klubu Volei Futuro v boju proti predsodkom. Na tekme so prinašal transparente z napismi v podporo Michaelu, njegovi soigralci so za tekme oblekli roza drese, njihov najboljši igralec pa je tekmo odigral v mavrični majici.

Vse to govori v prid dejstvu, da je podporna javnost pripravljena na razkrite športnike in športnice, a razkritja se ne bodo zgodila sama od sebe. Športniki potrebujejo občutek podpore, hkrati pa jim morajo biti na voljo viri, ki bodo prispevali k temu, da bo raznolikost v športu postala norma – in ne obratno. Čeprav so aktivisti in aktivistke ter njihove organizacije opravile pionirsko delo v boju proti homofobiji v športu, je zdaj čas za državne institucije in združenja tako športnikov kot navijačev, da začeto delo nadaljujejo.

ANDREJ ZAVRL

HARRY HAY

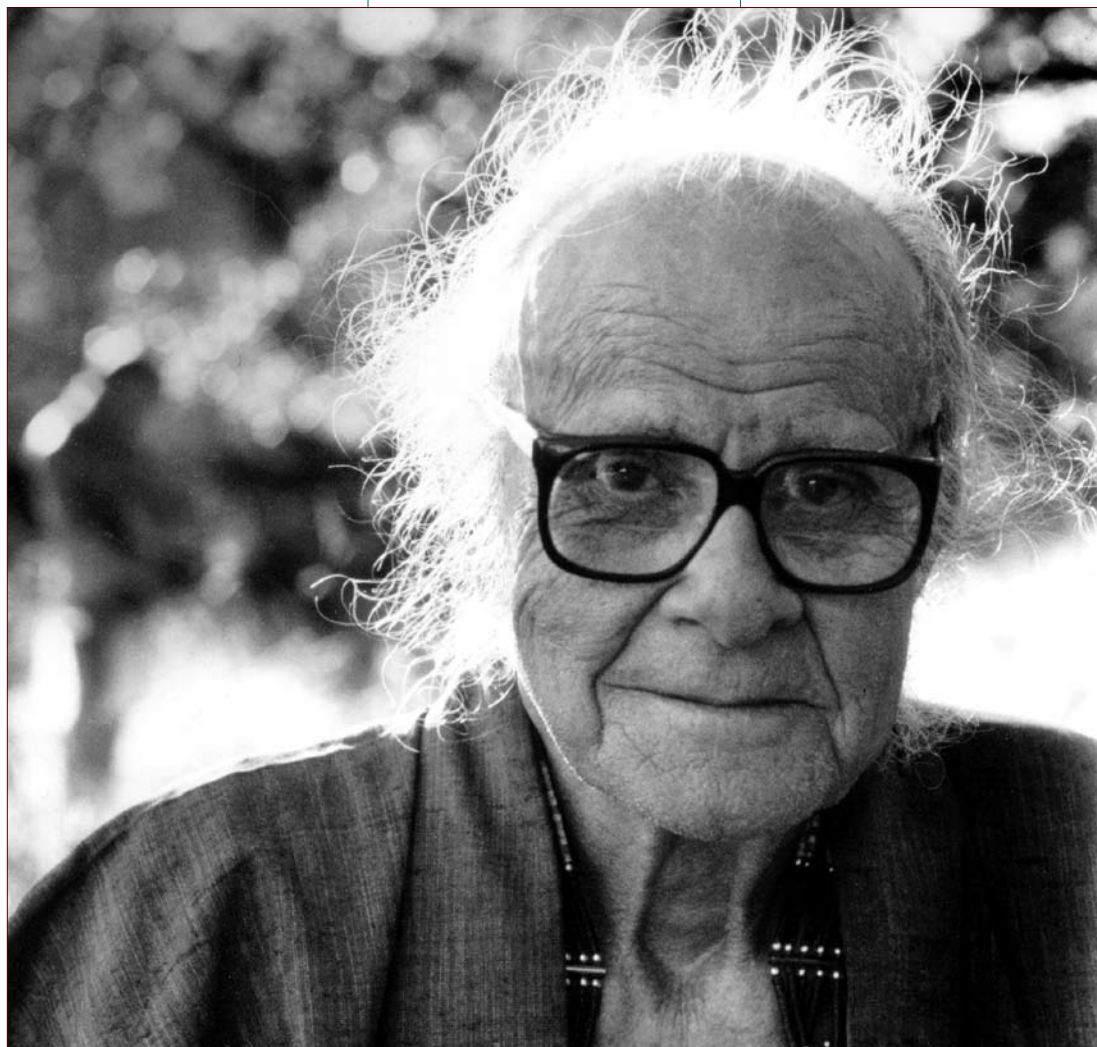
(1912–2002)

Patriarh gibanja

Površni pregledi začetek sodobnega gejevskega in lezbičnega gibanja največkrat postavljajo v junij leta 1969 v newyorški bar Stonewall Inn. Zares pomembne stvari pa so se v ZDA dogajale že dosti prej, in eden glavnih pobudnikov je bil Harry Hay.

Hay je bil drugačen že kot otrok. Večkrat je povedal, da se je svoje spolne usmerjenosti zavedel zelo zgodaj, prvo istospolno seksualno izkušnjo naj bi imel pri devetih letih, pri sedemnajstih pa je bil v zvezi z moškim, ki ga je seznanil s *Society for Human Rights*, kratkotrajno organizacijo, ki jo je bil leta 1924 v Chicagu ustanovil Henry Gerber in je zagovarjala homoseksualno emancipacijo.

Spomladi 1934 je bil Hay v Los Angelesu prvič na demonstracijah, kjer je na lastne oči videl policijsko brutalnost. Julija istega leta se je udeležil še mornarske stavke v San Franciscu, kjer je spet doživel nasilje državnega represivnega aparata. Postal je član Komunistične stranke Združenih držav Amerike (CPUSA), in ker je stranka obsojala homoseksualnost, se je Hay oddaljil od svojih homoseksualnih prijateljev ter poskusil zaživeti heteroseksualno življenje. Tudi psihiater mu je svetoval, da

bi ga poroka lahko ozdravila. Leta 1938 se je poročil. Trinajst let kasneje se je ločil tako od žene kot tudi od Komunistične stranke ter se znova začel družiti s homoseksualci.

Mattachine

Leta 1948 je izšlo Kinseyjevo poročilo o spolnem vedenju moških, v istem času pa se je v ZDA začel lov na čarovnice. Kinsey je dal Hayu vedeti, da homoseksualci niso redke nakaze, ki se skrivajo po temnih kotičkih, ampak sestavljajo pomemben delež ameriške populacije, zavedal pa se je tudi, da so še »edina skupina brezpravnih ljudi, ki se ne zavedajo niti tega, da so skupina« in torej lahka tarča pogromov.¹

¹ Harry Hay, *Radically Gay: Gay Liberation in the Words of Its Founder*, ur. Will Roscoe, Boston: Beacon Press, 1996.

Neka poletna homozabava istega leta ga je navdala s takšnim navdušenjem, da je še isto noč spisal besedilo za skupino *Bachelors Anonymous*, ki naj bi se ukvarjala z dobititjo homoseksualnih ljudi. Naslednje jutro mu je že nekaj telefonskih klicev udeležencem te zabave dalo vedeti, da ne bo nič. Šele čez dve leti je našel prvega somišljenika, nato pa še par drugih. In tako je nastala *Mattachine Society*, ki predstavlja začetek neprekinjene zgodovine gejevskega političnega organiziranja v ZDA (ime je dobila po tradiciji skrivnih bratovščin v renesančni Franciji, ki so v svojih nastopih smešile bogate, mogočne in svete).

Glej tudi biografijo Stuarta Timmonsa *The Trouble with Harry Hay* (1990) in dokumentarec Erica Slada *Hope along the Wind: The Life of Harry Hay* (2002).

Prva skupina se je srečala novembra 1950. Srečanja so potekala brez kakršnihkoli pričakovanj, da bodo člani (le) istospolno usmerjeni moški, in res so mnogi homoseksualci za krinko s seboj prijateljice in o homoseksualnosti le redko govorili v prvi osebi. Gibanje je navkljub izrazito neprijaznim razmeram v ZDA že kmalu imelo okrog pet tisoč članov in leta 1953 začelo izdajati revijo ONE (»obscena, opolzka, prostaška in umazana,« je leta 1954 rekla ameriška pošta in zavrnila njeno prepošiljanje). Zaradi vse večjega števila skupin so organizatorji ustanovili uradno *Mattachine Foundation* in skrivno *Mattachine Society*, kamor so povabili udeležence, za katere so domnevali, do so geji.

Maja 1953 je moral Hay skupaj s še nekaj drugimi ustanovitelji *Mattachine* zaradi napada konservativ-

cev, ki so izkoristili mccarthystični lov na levičarske, marksistične čaravnice *à la* Hay, organizacijo zapustiti. Novi vodje so zaradi vsesplošne hysterije iskanja grešnega kozla takoj zavrnili dotedanja načela delovanja; namesto neformalnih pogovornih skupin so uvedli »izobraževalne forume, kjer so heteroseksualni psihiatri razvijali teorije o vzrokih in zdravilih za homoseksualnost, lepo oblečeni homoseksualci pa so odobravajoče kimali« (Will Roscoe).²

Po nekaj zatišja je Hay leta 1965 s partnerjem Johnom Burns sidom ustanovil gejevski in lezbični kolektiv, *Circle of Loving Companions*, ki je bil utemeljen na filozofiji ljubečega tovarštva v stilu ameriškega pesnika Walta Whitmana.

Seksualna osvoboditev

Hay je postajal vse bolj nezadovoljen z delovanjem gejevskih in lezbičnih organizacij, ki so se zapletale v medsebojne spopade, in dve leti pred stonewallskimi upori je napisal »Odrpno pismo vsem homofilnim organizacijam«, v katerem velik del krivde pripiše uveljavljenim aktivistom in aktivistkam, ki se držijo pozicij moči in vpliva. Decembra 1969 pa je napisal izjavo, v kateri gejevsko/lezbično osvoboditev vidi kot del

seksualne osvoboditve, za katero je pomembno preseči občutke krivde. Gejevsko/lezbično osvoboditev je najprej samo-osvoboditev, ki se mora začeti s sprejemanjem samega sebe. Tu se že zelo jasno izrisujejo tudi poteze esencializma, ki mu je bil Hay zvest do konca, in zaradi česar je bil tudi deležen največ kritik. Zanj pa je bil esencializem orodje, ki je celi generaciji gejev in lezbijk pomagal k razkritju njihove spolne usmerjenosti in ki je preko identitetne politike omogočil masovno gibanje. Kljub gejevskemu esencializmu pa Hay nikoli ni pozabil na širša zaveznitva s temnopoltimi, staroselci, sindikati itn.

Hay je dosti proučeval tudi zgodovino in antropologijo, še posebej se je ukvarjal z *berdacheji*, indijanskim tretjim spolom in njegovo vlogo v severnoameriških staroselskih družbah ter svoje izsledke začel povezovati z novodobnimi idejami in gejevsko duhovnostjo.

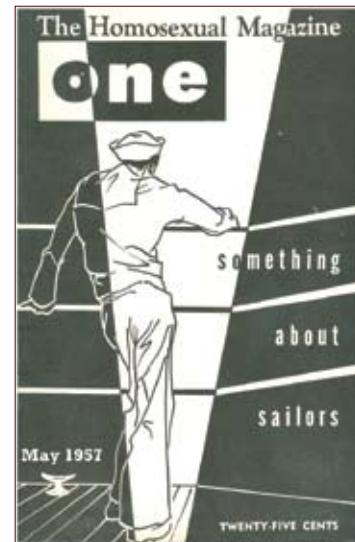
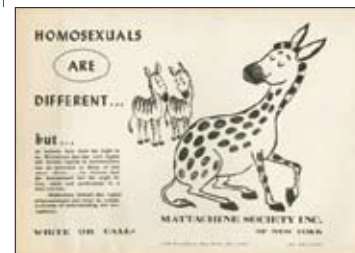
Radical faeries

V sedemdesetih je začel preizkuševati enega svojih glavnih intelektualnih temeljev – marksizem, predvsem zaradi očitne sovjetske polomije in homofobije ameriške levice. Poleg tega pa je zavrnil binarizme zahodne (tudi marksistične) misli, saj je vse bolj spoznaval, da je zatiranje gejev in lezbijk zakoreninjeno prav v binarni ideologiji. Kritiko binarizma

je povezal s svojimi zanimanji za duhovnost in specifično gejevsko zavest ter prišel do koncepta »subjekt-SUBJEKT«, ki označuje enakopravne, ljubeče, skrbne odnose (za Haya je najboljši primer tega ravnanje gejevsko/lezbične skupnosti ob izbruhu epidemije aidsa). Odnos »subjekt-OBJEKT« pa po Hayu označuje zavest, ki temelji na projekciji Drugega (npr. žensk, etničnih manjšin, gejev in lezbijk, živali, narave) kot nečesa tujega, torej ne-subjekta, kot objekta. Za Haya je pojmovanje posameznika kot dela povezane celote resnica življenja in bistvo duhovnosti, obenem pa tudi vir političnih idealov. Njegov prehod v duhovnost je očitno tudi v njegovem razumevanju gejevskega/lezbičnega aktivizma, ki je bil vse bolj vezan na njegovo sodelovanje v gibanju *Radical Faeries*.

Vse večja komercializacija in depersonalizacija urbane gejevsko/lezbične scene v ZDA je odtujila veliko gejev in lezbijk, znotraj gibanja pa je zacvetela politika asimilacije. *Faeries* (vilinci, pedurljice) zavestno zavračajo asimilacijo in idejo, da smo, razen tega kar počnemo v postelji, povsem enaki kot vsi drugi. Temeljni namen je živeti vrednote in kulture, za katere se politično zavzemaš, praktično pa to pomeni izključno gejevsko srečanja v »zavetiščih«, torej kampiranje v naravi, stran od vohljajočih in obsojajočih heteroseksualnih oči. V tem »procesu za razvoj, rast in spremembo samega

sebe« je Hay našel nove načine za razvijanje koncepta subjekt-SUBJEKT, za izgrajevanje modela gejevsko/lezbične skupnosti kot kulturne manjšine in za utrjevanje gejevsko identitete.

Ustanovitelji so si sprva pejorativni izraz *faerie* prisvojili, s čimer so vzpostavili povezavo s tradicionalnimi kulturami, ki družbeno-polnoma drugače pripisujejo posebno mesto. Še vedno delujoče gibanje *Radical Faeries* je posvojilo novopogansko duhovnost in zavestno poudarja razlike, ki naj bi homoseksualce ločile od heteroseksualcev. Nekateri zavračajo prevladujočo kulturo in se posvečajo magiji ipd., drugi pa so ostro politični in si prizadevajo ideje tega gibanja prenesti v širšo družbo, ki mora postati varno mesto za vse družbenopolne in seksualne različice.

² Will Roscoe v knjigi, navedeni v prejšnji opombi. Tudi sicer se v tem pregledu naslanjam na Roscoejeva spretna besedila (op. a.).

SUZANA TRATNIK

NA LOVU ZA RADIKALNIMI FEMINISTKAMI

Pred časom sem v svoji kolumni v reviji *Narobe* javno pozvala pedrski lobi, naj se mi oglasi, kar pa se, žal, ni zgodilo, kajti lobi je pač lobi. Res pa me je včasih na ulici pomembivo pogledal kakšen moški s šalom okoli vratu ali z vrečko v roki. Tako opremljeni so namreč zelo verjetno homoseksualci oziroma homolobisti – sodeč po neki zelo poglobljeni razpravi na eni od slovenskih spletnih strani.

Pozabimo zdaj pedrski lobi, kajti kot vsaka užaljena ženska sem se odločila, da se pridružim neki drugi, nič manj elitni in nič manj skrivni skupini. Opogumila sem se in priznala sama sebi, da se že od nekdaj hočem pridružiti zloglasnim radikalnim feministkam. To so menda ženske, ki sovražijo vse živo, še najbolj pa moške, druge povprečne, normalne ženske in seveda otroke, poleg tega prezirajo razrešeni ojdipov kompleks in jih ne briga obvezni »prenos« orgazma s klitorisa na vagino, ki velja za popreproščeno značilnost odrasle, dobro prilagojene heteroseksualke. Radikalne feministke ravno tako doma ne kuhajo marmelade, ne pospravljajo, se ne šminkajo, si ne brijejo nog in pazduh in nimajo oblikovane intimne pričeške. Vse to bi mi še kako sedlo, le britju bi se stežka odpovedala, kajti očitno se moški v meni pač rad brije.

Ko sem sodelovala v oddaji *Panoptikum* (12. oktober 2012, Slovenija 1), kjer smo aktivistke, feministke, sociologinje, antropologinje in pi-

sateljice spregovorile o feminizmi našega časa, sem izkoristila svoj nastop pred kamero in nemudoma opozorila, da se v Sloveniji velikokrat omenja radikalne feministke, in da se jaz vedno sprašujem, kje vendar so, da se jim lahko pridružim! Od mojega javno izrečenega vprašanja je preteklo že kar nekaj vode skozi pralne stroje na vsem svetu (vem, radikalke ne dodajajo calgona!). In povem vam, da radikalne feministke niso nič manj potuhnjene od pedrskega lobija. Kajti tudi one so vseprisotne in vsem se rade kažejo in jih izzivajo – razen meni, seveda! Prenekateri gospodje v esejističnih člankih in v pismih bralcev in še kje radi omenjajo radikalne feministke, ki so vse vrednote postavile na glavo, premaknile zdrave meje med ženskim in moškim spolom, mnoge prakticirajo seksualnost po lastni izbiri ali pa so celo predrzno samske, še najbolj predane svojemu delu in boju proti krivicam, zlasti tistim, ki se dogajajo ženskam in živalim. Za moške jim je ponavadi bolj malo mar. Vidijo samo svoj ženski spol – kako egoistično, kajne – čeprav so same že tako agresivne, samozadostne in samovoljne, da vse bolj postajajo podobne moškim. Skratka, radikalne feministke grozijo, da bodo moškim ukradle nekaj najdragocenejšega in najvarnejšega – njihov spol! Čeprav po drugi strani same še vedno trdijo, da je položaj žensk povsod po svetu razmeroma in pretežno slabši od položaja moških, še vedno vidijo veliko nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter druge prikrajšave na področju politike, ekonomije,

kulture itn. Nočejo ne videti ne vedeti, da je življenje med štiri stenami – z občasnimi lepimi izhodi po mestnem parku ali v špecerijo – vendarle nekaj najboljšega za zdravo in normalno, skratka, »pravo« žensko.

In v tem je keč. Radikalne feministke nedvomno niso prave ženske. Mene pa so že od nekdaj zanimale, privlačile in vznemirjale neprave ženske, v vseh ozirih. Ni jih tako lahko najti, vsaj ne izven ožjega kroga naše lezbične mafije, ki podtalno deluje že več kot petindvajset let. Gospodje, ki kar naprej analizirajo vedenje radikalnih feministk, imajo to priložnost in nezasluženo čast, da jih pogosto videvajo in srečujejo, jaz pa žal ne. Vem, da so sodelovale tudi pri kampanji za sprejem predloga novega Družinskega zakonika, kajti one so vedno na strani radikalnih in nevarnih novosti, ki ne pritičejo kleni slovenski družbi, ter samo po nepotrebnem begajo in plašijo tradicionalni slovenski življenjski slog, kaj je belo in kaj rdeče, kaj moško in kaj žensko, kaj normalno in kaj izrojeno, tuje. Tako da so radikalne feministke neke vrste tujki, tu mislim na bolj abstraktni pojem tujka kot nekakšnega vrivka (*SSKJ: vrivek -vka m (i) del besedila, dela, ki prekinja strnjen potek dogajanja, misli v delu*) v navidežno utečenem poteku dogajanja.

Svoj vrivek pa so te radikalke, ki ne priličijo svojemu nežnemu-šibkejšemu-lepšemu-čustvenemu spolu, doprinesle tudi na eni od nedavnih gotofih demonstracij v

Ljubljani. Seveda jim tudi tradicionalistično usmerjena trenutna vlada ne ustreza, zato redno demonstirajo in vnašajo še dodaten nemir. Tako so na enem od nedavnih protivladnih zborovanj metale vložke in tamponi! Nikakor nisem mogla izvedeti, katera skupina naj bi to bila, kako se imenujejo in kje se sicer zbirajo in snujejo radikalno spremembo patriarhalnega sveta. Govorilo se je, da so med njimi tudi ali predvsem anarhistke, da so zvečine same lezbičke, da so one v resnici pripadnice neimеноvanih in nedefiniranih levičarskih skrajnežev, da so iz vrst tako imenovanih »homoseksualnih fašistov«, ki jih redno pribija na križ najbolj lažniva spletna stran Zavoda kul.si, da so metelkovke, da so družboslovke, da so brezposelne ... In tako kot ni bilo mogoče izvedeti, kje točno so metale te pritiline, potrebne za mesečno čiščenje, tudi nisem mogla izvedeti, ali so bili vložki in tamponi, ki so jih metale, že uporabljeni ali ne. Ne bi se čudila, če bi bili, saj za njih sramu že zdavnaj ni več. A ker nimam nobenih zanesljivih podatkov, tega ne morem vedeti. Tudi pričevanja so skrivnostna, saj se je slednjič pokazalo, da nobeden od pričevalcev in pričevalk v resnici ni videl metanja tamponov in vložkov, ampak to pač vedo »iz zanesljivih virov«.

Ni zanesljivih virov, je pa ta sorta feministk zanesljivo radikalna, vsaj o tem sem prepričana. Čeprav so radikalne feministke vseprisotne, tako kot lezbična mafija – po nekaterih teorijah zarote je to celo ena in ista skupina – se jih vendarle ne da zlahka odkriti. Ne, pa niso zombiji, samo njihova taktika je zelo dobra. Ekstremna, pač.

Pomoč

LEGEBITRINA SVETOVALNICA – poteka v obliki osebnega svetovanja, podpore in pomoči. Vsak ponedeljek, sredo in petek od 12h do 16h, ob torkih in četrtek pa od 12h do 18h na Trubarjevi 76/a ali po telefonu 01 430 51 44. [www.drustvo-legebitra.si]

SKUPINA ZA SAMOPOMOČ

OKUŽENIH GEJEV – v Sloveniji deluje internetna mreža HIV-pozitivnih gejev in skupina za samopomoč: člani se dobivajo enkrat na dva tedna. Če bi se jim rad pridružil, vprašaj svojega zdravnika na Infekcijski kliniki za kontakt. Anonimni e-mail: gaypoz.si@gmail.com

PROJEKT EVERYWHERE

Certifika družbene odgovornosti za ozaveščena in varna mesta za moške, ki imajo spolne odnose z moškimi. Glej: www.everywhereproject.eu

Gejevske in lezbične pogovorne skupine

DIC Legebitra organizira družabne aktivnosti, namenjene mlajšim gejem in lezbijkam do 30. leta starosti. Za več informacij pokliči 01 430 51 44 ali piši na naslov: legebitra@siol.net

DIC Legebitra organizira tudi »Iskrene pogovore« za razpravo o tistem, kar želiš in te muči. Za več informacij pokliči 01 430 51 44 ali piši na naslov: legebitra@siol.net

Društvo za integracijo homoseksualnosti (DIH) pogovorne skupine organizira izmenjave vsak petek ob 19.30 uri v Ljubljani (Slomškova 11) in in občasno v Kopru (klub MKC). Za program in vsebino pogovornih skupin glej: www.dih.si

V ŠKUC – Kulturnem centru Q (klub Tiffany) po predhodni napovedi potekajo pogovorno- filmski večeri, delavnice in bralni krožek Anonymous readers. Za program in vsebino glej: www.kulturnicenterq.org/ in klub Tiffany na Facebooku.

V ŠKUC – Kulturnem centru Q (klub Tiffany) poteka dvakrat na mesec Lezbično-feministična univerza, kjer potekajo predavanja, pogovorni večeri in kulturni dogodki na temo lezbičnega feminizma. Za program in vsebino glej: lezbicnofeministcauniverza.wordpress.com/ in <http://twitter.com/lezfemuniverza> in LFU na Facebooku.

Informacijski centri in knjižnice

Info točka Legebitre, Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana. Odprto vsak delovni dan med 12. in 16. uro. E-mail: legebitra@siol.net. Telefon: 01 430 51 44. [www.drustvo-legebitra.si]

Lezbična knjižnica, Metelkova 6, 1000 Ljubljana (1. nadstropje, prostori Škuc-LL). Telefon: 01 432 73 06. Izposoja: četrtek in petek od 15. do 19. ure [www.ljudmila.org/lesbo/knjiznica.htm]

Galerija Media Nox (Kotiček za istospolno usmerjene mlade) in Homodok Maribor (Arhiv za gejevske in lezbične študije), Židovska 12, 2000 Maribor.

Revije ter radijske oddaje

Narobe [www.narobe.si]

Lezbomanija na Radiu Študent (vsako prvo soboto v mesecu ob 13. uri) [www.radiostudent.si (kultura – lezbomanija)]

Transintegral na Radiu Marš (vsak zadnji četrtek v mesecu ob 13. uri) [www.radiomars.si]

GLBT organizacije

DIC Legebitra [www.drustvo-legebitra.si]
Gejevska sekcija Škuc Magnus [www.ljudmila.org/siqrd/magnus]

Lezbična sekcija Škuc LL [www.ljudmila.org/lesbo]

Društvo za integracijo homoseksualnosti DIH [www.dih.si]

Društvo Parada ponosa [www.ljubljanaprider.org]

Heterhomo naveza [www.facebook.com/heterohomo.si]

Športno društvo Out in Slovenija [www.outinslovenija.com]

Lingsium – skupina za istospolno usmerjene mlade Maribor [www.lingsium.org]

Neformalna skupina Medoti [www.medoti.si]

Klubi in bari

Café Open – gej frendli lokal, Hrenova ulica 19, Ljubljana [www.open.si]

Green Moon
Poljanska cesta 3, Ljubljana
[Facebook: Green Moon - Agwa cocktail bar]

Tiffany – LGBTQ klub v okviru ŠKUC – Kulturni center Q, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). Zabave potekajo vsak petek in občasno ob sobotah. www.ljudmila.org/siqrd/tiffany in www.kulturnicenterq.org/ in klub Tiffany na Facebooku.

Monokel – lezbični klub v okviru sekcije ŠKUC – LL, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). [www.klubmonokel.com]

Klub K4 – sobotni gejevski in lezbični disko enkrat na mesec.

Kersnikova 4, Ljubljana. [www.klubk4.org]

Gymnasivm – klub in savna: »moški za moške«, Ulica pohorskega bataljona 34, Ljubljana. Telefon: 01 5342 485. Odprto: Nedelja, ponedeljek, torek, sreda, četrtek med. 15. in 22. uro, petek in sobota med 15. in 23. uro. [www.klub-libero.si]

Internet

Slovenski seznam virov za geje in lezbijke SIQRD [www.ljudmila.org/siqrd]
Blog Glavca [http://glavca.blog.siol.net/]

Mejling liste

Mreža – poštni seznam (mailing lista), ki je namenjen diskusijam o queer (gejevskih, lezbičnih, biseksualnih, transvestitskih in traseksualnih) temah in obvestilih o queer dogodkih v Sloveniji. [www.ljudmila.org/siqrd/mreza]

Forumi

Forum za aseksualce [http://asslo.mojforum.si/]

Mavrični forum [www.mavricni-forum.net]

Open Cafe forum [http://forum.open.si]

Drugačen [www.drugacen.net]

Rozalija (za roza mame in očete) [http://rozalija.editboard.com/]

Kultura

Ljubljanski festival gejevskega in lezbičnega filma – najstarejši tovrstni festival v Evropi. Poteka vsako leto konec novembra / začetek decembra. [www.ljudmila.org/siqrd/fglf/]

Roza kino

Kino Udarnik, Maribor

<http://zavodudarnik.wordpress.com/roza-kino/>

Zbirka Lambda, zbirka literarnih in teoretskih del s področja homoseksualnosti. [www.ljudmila.org/siqrd/lambda.php]

Zbirka Vizibilija, lezbična knjižna zbirka. [www.ljudmila.org/lesbo/vizibilija.htm]

ŠKUC - Kulturni center Q (klub Tiffany) – literarni večeri, bralni krožek Anonymous readers, performansi, koncerti, razstave, filmski večeri, delavnice idr. www.kulturnicenterq.org/.

Zavod Pink Klip – razstavni in drugi projekti. pink.klip@gmail.com.

Prijava homofobičnega nasilja

Povej naprej! [DIC Legebitra]

Prijava: legebitra@siol.net ali po telefonu 01 / 430 51 44 (Jasna)

Roza alarm [Škuc-LL]

Prijava: www.ljudmila.org/lesbo/alarm

Glb-frendli usluge

Zdrav splet

Analno zdravje, testiranje, kirurgija, estetika

Cesta v Mestni log 55, Ljubljana

Telefon: 040 431 070

Lackova cesta 54, Maribor

Telefon: 02 614 44 77

Zobozdravnica Mojca Koželj, dr. dent. med.

Zdravstveni dom Ljubljana

Enota Polje (Vevče)

Cesta 30. avgusta 2, Ljubljana

tel: 01/5864-951

Turistična agencija Let's go rainbow

Dunajska 29, 1000 Ljubljana

[www.letsgorainbow.com]

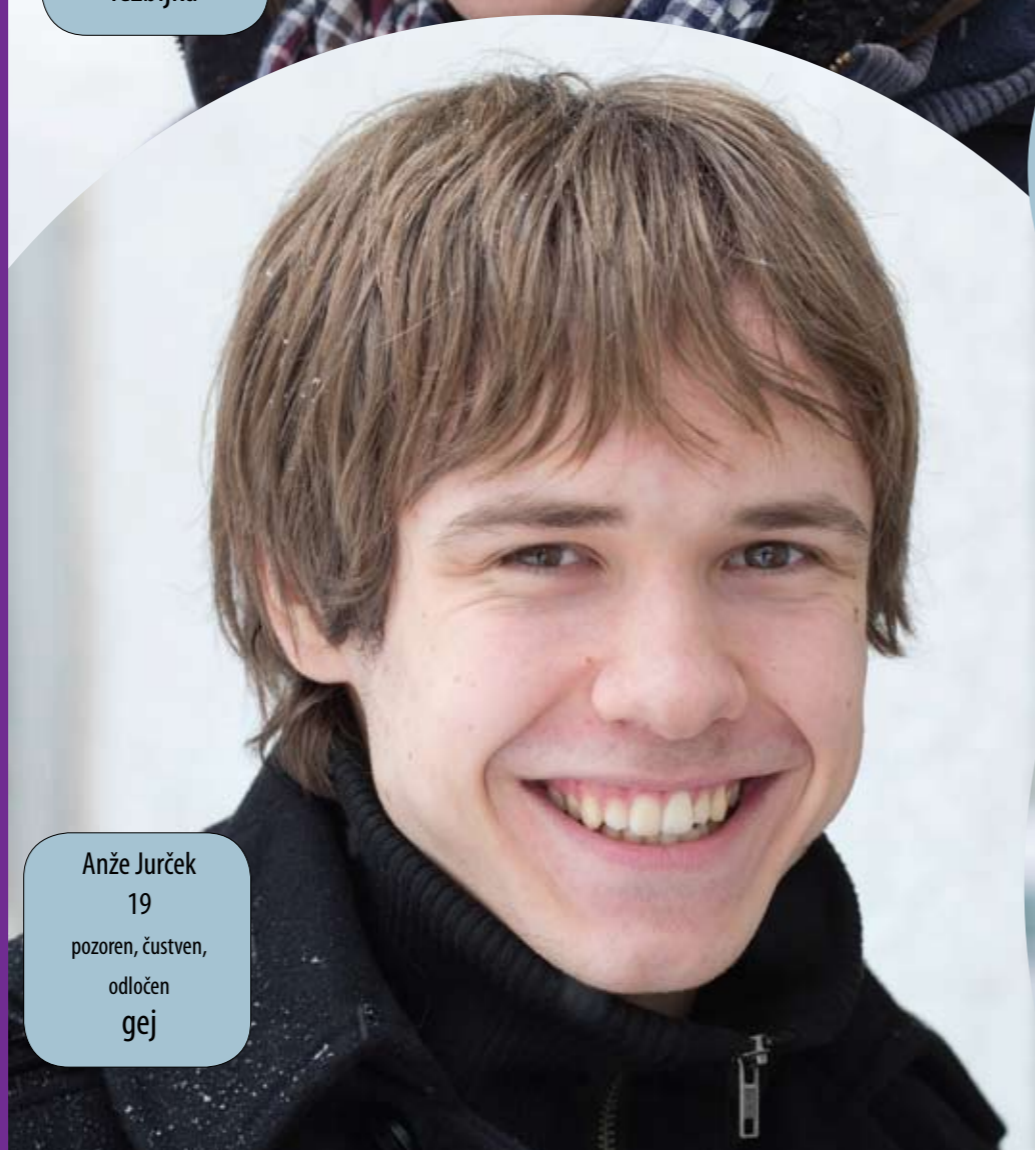
narobe

Dijana Zorjan
36
kuhar
lezbijka

Vanja Žibert
32
vegetarijanka
lezbijka

Anže Jurček
19
pozoren, čustven,
odločen
gej

Foto razkritje

Vabljeni k sodelovanju pri akciji Foto-razkritje!
Kontakt: Lothar Orel, tel.: 040/522-881;
e-pošta: gink.biloba@gmail.com

Katja Jug
27
študentka
queer

Avtor risbe, ki nosi naslov
KURC JIH GLEDA,
je Simon Klešnik. Čeprav je risba nastala
že leta 2006, leta 2013 ne bi mogla biti
bolj aktualna, kot je.

ISSN 1854-8474

